

การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเข็ล
บ้านเฟ็กเดซ ตำบลกุดบึง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเลย

พระจิตศักดิ์ ปญญาภโร (มาตา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา รัฐศาสตรการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๑

การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนน้อย
บ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

พระจรัสศักดิ์ ปญญารโธ (มาลา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๑

B 20014

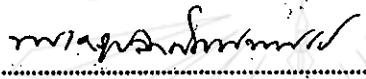
**HOW TO LIVE THE LIFE ACCORDING TO THE SUFFICIENT ECONOMICAL
PHILOSOPHY : A CASE STUDY OF SUB-COMMUNITY OF
FAKLOEI VILLAGE, KUTPHONG SUB-DISTRICT,
MUANG LOEI DISTRICT, LOEI PROVANCE**

PHRACHIRASAK PHANNADHARO (MALA)

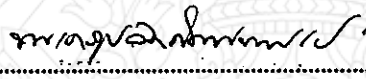
**A THESIS SUMMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASSTER OF ARTS
DEPARTMENT OF GOVERNMENT
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E.2551 (2008)**

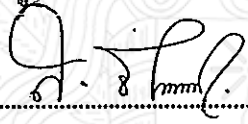
หัวข้อวิทยานิพนธ์ : การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณี
ชุมชนย่อย บ้านปากเคย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
ชื่อนักศึกษา : พระจิรศักดิ์ ปญญาธโร (มาลา)
สาขาวิชา : รัฐศาสตร์การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. สุกิจ ชัยมุสิก
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไชยวุฒิ มนตรีรักษ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

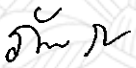

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

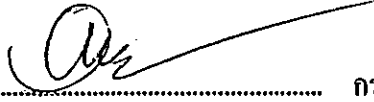
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิเศษ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก)

..... กรรมการ/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไชยวุฒิ มนตรีรักษ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพร เกษสังข์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาสกร ดอกจันทร์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Title : How to Live The Life According to the Sufficient Economical
Philosophy : A Case Study of Suf-Community of Fak-Loei
Village, Kutpong Sub-District, Muang Loei District, Loei
Province

Student's Name : Phra Chirasak Paunadharo (Mala)

Department : Government

Advisor : Asst. Emeritus Prof. Sukit Chaimusik

Co-Advisor : Asst. Prof. Chaiwat Montreerak

Accepted by Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

P. Sampipattanaivijajam
..... Dean of Graduate School
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn)

Thesis Committee

P. Sampipattanaivijajam
..... Chairman
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn)

S. Chaimusik
..... Advisor
(Asst. Emeritus Prof. Dr. Sukit Chaimusik)

C. Montreerak
..... Co-Advisor
Asst. Prof. Chaiwat Montreerak

P. Keesung
..... Member
(Asst. Prof. Dr. Pattaraporn Keesung)

P. Dokehan
..... Member
(Asst. Prof. Phasakorn Dokehan)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชน ย่อยบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
ชื่อนักศึกษา	: พระจิรศักดิ์ ปญญาธโร (มาลา)
สาขาวิชา	: รัฐศาสตร์การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุกติก
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไชยวุฒิ มนตรีรักษ์
ปีการศึกษา	: 2550

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนย่อยบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านฟากเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยใช้เทคนิควิจัยผสมระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและเทคนิควิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามประกอบด้วยประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนย่อยบ้านฟากเลยจำนวน 292 คน และประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างประกอบด้วยผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน การวิเคราะห์ ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่า ไค-สแควร์ (Chi-Square) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยการหาค่า t-test, f-test

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ยถาลากสันโดย มีการปฏิบัติในด้าน การดำรงชีวิต การรู้จักสามัคคี ไม่เอาัดเอาเปรียบไม่ทำลายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การมีเมตตา มีการปฏิบัติสูงมากกว่าด้านอื่น ในด้านยถาลากสันโดย มีการปฏิบัติในด้าน รู้จักร่วมแรงร่วมใจแก้ไขปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน มีระดับการปฏิบัติสูงมากกว่าด้านอื่น ในด้านยถาสารูปสันโดย มีการปฏิบัติในด้าน ข้อควรมีเจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาประจำศูนย์ และจัดห้องอบรมความรู้ด้านการเกษตร ให้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป มีระดับการปฏิบัติสูงมากกว่าด้านอื่น เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า

มีการปฏิบัติในด้าน สัมมาอาชีวะ มีระดับการปฏิบัติสูงมากกว่าด้านอื่น เมื่อเปรียบเทียบระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสั้นโดย 3 จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ พบว่า มีระดับที่ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

Thesis Title : **How to Live the Life According to the Sufficient Economical Philosophy : A Case Study of Sub-community of Fak Loei Village, Kutpong Sub-district, Muang Loei District, Loei Province**

Student's name : **Phra Chirasak Pannadharo (Mala)**

Department : **Government**

Advisor : **Asst. Emeritus Prof. Dr. Sukit Chaimusik**

Co-Advisor : **Asst. Prof. Chaiwut Montreeruk**

Academic Year : **B.E. 2550 (2007)**

ABSTRACT

The objectives of this thesis 1) were to study levels of living in Sufficiency Economy of Fak Loei village, Kudpong Sub-district, Muang District, Loei Province and 2) to compare the living in Sufficiency Economy and the Buddhism doctrine of Fak Loei village, Kudpong Sub-district, Muang District, Loei Province. This thesis were qualitative research, and collecting the data by using questionnaires and structure interviews. The population were 292 people and the sample for interviewing were 5 people in sub-community of Fak Loei village, Kudpong Sub-district, Muang District, Loei Province. The statistic for analyzing data were Frequencies, Percentages, Means, and Standard Deviations. Analyzing data by using Chi-Square, Analyze of Variance, t-test, and F-test.

The research results were found as follows:

1) The living in Sufficiency Economy of Fak Loei village, Kudpong Sub-district, Muang District, Loei Province was at the moderate level in overall. Considering in aspect were found that in yathalabha-santosa : contentment with what one gets and deserves to get, people lived with prouiding of themselves, avoiding committing wrongdoings that will destroy oneself or others, eliminate one's inner greed, remain true to oneself, as well as preserve and enhance the good virtues within oneself extremely. In yathabala-santosa : contentment with what is within one's strength or capacity, they lived with joining to solve problems for improving themselves and the community extremely. And in yathasaruppa-santosa : contentment with what is befitting, they give the suggestion that the sub-community should have the officer for sub-community

center and giving the agriculture knowledge to agriculturist and people in the sub-community extremely.

2) The comparison result of living in Sufficiency Economy were found that people did the right livelihood extremely. Comparing levels of living in Sufficiency Economy were found that according to solitary principle 3, people had the difference in sexes, ages, education levels, jobs, number of household, and incomes had the living were not different.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและเอาใจใส่ดูแลให้คำปรึกษาอย่างดียิ่งจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายคือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ได้ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก และที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไชยวุฒิ มนตรีรักษ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ เสนอแนะ ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนสนับสนุนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทุกท่าน และขอเจริญพรขอบพระคุณด้วยความเคารพยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

คณะกรรมการสอบที่ให้ความอนุเคราะห์แนะนำส่งเสริมและ เสนอแนะ ให้เกิดความสมบูรณ์ในการทำวิจัยขอเจริญพรขอบพระคุณด้วยความเคารพยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนั้นขอเจริญพรขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเมตตาในตรวจสอบเครื่องมืออันประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาสกร คอกจันทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชินณพงศ์ ศรีจันทร์ พระครูปริยัติสังฆญาณ พระมหาวัฒนา สุรจิตโต และอาจารย์ทวีศักดิ์ ไกรบุตร ที่ให้ความกรุณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งและขอเจริญพรขอบพระคุณอาจารย์ สมพบ อุกประ โคน ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจสอบความถูกต้องของบทคัดย่อภาษาอังกฤษให้ถูกต้องและชัดเจนยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ สหธรรมิก พระนักศึกษา นักศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง รุ่นที่ 2 ทุกรูปทุกท่านที่ให้กำลังใจตลอดมา จนผู้วิจัยทำวิจัยสำเร็จ

และท้ายที่สุดขอเจริญพรขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุก ๆ ด้านที่ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ประสบความสำเร็จด้วยดีและผู้ที่เป็นแรงใจที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำงานเสมอจนสำเร็จการศึกษา คือ บิดา มารดา ครู อาจารย์ อันเป็นที่เคารพรักยิ่งคุณงามความดีและประโยชน์ใด ๆ ที่อาจมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอขอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดามารดาที่ให้กำเนิด เลี้ยงดู และให้การศึกษา ตลอดจนครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนวางรากฐานการศึกษาให้ผู้วิจัย

พระจิรศักดิ์ ปญญาโร (มาลา)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	3
1.4 สมมติฐานการวิจัย	3
1.5 ปัญหาที่ต้องการทราบ	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.7 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	6
2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	52
2.3 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง	59
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	80
2.5 สรุปกรอบแนวคิด	85
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	86
3.1 วิธีดำเนินการวิจัย	86
3.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	86

	๗	
3.3	เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง	87
3.4	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	88
3.5	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	89
3.6	การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ	89
3.7	การเก็บรวบรวมข้อมูล	90
3.8	การวิเคราะห์ข้อมูล	90
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	93
4.1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล	94
4.2	ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมีระดับปฏิบัติที่แตกต่างของชุมชนบ้านปากเลยตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย	97
4.3	ปัญหาและอุปสรรค แนวทางในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่นำหลักสั้นโดย 3 มาใช้ และเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา	111
4.4	วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย	112
บทที่ 5	บทสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	118
5.1	สรุปผลการวิจัย	119
5.2	อภิปรายผล	122
5.3	ข้อเสนอแนะ	133
บรรณานุกรม		134
ภาคผนวก		139
ภาคผนวก ก	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	140
ภาคผนวก ข	หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสอบถาม	142
ภาคผนวก ค	แบบสอบถามงานวิจัย	148
ภาคผนวก ง	คำความเชื่อมั่น	161

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ 3.1	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดชุมชน	88
ตารางที่ 4.1	แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ	94
ตารางที่ 4.2	แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	94
ตารางที่ 4.3	แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา	95
ตารางที่ 4.4	แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ	95
ตารางที่ 4.5	แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	96
ตารางที่ 4.6	แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้	96
ตารางที่ 4.7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	97
ตารางที่ 4.8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านธรรมาภิบาล	98
ตารางที่ 4.9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านธรรมาภิบาล	100
ตารางที่ 4.10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านธรรมาภิบาล	102
ตารางที่ 4.11	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	104
ตารางที่ 4.12	เปรียบเทียบระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักธรรมาภิบาล 3	105
ตารางที่ 4.13	วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักธรรมาภิบาล 3 จำแนกตามอายุ	106
ตารางที่ 4.14	วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักธรรมาภิบาล 3 จำแนกตามระดับการศึกษา	107
ตารางที่ 4.15	วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักธรรมาภิบาล 3 จำแนกตามอาชีพ	108

ตารางที่ 4.16	วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจ พอเพียงตามหลักสั้นโดย 3 จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	109
ตารางที่ 4.17	วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจ พอเพียงตามหลักสั้นโดย 3 จำแนกตามรายได้	110
ตารางที่ 4.18	แสดงประเด็นปัญหาหลักการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตาม หลักสั้นโดย 3	111

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ 1 รูปกรอบแนวคิด

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับเป็นเวลาที่ยาวนานกว่าห้าทศวรรษ นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติและมีพระปฐมบรมราชโองการอันนับว่าเป็นสัญญาประชาคม พระราชทานตั้งแต่บัดนั้นมาว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” เป็นต้นมาพระองค์ก็ได้ทรงงานหนักตรากตรำเพื่อความผาสุก และเพื่อประโยชน์สุขแห่งปวงพสกนิกรมาโดยตลอดทรงอุทิศพระวรกาย สติปัญญาและบางโอกาสได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ดำเนินโครงการที่รู้จักกันดีว่าเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จวบจนบัดนี้ ด้วยพระอัจฉริยภาพ ทำให้เกิดโครงการมากมายกว่า 3,000 โครงการ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี อันเป็นพื้นฐานอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมดก็คือ ความพออยู่ พอกิน และความที่มีชีวิตอยู่อย่างสมถะ พอเพียง ในทุกมิติของชีวิต ตลอดเวลาที่ได้ทรงงานหนักต่อเนื่องยาวนานกว่าทศวรรษ ดังได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นเป็นผลทำให้การยกระดับคุณภาพชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของพสกนิกรที่ยังยากจนเร่ร่อน ปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรมเป็นที่ยอมรับและได้ก่อคุณูปการเนกอนันต์แก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมดังที่ทราบกันดีโดยทั่วไป หากจะมองให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็จะเห็นได้ว่าโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีอยู่หลากหลายประเภทแตกต่างกันไปตามลักษณะและวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการแก้ไขปัญหาลึกซึ้ง และเรื่องการทำมาหากินของประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งเราอาจจะเรียกได้ว่าเป็นเรื่อง เศรษฐกิจพื้นฐาน ของคนระดับรากหญ้าในสังคม และดังที่ทราบกันดีว่า ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังชีพอยู่ด้วยการทำเกษตรกรรม ดังนั้น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงเกี่ยวข้องอยู่กับเรื่องการพัฒนาปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ดิน น้ำ ที่ทำกิน พลัง และความรู้พื้นฐานด้านเกษตรกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับปัจเจกบุคคลและสังคม และการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับจิตใจ จึงได้ก่อให้เกิดเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริ ในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงและความพอดีที่ได้พระราชทานไว้ นั่น มีความหมายกว้างขวางกว่าที่เข้าใจกัน โดยผิวเผิน และบางครั้งก็มีการตีความกันเพียงว่าคือการมีข้าวอยู่ในยุ้งฉาง ผักและปลาอยู่ในไร่นาเพียงพอสำหรับบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งความเป็นจริงแล้ว “ความพอเพียง” นั้น กินความหมายกว้างขวางลุ่มลึกลงไปในมิติของชีวิตผู้คนรอบด้านทั้งมิติทางด้านสังคม วัฒนธรรม และภูมิศาสตร์อีกด้วย เช่น ความพอเพียงทางด้านจิตใจ ซึ่งผูกพันสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม พุทธปรัชญาและวิถีชีวิตการดำรงชีวิตของผู้คน ในชุมชน และสังคมไทย

ซึ่งเป็นสังคมชาวพุทธในภาพรวมอีกด้วยดังนั้นจึงเป็นการอันสมควรที่จะกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐของประชาชนชาวไทยนั้น ทรงเป็น “นักคิด” “นักวางแผน” และ “นักพัฒนา” ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและทรงเป็นนักแก้ปัญหา พระองค์แรกที่นำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักและแนวทางในการคิดและแก้ไขปัญหาของชาติ โดยได้ทรงวางหลักการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมานานหลายสิบปีซึ่งมีการพูดถึงเรื่องนี้มากในระยะหลัง และทรงมั่นคงในการดำเนินงานและทรงดำเนินงานเพื่อให้พสกนิกร มีความ “พออยู่-พอกิน” และมีชีวิตอยู่ในทางสายกลางตลอดมาจะเห็นว่าการ และแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้วจะเห็นได้ว่า มีการประสานสอดคล้องกับหลักใหญ่ กล่าวคือ พระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วยส่วนที่เป็นโลกียธรรม และ โลกุตระธรรม โลกียธรรมเป็นคำสอนที่มุ่งสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ และโลกหน้า ด้วยดี ส่วนโลกุตระธรรมนั้นมุ่งเน้นเพื่อ ความหลุดพ้น อยู่เหนือโลก เป็นอิสระจากการบีบคั้นรัดตรึงของโลกของผู้ที่ผ่านพ้นแนวเขตของปวงชนไปสู่อริยชน ในส่วนของโลกียธรรมนั้น โดยที่พระพุทธศาสนาได้ให้น้ำหนักความสำคัญแก่ชีวิต มนุษย์ ซึ่งยังจะต้องดำรงอยู่ในโลกธรรมเป็นอย่างมากไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าโลกุตระธรรม จึงพิจารณามิติทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วย'

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาระดับการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตการดำเนินชีวิต ว่าภายในชุมชนบ้านฟากเลข อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ได้นำเอามาใช้ช่วยแก้ปัญหาอย่างไรอีกทั้งมีผลต่อชุมชนเพียงใด แนวเศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนใช้สอดคล้องกับหลักคำสอนในพุทธศาสนาอย่างไร ตลอดจนมีปัญหา อุปสรรคในการนำแนวเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติอย่างไรทั้งนี้เพื่อจะได้ค้นหาแนวทางแก้ไขส่งเสริมการนำแนวเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดผลในการปฏิบัติอย่างจริงจัง

'มโนญ มุกประดิษฐ์,"การศึกษาวิเคราะห์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา," วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 4.

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านปากเลข อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ ศึกษาศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสันโดษ 3 ซึ่งประกอบไปด้วย

- 1) ขณาลากสันโดษ
- 2) ขณาลปลสันโดษ
- 3) ขณาสารูปสันโดษ

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านปากเลข อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยที่อาศัยอยู่ในชุมชนระหว่าง พฤษภาคม - ตุลาคม พ.ศ. 2551

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ ชุมชนบ้านปากเลข ต. กุดป่อง อ.เมือง จ. เลย

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา

ได้แก่ การดำเนินการศึกษาในช่วงเดือน พฤษภาคม - ตุลาคม พ.ศ. 2551

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 ประชาชนที่มี เพศ ที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

1.4.2 ประชาชนที่มี อายุ ที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

1.4.3 ประชาชนที่มี ระดับการศึกษา ที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

1.4.4 ประชาชนที่มี อาชีพ ที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

1.4.5 ประชาชนที่มี สมาชิกในครัวเรือน ที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

1.4.6 ประชาชนที่มี รายได้ ที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

1.5 ปัญหาที่ต้องการทราบ

1.5.1 การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านฟากเลข อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีรูปแบบกิจกรรมอย่างไร

1.5.2 การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมีผลต่อชุมชนในด้านใดบ้างและมากน้อยเพียงใด

1.5.3 หลักการ แนวคิด และกิจกรรม ซึ่งชุมชนได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านฟากเลข ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับหลักคำสอนของพุทธศาสนาอย่างไร

1.5.4 ปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยอุปสรรคที่มีผลต่อการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชนมีอะไรบ้าง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบรูปแบบกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านฟากเลขและนำมาเทียบเคียงกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

1.6.2 ประชาชนที่เป็นสมาชิกของครอบครัวและชุมชนจะสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของกรณีศึกษาซึ่งมีข้อมูลที่สามารถแสดงให้เห็นว่าปรัชญานี้มีผู้นำไปใช้ปฏิบัติจริง

1.6.3 สามารถผลการวิจัยไปใช้เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลและองค์ประกอบการสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนและกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยการนำไปเผยแพร่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างประชาชนในระดับครอบครัวและชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการทำวิจัยในอนาคต

1.7 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ชุมชน หมายถึง การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่าง

ชุมชนบ้านฟ้าเกลย หมายถึง ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเลยจึงได้มีการจัดแบ่งและประกาศขอบเขตพื้นที่เทศบาลเมืองเลย

การพึ่งตนเอง หมายถึง การจัดระบบหรือการปฏิบัติตนเพื่อดำรงเพื่อให้สามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตน (Self-Fulfillment) ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเองหรือ ด้วยการร่วมมือกับคนอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้การพึ่งตนเองอย่างแท้จริงนั้น กลุ่มคนต้องมีอิสระในการดำเนินการ ให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยความพยายาม และกำลังของตนเอง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในชุมชนทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงควมมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องส่งเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ มีปัญญา และความรอบคอบ

สันโดษ 3 หมายถึง หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วย ยถาลภสันโดษ (ยินดีตามที่ได้,ตามสิ่งที่พึงได้,ตามที่ตนเองเพียรหามาได้,ไม่กระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้)ยถาพลสันโดษ (ยินดีตามกำลัง,เพียงพอแก่ร่างกาย,วิสัยแห่งการใช้การสอยของตน,ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง)ยถาสารูปสันโดษ (ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ,ฐานะ,แนวทางแห่งชีวิต,จุดหมายแห่งตน)

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชน หรือเอกชนร่วมลงมือทำกับองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการหรือช่วยดำเนินการด้วยตัวเองทั้งหมดหรือบางส่วนหรือรับช่วงไปทำต่อจากเอกชนหรือกลุ่มองค์กรอื่น

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การประกอบสัมมาอาชีพของชาวบ้านที่เน้นการร่วมมือกันในรูปกิจกรรมการเกษตร ต่อเนื่องจากเกษตรและนอกภาคการเกษตรในระดับครอบครัว เพื่อพอกินพอใช้ กิจกรรมลักษณะกลุ่มอาจขยายตัวสู่ระดับชุมชน และสู่ภูมิภาคในระดับอนาคต เพื่อบรรลุจุดหมายให้คนมีความสุขและชุมชนมีความเข้มแข็ง

ประชาคม หมายถึง ชุมชนมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำร่วมกัน มีการเรียนรู้กัน ในการกระทำ และต้องมีจิตวิญญาณ เป็นผู้ตามธรรมชาติและจัดการและการสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปาก
เลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่
เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 สรุปกรอบแนวคิด

โดยแต่ละหัวข้อมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.1 แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกรตามแนวพระราชดำริ

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

พุทธพจน์ สันโดษ มาจากภาษาบาลีว่า สันโตสะ แปลว่า ตน โตสะ แปลว่า
ยินดีสันโดษจึงแปลว่า ยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ สุขใจ กับของของตน ความหมายโดยย่อ คือ
ให้รู้จักพอ รู้จักประมาณ เรื่องสันโดษนี้ เป็นเรื่องหนึ่งที่มีผู้เข้าใจผิดมาก เข้าใจกันว่า สันโดษทำ
ให้อยากจนบ้างละ เข้าใจว่าสันโดษทำให้เกิดจรัญบ้างละ เข้าใจกันว่าสันโดษขัดขวางความเจริญ
บ้างละขอให้เรามาศึกษากันต่อไปว่า ความเข้าใจของคนทั้งหลายนั้นเป็นจริงหรือไม่ ลักษณะที่
แท้จริงเป็นอย่างไรเป็นคุณหรือโทษ

คือ ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของๆ ตน ซึ่งได้มาโดยริ้วแรงและ
ชอบธรรมความยินดีด้วยปัจจัย 4 ตามมีตามได้รู้จักอิ่มรู้จักพอ (Contentment Satisfaction with
whatever is ones own)

1. ยถาลาภสันโดษ (ยินดีตามที่ได้ ตามที่พึงได้ ตามที่ตนเองเพียรหามาได้ ไม่
กระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้)

2. ยถาพลสันโดษ (ยินดีตามกำลัง เพียงพอแก่ร่างกาย สุขภาพและวิสัยแห่งการใช้ การสอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง)

3. ยถาสารูปสันโดษ (ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิตและจุดหมาย แห่งตน)¹

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายดังนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้มีกระแสพระราชดำรัสว่า “การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบ พอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง”²

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง (กปร.) ได้ให้ความหมายว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความ พอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อ การมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความ รอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และ การดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความ ซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และ ความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้ง ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี³

ณัฐพงษ์ ทองักดีและวิศาล บุปผาเวส ได้ให้ความหมายว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ในการผลิตสินค้าและบริการทุก ชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ⁴

¹พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บ้านสี่ตะวัน, 2545), หน้า 87.

²พระราชดำรัส เศรษฐกิจแบบพอเพียง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540.

³สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจ พอเพียง ทางเลือกในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน กปร., 2547), หน้า 2.

⁴ณัฐพงษ์ ทองักดี และวิศาล บุปผาเวส, ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหานคร, 2540), หน้า 4-6.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก อธิบายว่าเศรษฐกิจพอเพียงตามกระแสพระราชดำริว่า “คือการทำทุกอย่างครบครันมีข้าวปลาอาหารที่จัดไว้เอง พอมีพอกิน ไม่ต้องมุ่งหาเงินจากข้าวปลาอาหารก่อนคนในครอบครัวได้กินอยู่อิ่มหนำสำราญทั้งครอบครัว ปลูกผักปลูกหญ้า เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ให้พอเพียงสำหรับมีผักมีไข่ให้พอกินพออิ่ม แต่ละมือแต่ละวันเพียงเท่านี้ก็ จะแก้วิกฤตในครอบครัวเพียงพอได้⁵

เนื่องจากแนวความคิดทางเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแนวคิดหลักที่กระทรวงมหาดไทยน้อมนำกระแสพระราชดำริสมากำหนดแนวคิดและยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความคิด ทักษะคิด พฤติกรรม และระบบการผลิตในการดำรงชีวิตของชาวบ้านในชนบทให้สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายในการพัฒนาสังคมไทยทฤษฎีใหม่ในกระแสพระราชดำริ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้⁶

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1

1. การลงทุนในรูปแบบที่เหมาะสมโดยเริ่มจากที่ดินของตัวเองอย่างน้อย 15 ไร่
2. หลักสำคัญ : ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวเองได้ (Self Sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อนทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีท้องถิ่น
3. มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่ง ทำนา 5 ไร่ จะมีข้าวพอกินตลอดปี ข้อนี้เป็นหลักสำคัญทางทฤษฎีนี้
4. เพื่อการนี้ จะต้องใช้หลักว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ฉะนั้น 5 ไร่ ต้องมี 5,000 ลูกบาศก์เมตรแต่ละแปลง (15 ไร่) ทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่หรือไม้ผลฯลฯ 5 ไร่ (= 10 ไร่) จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี จึงได้สูตรง่ายๆว่า แต่ละแปลงจะต้องประกอบด้วยนา 5 ไร่ และพืชไร่และสวน 5 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ ลึก 4 เมตร จุประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร (19,000 เมตร) ที่อยู่อาศัยและสวนอื่น 2 ไร่ รวมทั้งหมด 15 ไร่
5. อุปสรรคที่สำคัญ คือ : อ่างเก็บน้ำ หรือ สระที่ได้น้ำให้เต็มเพียงปีละหนึ่งครั้ง จะมีการระเหยวันละ 1 เซนติเมตร โดยเฉลี่ยในวันที่ฝนไม่ตก หมายความว่าในปีหนึ่งถ้าแห้ง 300 วัน ระดับน้ำของสระจะลดลง 3 เมตร (ในกรณี 3/4 ของ 19,000 ลูกบาศก์เมตร น้ำที่ใช้ได้จะเหลือ 4,750 เมตร) จึงจะต้องมีการเติมน้ำเพื่อให้เพียงพอ

⁵สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, วรรณมคติ, อ่างในกระทรวงมหาดไทย, เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแนวความคิดและยุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท ทรงสิทธิ์วรรณ จำกัด, 2541), หน้า 25.

⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 92-94.

6. มีความจำเป็นที่จะมีแหล่งน้ำเพิ่มเติม สำหรับโครงการวัดมงคลชัยพัฒนาได้สร้างอ่างเก็บน้ำจุ 800,000 ลูกบาศก์เมตร สำหรับเลี้ยง 3,000 ไร่

7. ถ้าพังอ่างเก็บน้ำจุ 800,000 ลูกบาศก์เมตร จะเลี้ยงได้ 800 ไร่ (โครงการวัดมงคล มีพื้นที่ 3,000 ไร่ แบ่งเป็น 200 แปลง) อ่างนี้จึงเลี้ยงได้ 4 ไร่ ต่อแปลง ถ้าพังสระในแปลงเลี้ยงได้ 4.75 ไร่ จึงเห็นได้ว่า หมิ่นเหม่มาก (4.75 ไร่ + 4.00 ไร่ = 8.75 ไร่) ถ้าคำนึงว่า 8.75 ไร่นั้น จะทำเกษตรกรรม สมบูรณ์ได้อีก 6.25 ไร่

แต่ถ้าคำนึงว่า ในระยะที่ไม่มีมีความจำเป็นที่จะใช้น้ำ หรือ มีฝนตกน้ำฝนที่ตกมาจะเก็บไว้ในอ่างและในสระ สำรองไว้เมื่อต้องการ อ่างและสระจะทำหน้าที่เกลี่ยน้ำฝน (Regulator) จึงเข้าใจว่าระบบนี้น้ำจะพอ

8. ปัญหาใหญ่อีกข้อ คือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูงเกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ทางราชการ ทางมูลนิธิ และทางเอกชน แต่ค่าดำเนินการไม่เปลี่ยนแปลงกับเกษตรกร

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2

เมื่อตั้งศูนย์บริการที่วัดชัยพัฒนา และแปลงตัวอย่าง ทางคิส โก้ สำเร็จแล้ว เกษตรกรก็เริ่มเข้าใจวิธีการจึงขอให้ดำเนินการในที่ดินของตนเมื่อ ได้ผลก็เริ่มต้นขั้นที่ 2 คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปแบบ

1. กลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงใน
2. การผลิต พันธุ์พืช เตรียมดิน ซลประทาน ฯลฯ
3. การตลาด ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องจำหน่ายการสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต
4. การเป็นอยู่ กะป็น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ
5. สวัสดิการ สาธารณสุข เงินกู้
6. การศึกษา โรงเรียน ทุนการศึกษา
7. สังคมศาสนา ด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการมูลนิธิและเอกชน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3

ติดต่อยุ่กับแหล่งเงิน ธนาคาร และกับแหล่งพลังงาน บริษัทน้ำมัน ตั้งบริหาร โรงสี 2 ตั้งและบริหารสหกรณ์ 1, 3 ช่วยการลงทุน 1, 2 ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต 4, 5, 6 ทั้งนี้ทั้งเกษตรกร และฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์

1. เกษตรกรขายข้าวในราคาสูง (ไม่ถูกราคา) ธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง) (2)

2. เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ (เป็นเกษตรกรราคาขายส่ง) (1,3)

3. ธนาคารกับบริษัท จะสามารถกระจายบุคลากร

กล่าวโดยสรุปแล้วหลักสำคัญทางทฤษฎีมี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 พอเพียงในระดับครอบครัว : ให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 พอเพียงในระดับชุมชน : ให้เกษตรกรรวมกันในรูปแบบกลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงในการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สุวีถีการ การศึกษา สังคม และศาสนา

ขั้นที่ 3 พอเพียงในระดับประเทศ : ดัดต่อร่วมมือกับองค์กรธุรกิจ เช่น แหล่งเงิน (ธนาคาร) และแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) เป็นต้น ในการทำธุรกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์⁷

จากความหมายข้างต้นที่ได้กล่าวมานี้สามารถสรุปได้ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำเอาวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้เสนอ 10 วิธีการสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียง (ธรรมจักรแห่งเศรษฐกิจพอเพียง)

1. นโยบายและกระแสสังคม

เนื่องจากเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน และเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งยวดต่ออนาคตของประเทศ ควรที่ทุกฝ่ายในสังคมควรจะศึกษาให้เข้าใจและรณรงค์เคลื่อนไหวให้เกิดทิศทางและกระแสสังคมจะขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความเข้มแข็งของสังคมและเศรษฐกิจชุมชนควรทำเรื่องนี้ให้เป็นประเด็นทางการเมืองและท้าทายให้พรรคการเมืองแสดงจุดยืนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง หัวหน้าพรรคการเมืองทุกพรรค ควรจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ นายกรัฐมนตรีต้องชี้แนะประเทศ

⁷สุชาติ เกตยา “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน : ศึกษากรณีเฉพาะชุมชน ในเขตอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2542, หน้า 160.

และเป็นผู้นำในการนำนโยบายนี้ไปใช้ให้สำเร็จในคณะรัฐมนตรีควรมีรัฐมนตรีอย่างน้อยคนหนึ่งที่
ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีให้ติดตามกำกับ

2. สํารวจผังชุมชนและเครือข่าย

ในแต่ละจังหวัดควรมีการสำรวจและทำผัง ให้ทราบว่า มีชุมชนและเครือข่ายว่ามี
ชุมชนที่เข้มแข็งอยู่แล้วอย่างไร ในเรื่องอะไรเพื่อจะสนับสนุนได้ถูกต้อง เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของ
ชาวบ้านในที่อื่น เพื่อให้มีชุมชนเข้มแข็งขยายตัวมากขึ้น

3. เสริมสร้างและขยายตัวของเครือข่ายชุมชน

ส่งเสริมให้หมู่บ้านอื่นหรือตำบลอื่นเรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ถ้ามีผัง
ชุมชนเข้มแข็งถ้ามีผังชุมชนเข้มแข็งตามที่กล่าวไว้ในข้อ 2 ข้างบนก็ทราบว่า จะไปเรียนรู้เรื่องอะไร จาก
ที่ไหน ได้บ้างถ้าเข้าใจตรงกัน และใช้ผังเดียวกัน การส่งเสริมนี้หน่วยงานใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็น มหาชาติ
เกษตร ศึกษา สาธารณสุข องค์กรพัฒนาเอกชน พระ ชุมชนเรื่องนี้ทำนองเดียวกับการระบอบของ
โรคติดต่อ คือ ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งระบอบ โดยขยายตัวออกไปจากการเรียนรู้จากกันทำแบบนี้จะ
ง่ายกว่าทางราชการจะเป็นผู้สอนเอง ซึ่งอาจจะสอนไม่ถูกเพราะไม่เคยทำด้วยตัวเอง แต่ชาวบ้านที่ได้ลง
มือทำด้วยตัวเองสำเร็จมาแล้วจะเป็นครูได้ดี ทางราชการไปร่วมเรียนรู้และสนับสนุน ขอให้ราชการวาง
บทบาทให้ถูกต้องแล้วจะสบายและสำเร็จ

4. สร้างศูนย์วิชาการเบ็ดเสร็จ

เมื่อชาวบ้านรวมตัวทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น เกษตรผสมผสานการค้าขายต้อง
กระเสือกกระสนวิหาวิชาการด้วยความยากลำบาก เช่น จะเริ่มจากอะไร จะได้พันธุ์ไม้จากที่ไหน ชุด
สระอย่างไร ค่าขายอย่างไรคุณภาพดิน คุณภาพน้ำ ฯลฯ เพราะแหล่งวิชาการกระจุกกระจายอยู่ห่างไกลใน
แต่ละอำเภอควรมีศูนย์วิชาการเบ็ดเสร็จ ทั้งเรื่องเกษตรอุตสาหกรรมชุมชน การค้าขาย รวมกันอยู่ที่เดียว
โดยใช้กำลังคนที่มีอยู่แล้วมารวมกันที่นี่ ศูนย์วิชาการนี้ต้องทำการศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจชุมชนจึงจะ
ให้บริการชุมชนได้ถูกต้อง รัฐบาลจะต้องเข้ามาจัดในเรื่องนี้ เพราะหน่วยราชการไม่สามารถ
ประสานงานเอากำลังงานของต่างกรมไปไว้ที่เดียวกันได้

5. เชื่อมต่อการค้าขาย

ชุมชนมีกำลังน้อย และช่วงสั้นควรมีการเชื่อมต่อให้มีกำลังและมีช่วงยาวขึ้น โดย
กระทรวงมหาดไทย จัดล้านค้าในอำเภอทุกอำเภอ ให้เกษตรกรสามารถนำผลผลิตของเขามาขาย
เกษตรกรจะได้เงิน ไม่ใช่จัดร้านขายของให้เกษตรกรซื้อ ซึ่งทำให้เกษตรกรเสียเงินบริษัทใหญ่ๆ เพื่อ
ชุมชน สามารถรับผลผลิตของชุมชนส่งไปขายศูนย์การค้าในเมืองและส่งออกต่างประเทศระบบการค้า
เชื่อมต่อเช่น จะทำหน้าที่เป็นระบบข้อมูลข่าวสารในชุมชนว่าจะไรขายได้ ว่าอะไรขายไม่ได้ ราคา
เท่าไร ระบบข้อมูล โดยการเชื่อมต่อเช่น นี้จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

6. สื่อเพื่อสังคม

รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุน และใช้กฎหมายให้สื่อต่างๆ ทำความเข้าใจเรื่องชุมชน และสื่อเรื่องชุมชน ตลอดจนให้มีวิทยุชุมชนที่ชุมชนจะใช้สื่อสาร ไปมา ได้สื่อเพื่อสังคม หรือสื่อเพื่อชุมชนนี้จะทำให้เกิดกระแสสังคมตามข้อ 1 และเป็นเครื่องมือเรียนรู้ของชุมชนที่จะทำให้เข้มแข็ง โดยเร็ว เรื่องนี้จึงสำคัญยิ่งนักต้องทำให้ได้

7. ปรับวิธีงบประมาณและก่อตั้งกองทุนเพื่อชุมชน

มีกำลังทางราชการที่ทำงานเหมาะสมชุมชนเป็นอันมาก แต่กำลังเหล่านี้มีกรมเป็นตัวตั้งมากกว่าเอาชุมชนเป็นตัวตั้ง จึงไม่ค่อยได้ผล เกิดความสูญเปล่ามาก ไม่ประสานกันในพื้นที่ควรมีการปรับวิธีงบประมาณให้เอาพื้นที่หรือชุมชนเป็นตัวตั้งจะประหยัดงบประมาณได้มาก และช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งจริง ครม. โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีจะต้องสั่งการในเรื่องนี้กองทุนเพื่อชุมชน ที่เป็นอิสระมีประสิทธิภาพจะเป็นเครื่องมือให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยรวดเร็ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะเอาใจใส่ดูแลเรื่องนี้

8. ออกกฎหมายเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีโครงสร้างที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนควรมีการศึกษาให้ดี และนำมาออกกฎหมายให้มีการปฏิบัติรวมทั้งศึกษาโครงสร้างและกระบวนการที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนยกเลิกกฎหมายที่ขัดขวาง บัญญัติกฎหมายที่ส่งเสริม คณะนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัย ควรมีโครงสร้างกฎหมายเพื่อชุมชนทำงานร่วมกับองค์กรที่ทำงานเรื่องนี้ เพื่อเป็นพลังในการพัฒนากฎหมายเพื่อชุมชน

9. การฝึกอบรมทักษะการสร้างความเป็นชุมชน

ในการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มสร้างความเป็นชุมชนทั่วประเทศต้องการผู้มีทักษะจำนวนมาก ในขั้นต้นควรรวมกำลังกันให้การฝึกอบรมอย่างเข้มข้นกับคนจำนวนหนึ่ง ประมาณ 100-200 คน เพื่อเป็นกำลังในการประสานงานในระยะต่อไป นี้ควรมีการตั้งศูนย์วิจัย และพัฒนาทักษะการสร้างความเป็นชุมชนในมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏทุกแห่ง อาจตั้งในคณะรัฐศาสตร์หรือสังคมศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ศูนย์เหล่านี้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิธีการที่จะส่งเสริมให้คนเหล่านี้ทำงานแบบรวมกลุ่ม AIC เป็นวิธีการหนึ่งของวิธีการทั้งหลาย มหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏควรจะเข้ามาทำความเข้าใจเรื่องนี้เพื่อจัดศูนย์ดังกล่าว นอกจากนี้องค์พัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจ หรือแม้หน่วยงานราชการถ้าทำได้ ควรตั้งศูนย์หรือสถาบันฝึกอบรมให้ทำงานร่วมกันเป็นนันทมณฑลไปหมดทุกเรื่อง

10. การวิจัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและประเมินผล

กิจกรรมตั้งแต่ 1-9 ล้วนต้องการการวิจัยเพื่อสร้างความรู้เพื่อเอาความรู้ไปใช้จะได้ทำงานได้ถูกต้อง ควรมีการเพิ่มงบประมาณการวิจัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีกลไกการจัดการอิสระและมีคุณภาพ เช่น สกว. ควรมีการวิจัยประเมินผลว่างานต่างๆ ที่ทำได้ผลมากน้อยเพียงใดเพื่อนำผลวิจัยไปปรับการกระทำให้ดียิ่งขึ้นแต่ละองค์ประกอบทั้ง 10 ประการล้วนมีความสำคัญ ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการกล่าวอย่างย่อ ควรพิจารณาทำความเข้าใจแต่ละองค์ประกอบและมีความเชื่อมโยงเป็นองค์ประกอบด้วยถ้าทำได้ครบองค์ 10 ประการ ธรรมชาติแห่งเศรษฐกิจพอเพียงก็จะหมุนไป ส่งให้มีชุมชนเข้มแข็งก็จะขยายตัวเพิ่มขึ้น จนที่สุดเต็มประเทศทั้งในชนบทและในเมือง⁸

จึงสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง ก็ คือ หลักสันโดษ 3 มาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้าน การดำรงชีวิตในความพอดี เพื่อให้หลุดพ้นทุกข์ โดยใช้หลักสันโดษ 3 เป็นกรอบในการนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลแก่ตนเอง ครอบครัวและชุมชน อีกต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งใช้ แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกรในการอธิบายการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำเอาวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการนำมาใช้และสนใจ ต่อโครงการมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยใช้แนวคิดนี้กำหนดตัวแปร คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่คือ หวนกลับมาใช้ชีวิตชีวิตไทยจะทำให้ชาติบ้านเมืองและตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์และมีความสุขในที่สุดโดยทุกชุมชนประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรดังนั้นเกษตรกรจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับ เกษตรทฤษฎีใหม่ที่จะได้นำมาใช้ในครัวเรือน

⁸ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชาวบ้าน, 2541), หน้า 51-57.

⁹สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, เศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง, 2541), หน้า 18-20.

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยวิธีการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน กล่าวว่า แนวความคิดทฤษฎีใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวความคิดเกี่ยวกับอธิปไตยการพัฒนาชุมชน นักวิชาการพัฒนาชุมชนจากหลายสถาบัน และนักพัฒนาชาวบ้านที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและหลักฐานรากของสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล และนโยบายของกระทรวงมหาดไทย เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจพึ่งตนเอง ซึ่งได้แพร่หลายกว้างขวางทั่วประเทศ

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือ องค์กรชุมชน หรือ เอกชนร่วมลงมือทำ กับองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการหรือช่วยดำเนินการด้วยตัวเองทั้งหมดหรือบางส่วนหรือรับช่วงงานไปทำจากเอกชนหรือกลุ่มองค์กรอื่น โดยการประสานทำงานกับพหุภาคีกับหน่วยงาน/เอกชน และ(คนในท้องถิ่น มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต การตลาด การจัดการรวมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้า การบริการ การท่องเที่ยว การพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ ส่งผลต่อคน ครอบครัว ชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการพัฒนา คน เป็นเป้าหมาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้ พลังพหุภาคี และ พลังทางสังคม ในรูปกลุ่ม เครือข่ายและประชาคมระดับต่างๆ เป็นกลไกขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาอย่างบูรณาการหรือรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 3 ระดับ คือ

1. ระดับพื้นฐาน คือ การพัฒนาให้ชุมชน พออยู่-พอกิน หมายถึง มีการผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคในครอบครัว ส่วนที่เหลือก็นำไปขาย มีรายได้พอจุนเจือครอบครัว เช่น โครงการแก้ไข ปัญหาความยากจน (กข.คจ) ช่วยเหลือครัวเรือนยากจนได้กู้ยืมเงิน ไปประกอบอาชีพให้มีรายได้พออยู่-พอกิน

2. ระดับปานกลาง คือ การพัฒนาให้ชุมชน อยู่ดี กินดี หมายถึง การรวมตัวขององค์กร ให้มีการผลิตให้เกิดพอเพื่อนำผลผลิตส่วนเกินไปขายเป็นการเพิ่มรายได้ครัวเรือนผ่านเกณฑ์ จปฐ. เป็นส่วนใหญ่ มีรายได้ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. และมีเงินออม

3. ระดับก้าวหน้า คือ การพัฒนาชุมชน มั่งมี ศรีสุข หมายถึง มีการดำเนินธุรกิจ โดยผู้ประกอบการในระดับครอบครัว กลุ่มและชุมชนที่มีความสามารถในการบริหาร จัดการ ทำให้มีรายได้

เฉลี่ยคืนสมาชิกในชุมชน และเป็นสวัสดิการแก่ชุมชน คริวเรือนผ่านเกณฑ์ จปฐ. ทุกข้อและมีทรัพย์สิน
เป็นของตนเอง เช่น กลุ่มออมทรัพย์จัดตั้งโรงสีข้าวปิ้งน้ำมัน เป็นต้น¹⁰

วิธีการพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบ ดังนี้

1. การใช้พื้นที่ คือ หมู่บ้าน หรือ ชุมชน เป็นหน่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพราะชุมชนมีทรัพยากรในการผลิต และการผลิตผลต่างๆ ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้
2. การพัฒนากลุ่ม องค์กรและเครือข่าย ให้เป็นกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นับตั้งแต่ การผลิต การบริโภค การตลาด การบริหารจัดการ การบริหารทุนของชุมชน ซึ่งมีความสำคัญในการผลักดันกิจกรรมต่างๆ ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้
3. การพัฒนากองทุนทุกรูปแบบ เพื่อสนับสนุนปัจจัยการผลิต การตลาด การแปรรูป และการจัดการ และด้านอื่นที่มีความจำเป็นและต้องการความช่วยเหลือ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนสินเชื่อเพื่อการพัฒนาชุมชน
4. การพัฒนาด้านตลาดชุมชนให้เป็นศูนย์กลางของผลผลิต ความต้องการและเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการประสานการตลาดจากภายนอก ได้แก่ ศูนย์สาธิตการตลาด ลานค้าชุมชน ตลาดนัดชุมชน เป็นต้น
5. การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจในด้านการจัดการ การพัฒนาทุน การพัฒนาระบบตลาด การพัฒนากระบวนการผลิต และรูปแบบการจัดการทรัพยากรต่างๆ ในชุมชน
6. การพัฒนาระบบการทำงานระบบพหุภาคี และประสานหน่วยงาน ภายในและภายนอก ชุมชนภาคราชการ การสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในด้านต่างๆ ที่สามารถช่วยเหลือกลุ่มองค์กรชุมชน
7. การพัฒนาระบบฐานข้อมูล การรายงาน การติดตามผลของโครงการเศรษฐกิจชุมชน เพื่อจะได้ทราบเป้าหมาย แผนงานและผลงาน และการปรับปรุงแก้ไขการบริการ กิจกรรมโครงการในงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน¹¹

¹⁰กรมการพัฒนาชุมชน, แนวทางการดำเนินงานเศรษฐกิจชุมชนโดยวิธีการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาอาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่น, 2542), หน้า 2-3.

¹¹ปราณี ภารังกุล, วิธีการพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, 2542), หน้า 33.

กิจกรรมโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนาการเงิน

วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีทุนในการประกอบอาชีพ โดยเน้นพัฒนากลุ่มออมทรัพย์

กิจกรรมหรือเครือข่าย กลุ่มอาชีพ และครัวเรือนยากจน

กลยุทธ์

1. จัดทำข้อมูลแหล่งเงินที่สามารถสนับสนุนทุนในการประกอบอาชีพแก่กลุ่มกิจกรรม
2. การระดมเงินออมของประชาชน โดยการรณรงค์จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ให้ครบทุกตำบล

3. รณรงค์เพิ่มเงินออมและสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
4. สนับสนุนเงินทุนแก่กลุ่มกิจกรรมและชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพหรือเพื่อขยายการค้า

ดำเนินงานเชิงธุรกิจทั้งจากแหล่งทุนภายในและภายนอก

5. เพิ่มทุนประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของกลุ่มกิจกรรมด้านเงินทุน
6. แก้ไข กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เป็นอุปสรรคต่อการระดมและพัฒนาเงินทุน
7. จัดสื่อคู่มือ แนวทางและหลักสูตรการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนา

เงินทุน

8. จัดตั้งและพัฒนาชมรมออมทรัพย์การพัฒนาระบบให้เข้มแข็ง

พัฒนาการผลิต

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถพัฒนาคุณภาพการผลิต และการเพิ่มมูลค่าการผลิตให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน ทั้งด้านวัตถุดิบการแปรรูป และการบรรจุภัณฑ์

กลยุทธ์

1. ปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มปริมาณการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของ

ตลาด

2. พัฒนารูปแบบและการบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ได้ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีโดยเหมาะในการผลิตทั้งปริมาณและคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด

3. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิต โดยการสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีการผลิตมาใช้ในการผลิต

4. จัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านแหล่งเงินทุนการพัฒนาการผลิตเผยแพร่สนับสนุนแก่กลุ่มอาชีพผู้ประกอบการ

5. สนับสนุนข่าวสารการผลิตเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการพัฒนาการผลิต

การพัฒนาตลาด

วัตถุประสงค์ เพื่อประชาชนในชนบทสามารถจำหน่ายสินค้าจากชุมชนได้มากขึ้นและซื้อสินค้าไว้ได้ในราคาถูก รวมทั้งสามารถประกอบกิจกรรมทางธุรกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์

1. ส่งเสริมตลาดในชุมชนโดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่ายในด้าน การตลาด ตลาดซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภค ระหว่างชุมชนกับชุมชนและชุมชนกับภาคธุรกิจ

2. พัฒนาธุรกิจชุมชน โดยส่งเสริมและจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด ร้านค้าชุมชน โดยการนำสินค้าจากภายนอกมาจำหน่ายในราคาถูกให้แก่ประชาชนในชนบทและนำผลผลิตของกลุ่ม อาชีพมาจำหน่ายในศูนย์และร้านค้าชุมชน

3. จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจภายนอก บริการข้อมูลข่าวสารและด้านการตลาดแก่ บุคคลภายนอก

4. พัฒนาเชื่อมโยงธุรกิจภายนอก โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอาชีพได้ติดต่อกับ บริษัท ห้างร้าน เพื่อเชื่อมโยงธุรกิจ

5. พัฒนาผู้ประกอบการ โดยการให้ความรู้ในการประกอบการ โดยเฉพาะ ความสัมพันธ์ของทุน การตลาด การผลิต และการบริหารจัดการ

6. สนับสนุนสื่อ ข่าวสาร ข้อมูล แนวทางการพัฒนาตลาด

การพัฒนาการบริหารและจัดการ

วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ ให้สามารถบริหารจัดการโครงการ กิจกรรม ของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์

1. พัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ ให้แก่สมาชิก คณะกรรมการกลุ่มได้ทราบเรื่อง ที่เกี่ยวกับทุน การผลิต ตลาด และตระหนักถึงบทบาทหน้าและสิทธิประโยชน์ของผู้ประกอบการ

2. พัฒนาโครงสร้างองค์การ มุ่งพัฒนาโครงสร้างภายใน เพื่อให้มีคุณภาพในการ บริหารงานของกลุ่ม องค์การ และโครงสร้างภายนอก เพื่อให้มีความเข้มแข็ง และดำเนินงานธุรกิจกับ กลุ่ม องค์การภายนอกได้

3. พัฒนากิจกรรม โดยพัฒนาโครงการ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ถว้กรรมการชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุน เช่น กลุ่มอาชีพกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ให้มีการดำเนินงานที่เข้มแข็งพร้อมที่จะทำธุรกิจชุมชน

4. พัฒนาทรัพยากรวัสดุ ให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกลุ่มและองค์กร เช่น การใช้วัสดุคิบอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้วัสดุในสำนักงานที่มีประสิทธิภาพ

5. พัฒนาศูนย์พักพิงบุคคล โดยการพัฒนาให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มให้มีความรู้เรื่องบริหารจัดการกลุ่มมีความรู้เรื่องการบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และการบริหารเงินทุน ให้บริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำกลุ่มไปสู่ระบบธุรกิจในอนาคตต่อไป

6. พัฒนาเครือข่าย มุ่งพัฒนาให้มีเครือข่ายในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรเพื่อสนับสนุนทุนการผลิต และการตลาด¹²

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง เศรษฐกิจทุกสาขาของชุมชนและหมู่บ้านซึ่งดำเนินอยู่บนพื้นฐานการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมคุ้มค่าและยั่งยืนเป็นการผลิตที่เลี้ยงชีวิตครอบครัวและชุมชนได้อย่างพอเพียง ส่วนเกินแห่งผลผลิต นี้เป็นผลผลิตแห่งการแลกเปลี่ยนซื้อขาย หรือแปรรูปตามกำลังและวัฒนธรรมของชุมชนเอง

ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์ ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนที่พึงปรารถนา คือ กิจกรรมเศรษฐกิจทางภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และการบริการที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเป็นเจ้าของ โดยการพัฒนาจากรากฐาน “ศักยภาพท้องถิ่น” หรือ “ทุนในชุมชน” ซึ่งรวมกันถึงเงินทุน แรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑฯ วัด ที่ดิน แหล่งน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ ลักษณะภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ฯลฯ¹³

สัมพันธ์ เทชอธิกะ และคณะ กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพึ่งตนเอง หมายถึง ผลิต แปรรูป การค้า และบริการของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจชุมชน หรือ เศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทอยู่หัวมีพระราชดำรัสถึงเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2540 มีความคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน เศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทำนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชนเพราะฉะนั้น เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนคือ อย่างเดียวกัน เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอดี มีปัญญาพอดี เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุลจะเรียก

¹²ปราณี รังภากุล, กิจกรรมโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, 2542), หน้า 33-36.

¹³ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์, เศรษฐกิจชุมชน ความหมาย ฐานคิด แนวทางปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาอาสาผู้นำท้องถิ่น, 2541), หน้า 55.

เศรษฐกิจสมมูลก็ได้ เมื่อสมมูลก็เป็นปกติไม่เป็นไข ไม่วิกฤตเศรษฐกิจพื้นฐานและเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจสมมูลทั้งสิ้นจึงเป็นเศรษฐกิจพอเพียง¹⁴

กระทรวงมหาดไทย ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การประกอบสัมมาอาชีพของชาวบ้านที่เน้นความร่วมมือกันในรูปกิจกรรม การเกษตรเนื่องการเกษตรและนอกภาคการเกษตรระดับครอบครัว เพื่อพอกินพอใช้ จากนั้นกิจกรรมลักษณะกลุ่มอาจขยายตัวสู่ระดับชนบทและสู่ระดับภูมิภาคในอนาคต ในการนี้ได้เน้นจุดหมายเพื่อให้คนมีความสุขและชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งเมื่อพิจารณาภาพรวมของประเทศจะช่วยให้ชุมชนไทยอยู่รอดปลอดภัยจะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงใดๆในอนาคต

สัมพันธ์ เศรษฐกิจ และคณะ ได้กล่าวไว้ว่าเศรษฐกิจพึ่งตนเองต้องยึดหลักการสำคัญดังนี้ คือ

1. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นของชาวบ้านและชุมชน โดยผ่านการทำงานขององค์กรชุมชน ทั้งแบบทางการและไม่ทางการถ้ามีหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคองค์กรเอกชนอื่นๆ เข้าร่วมทำกิจกรรมธุรกิจต้องแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมโดยให้ชาวบ้านและชุมชนได้รับผลประโยชน์จริง
2. การทำกิจกรรมด้านธุรกิจพึ่งตนเอง ต้องถือเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชนและผู้บริโภคอย่างต่อเนื่องดังนั้นจึงไม่ยึดปรัชญาการเอากำไรสูงสุดทุนต่ำสุดเป็นที่ตั้ง แต่จะยึดกำไรพออยู่ได้ มีการลงทุนในการพัฒนาคนและองค์กรชุมชน เพื่อสร้างศักยภาพและการทำเศรษฐกิจที่เป็นธรรม
3. ส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการที่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
4. มีระบบการจัดสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานอย่างเป็นธรรม เพื่อจัดการเอาใจเอาเปรียบกันในชุมชน
5. ต้องทำกิจกรรมทางธุรกิจที่ไม่ดึงดูเงินหรือทรัพยากรอื่นๆ ออกไปจากชุมชน แต่จะพยายามทำธุรกิจที่รักษา เงินทุนและทรัพยากรต่างๆ ไว้ในชุมชนและดึงดูเงินทุนเข้าสู่ชุมชนเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพื้นฐาน หรือเศรษฐกิจชุมชน หรือเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสถึง เมื่อวันที่ 5

¹⁴สัมพันธ์ เศรษฐกิจ และคณะ, อดต. ในอุดมคติ, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2541), หน้า 89-90.

ชันวาคม พ.ศ. 2540 มีความคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกับเศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึงเศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือชุมชน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจชุมชน คืออย่างเดียวกัน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงพอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลก็เป็นปกติสบายไม่เจ็บไข้ไม่วิฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจสมดุลทั้งสิ้น จึงเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อสำคัญเมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐาน ต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน แต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคม หรือชุมชน อาศัยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือการพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ

ลักษณะ 5 ประการของเศรษฐกิจพื้นฐาน

เศรษฐกิจพื้นฐานมีลักษณะ 5 ประการ หรือเบญจลักษณะ ดังนี้

1. เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อย แต่คนส่วนใหญ่ให้ยากจน ช่องว่างทางเศรษฐกิจนำไปสู่ปัญหาทางสังคมการเมืองและสิ่งแวดล้อมอันนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวลเป็นการสร้างทุนทางสังคมและเป็นพื้นฐานการพัฒนาทุกชนิด
2. มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน
3. มีความเป็นบูรณาการคือ ไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจใดๆ แต่เชื่อมโยงกับสังคม วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป
4. อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง เช่น การเกษตร หัตถกรรมไทย อุตสาหกรรม การเกษตร สมุนไพร อาหารไทย การท่องเที่ยวเหล่านี้ล้วนอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยที่คนอื่นไม่มี
5. การจัดการและวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐานทำให้พลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง¹⁵

สังจิต พิริยะรังสรรค์ ได้เสนอ ยุทธศาสตร์ สองขา ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทย แทนที่จะใช้ ยุทธศาสตร์ขาเดียว เท่าที่เป็นมาในอดีตตลอดในศตวรรษที่ 2531(1970) ที่ใช้ยุทธศาสตร์การผลิตเพื่อส่งออก ยุทธศาสตร์ขาเดียวไม่ส่งเสริมให้ประเทศพึ่งตนเองเพราะเน้นการพึ่งพา

¹⁵ ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ชาติความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม, อ่างแล้ว, หน้า 43-44.

ทุน เทคโนโลยีวัตถุดิบและตลาดต่างประเทศเป็นหลักรวมทั้งยังส่งเสริม วัฒนธรรมการบริโภค สินค้า ฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์สองขาประกอบด้วยยุทธศาสตร์การผลิตเพื่อส่งออกและยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จะช่วยปรับให้เศรษฐกิจแห่งชาติของไทยมีคุณภาพมากขึ้น และประเทศ พึ่งตนเองได้ในอนาคต เพราะเศรษฐกิจชุมชนเป็นการผลิตขนาดเล็กและขนาดย่อมของชุมชน ใช้ วัตถุดิบและเทคโนโลยีที่เหมาะสมของท้องถิ่นใช้เงินทุนที่สถาบันการเงินของชุมชนระดมจากสมาชิก ภายในชุมชนขึ้นมา เช่น จากกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ การศึกษาเยียน และธนาคาร หมู่บ้านสถาบันการเงินของชุมชนเป็นสถาบันสำคัญอันหนึ่งในการให้การสนับสนุนกิจกรรม ด้านการ ผลิต การค้าและนโยบายของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต¹⁶

เศรษฐกิจชุมชนเป็นความพอเพียงในการบริโภคของครอบครัว และชุมชนก่อนการ ครอบครองและสร้างความเข้มแข็งให้กับตลาดของชุมชนท้องถิ่นและตลาดภายในประเทศมีความสำคัญ เป็นอันดับหนึ่ง เป็นการวางพื้นฐานการผลิตการบริโภคในระยะยาวของระบบเศรษฐกิจ โดยส่วนรวม

จักรทิพย์ นาถสุภา กล่าวไว้ว่า ชุมชนหมู่บ้านไทยเป็นเศรษฐกิจที่เลี้ยงตัวเองได้เพราะ ผลิตทั้งข้าว และทอดผ้า และยังหาอาหารได้จากธรรมชาติจากแม่น้ำลำคลองและป่าดงด้วย ลักษณะทาง สังคมแบบพึ่งพาอาศัยกันและกันด้วยความมีน้ำใจระหว่างครัวเรือนทั้งในการผลิต เช่น เกี่ยวข้าว จับ ปลา ถั่วสัตว์และในชีวิตความเป็นอยู่อื่น เช่น การแบ่งผลผลิตและเวลาทุกขั้วร้อนเจ็บไข้ได้ป่วยหรือ ร่วมกันป้องกันภัยอันตรายทางด้านวัฒนธรรม นับถือบรรพบุรุษและเนื่องจากคนในหมู่บ้านมักเกี่ยว ดองเป็นญาติกันหมู่บ้านหนึ่งๆ ก็ยังนับถือเป็นบรรพบุรุษด้วย เขามีศาลรวมกันของหมู่บ้านเรียก ศาลปู่ ตา กล่าวโดยสรุปหมู่บ้านมีลักษณะเป็นชุมชนที่แท้และมีความเป็นอิสระเพราะสามารถพึ่งตนเองได้¹⁷

สรุป แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยวิธีการพัฒนาชุมชนมีความ คล้ายคลึงกับหลักการ คือ สันโดษ 3

1. ขาดลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้,ตามสิ่งที่พึงได้,ตามที่ตนเองเพียรหามาได้,ไม่กระวน กระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ คือ สามารถผลิตใช้ได้เองภายในครัวเรือน เช่น การผลิต แปรรูป การค้า และบริการชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน

¹⁶สังคีต พิริยะรังสรรค์, “ก้าวต่อไปของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง,” วารสารพัฒนาไทย, (25 มีนาคม 2542) : 32.

¹⁷จักรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต, (กรุงเทพมหานคร : ดันไทรการพิมพ์, 2540), หน้า 18,

2. ยถาพลสัน โคษ ยินดีตามกำลัง,เพียงพอแก่ร่างกาย,สุขภาพและวิสัยแห่งการใช้ การสอยของตน,ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง คือ ความพอเพียงในการบริโภคของครอบครัว และ ชุมชนก่อนการตอบสนองและสร้างความเข้มแข็ง ให้กับตลาดของชุมชนและตลาดภายในประเทศ มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง เป็นการวางพื้นฐานการผลิตการบริโภคระยะยาวของเศรษฐกิจโดย ส่วนรวม

3. ยถาสารูปสัน โคษ ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ,ฐานะ,แนวทางชีวิตและจุดหมาย แห่งตน คือ การกระจายสิ่งอุปโภคบริโภค ที่เหลือใช้จากครัวเรือนมาขายเป็นทุน

2.1.3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแนวคิดใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง¹⁸ (Sufficiency Economy Philosophy) หมายถึง แนวทางที่ ประเทศไทยสมควรนำมาเป็นกรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติ ในการพัฒนาชีวิต ครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ สังคมในทุกภาคส่วนเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจโดยทั่วไป ผู้บริหารเศรษฐกิจมีเป้าหมายที่ สำคัญ 3 ประการ

1. ด้านประสิทธิภาพคือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยมีจะพิจารณาจากการขยายตัว ของ ผลผลิตรวมภายในประเทศ (Gross Domestion Product) ซึ่งแสดงว่าในระยะเวลา 1 ปี ประเทศผลิต สินค้าและบริการรวมแล้วเป็นมูลค่าเท่าใด ดังนั้น การที่ประเทศมี GDP ขยายตัว จึงหมายถึงว่าสังคมมี การผลิตสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆอย่างต่อเนื่อง มีทรัพยากรมากขึ้น ประชาชนโดยรวมมีความมั่ง คั่งมากขึ้น ซึ่งการขยายตัวได้ดีแสดงว่าระบบเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพ

2. ด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ คือ การที่ตัวแปรทางเศรษฐกิจที่สำคัญไม่เปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว การไม่มี shock ในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ประชาชนโดยทั่วไปย่อมไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ทำให้ปรับตัวได้ยาก ในด้านเสถียรภาพนี้มักจะมองได้หลายมิติคือ การมีเสถียรภาพใน ระดับราคาของสินค้า หมายถึง การที่ระดับราคาของสินค้าไม่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ประชาชน สามารถคาดการณ์ราคาสินค้าและบริการได้ การมีเสถียรภาพของการมีงานทำ หมายถึง การที่ตำแหน่ง งานมีความเพียงพอต่อความต้องการของตลาดแรงงาน การมีเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา ต่างประเทศ หมายถึง การที่อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ซึ่ง จะมีผลต่อเสถียรภาพของราคาในประเทศ และทำให้วางแผนการทำธุรกรรมระหว่างประเทศมีความ ยุ่งยากมากขึ้น

¹⁸ดร. ธันวา จิตต์สงวน, อนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, สำนักงานคณะกรรมการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิชัยพัฒนา, 2546), หน้า 11-28.

3. ด้านความเท่าเทียมกัน โดยทั่วไปหมายถึงความเท่าเทียมกันทางรายได้ เมื่อเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ปรากฏว่า รายได้ของคนในประเทศมีความแตกต่างกันมากขึ้นเรื่อยๆ แสดงให้เห็นว่ามีคนเพียงกลุ่มน้อยได้ประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจสถานการณ์จะเลวร้ายไปกว่านี้อีก หากเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ปรากฏว่า มีคนจนมากขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงก่อนวิกฤติปี2540 ประเทศไทยมีการขยายตัวที่ดี ทั้งด้านการส่งออก การผลิต รวมทั้งมีการมีการปรับโครงสร้างการผลิต โดยมีความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น สินค้าอุตสาหกรรมก็เป็นสินค้าที่มีทักษะการผลิตสูงขึ้น อัตราการขยายของผลผลิตมวลรวมรวมของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ.2502-2516 เฉลี่ยร้อยละ 8.1 ต่อปี, ปี พ.ศ. 2517-2528 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก อัตราการขยายของผลผลิตมวลรวมรวมของประเทศยังสูงถึงร้อยละ 6.3 ต่อปี และปี พ.ศ.2529-2539 อัตราการขยายของผลผลิตมวลรวมรวมของประเทศเฉลี่ยต่อปีของไทยคือ ร้อยละ 9.1 ซึ่งจะเห็นได้ว่า ก่อนเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีมาโดยตลอด แม้จะลดลงบ้างในช่วงปี พ.ศ.2539 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกก็ตามนอกจากนี้เศรษฐกิจของประเทศไทยมีเสถียรภาพสูง ทั้งเสถียรภาพของระดับราคาสินค้าเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยน และเสถียรภาพของการมีงานทำ อยู่ในระดับที่ไม่เป็นปัญหา โดยที่ในปี พ.ศ.2504-2513 ประเทศไทยมีอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยร้อยละ 2.3 ต่อปี ช่วงปี พ.ศ.2514-2523 อัตราเงินเฟ้อของประเทศไทยคือร้อยละ 10.0 ต่อปี และในปี พ.ศ.2524-2533 ประเทศไทยมีอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยร้อยละ 4.4 ต่อปีอย่างไรก็ดี ระบบเศรษฐกิจไทยก็มีความไม่สมดุลในหลายด้าน เช่นการกระจายรายได้ถึงแม้ว่าสัดส่วนคนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลง คนจนกลับมีสัดส่วนของรายได้ในระบบเศรษฐกิจน้อยลง โดยคนที่จนที่สุดร้อยละ 20 ของประชากรมีสัดส่วนของรายได้เหลือเพียงร้อยละ 6 ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ ในขณะที่คนรวยที่สุดร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด มีสัดส่วนของรายได้ถึงร้อยละ 50 นั้นแสดงให้เห็นว่า การกระจายรายได้ของคนในประเทศแย่ลง โดยในขณะที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวสูง ทั้งคนรวยและคนจนมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ คนรวยจะมีอัตราการเพิ่มขึ้นมากกว่าของคนจนนอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงสร้างการผลิตและการจ้างงาน ความไม่สมดุลของโครงสร้างการผลิตและระดับการศึกษาของคนงาน เศรษฐกิจมหภาคก็ไม่สมดุลการขาดสมดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่องแสดงถึงความไม่สมดุลระหว่างการออกภายในประเทศและการลงทุน นอกจากนี้ภาคเอกชนยังมีการพึ่งพาเงินกู้ต่างประเทศสูงมากและเป็นเงินกู้ระยะสั้น แต่เงินที่กู้มานี้ นำมาลงทุนเพื่อหวังผลในระยะยาว ดังนั้น เมื่อการส่งออกและการขยายตัวทางเศรษฐกิจมีอัตราลดลงความมั่นใจถึงความสามารถในการชำระหนี้ต่างประเทศจึงมีลดลงทำให้มีความไม่มั่นใจในเสถียรภาพของค่าเงินบาท ที่มีค่าคงที่มาเป็นเวลานาน นำไปสู่การ โจมตีค่าเงินบาท และการลดลงของทุนสำรองระหว่างประเทศอย่างรวดเร็วทำให้ต้องเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นระบบลอยตัว ค่าของเงิน

บาทลดลงอย่างมาก ภาระหนี้สินต่างประเทศเพิ่มขึ้นสูงมาก จนเกิดวิกฤติในสถาบันการเงิน มีการชะลอตัวทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงการเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี 2540 ย้ำให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาของไทยยังไม่สามารถบรรลุดุลประสงค์ทางเศรษฐกิจที่กล่าวข้างต้นได้ เพราะเกิดการไม่มีเสถียรภาพอย่างรุนแรง การชะงักงันของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันสูงขึ้น โดยการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ติดลบร้อยละ 1.4 และ 10.5 ในปี พ.ศ.2540 และ พ.ศ.2541 ตามลำดับและได้เป็นตัวเลขบวก คือ ร้อยละ 4.5 และ 4.7 ในสองปีต่อมา แล้วกลับลดลงเป็นร้อยละ 1.9 ในปี พ.ศ.2544 อย่างไรก็ตาม ในช่วงสองปีที่ผ่านมาถือว่า มีการฟื้นตัวของ การขยายตัวของเศรษฐกิจในด้านดัชนีราคาผู้บริโภค มีการปรับตัวเพิ่มเป็นร้อยละ 5.5 และ 8.5 ในสองปีหลังวิกฤติ และกลับมาอยู่ในระดับต่ำเช่นในอดีต สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP เพิ่มจากร้อยละ 14.9 ในปีก่อนวิกฤติเป็นร้อยละ 54 ในปี พ.ศ.2545 และหลังวิกฤติลดลงประมาณเป็นลบมาตลอด สัดส่วนคนจนต่อประชากรกลับมาระดับเดียวกับก่อนเกิดวิกฤติ ทั้งนี้ ความแตกต่างทางรายได้และทางภูมิภาคยังมีสูงอยู่ จะเห็นได้ว่า ในสภาวะปัจจุบันบรรลุดุลประสงค์ทางเศรษฐกิจจะยากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต¹⁹

ผู้วิจัยมุ่งให้ทฤษฎีในการอธิบาย

ทฤษฎีการพัฒนากลุ่มก้าวหน้าหรือทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐศาสตร์แบบถึงลูกถึงโคลน

เป็นกระบวนการเศรษฐศาสตร์ตะวันตกก้าวหน้า นักคิดแนวใหม่ส่วนใหญ่จะได้มาจาก มาร์กซ์ แต่ยังใช้เครื่องมือและวิธีการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์แบบนายทุนนักวิพากษ์ส่วนนี้วิพากษ์เศรษฐศาสตร์กระแสหลักว่าไม่สามารถแก้ปัญหาสำคัญได้ เช่น การว่างงาน เงินเฟ้อ ความแปลกแยก การกีดกันทางเชื้อชาติ อำนาจผูกขาด การทำลายสิ่งแวดล้อม การละเลยไม่เอาใจใส่สาธารณสุขสมบัติและ นักวิชาการส่วนนี้สนใจ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงขึ้นโครงสร้างของสังคม
2. การวางแผนเศรษฐกิจ
3. ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของรัฐกิจเอกชนกับการเมือง
4. การกระจายทรัพย์สินและรายได้
5. การมีส่วนร่วมของมวลชนและการตัดสินใจ²⁰
6. ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ

¹⁹ดร. สุชาติ เมืองแก้ว, เศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : ประชุมสัมมนาทางรัฐศาสตร์การปกครอง, 2546), หน้า 11-28.

²⁰วิทยากร เชียงกุล, พจนานุกรมฉบับเศรษฐศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พลี, 2532), หน้า 113.

7. ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจของมาร์กซ์

8. ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจของพวกมาร์กซ์ใหม่²¹

ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจของมาร์กซ์

มาร์กซ์ เสนอว่า ขั้นตอนการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจจะดำเนินไปในแนวเดียวกันสำหรับทุกสังคม การพัฒนาลักษณะดังกล่าวจะเป็นการก้าวกระโดดไปสู่ขั้นพัฒนาที่สูงขึ้น คือจากสังคมโบราณไปสู่สังคมทาส สังคมศักดินา สังคมทุนนิยม สังคมนิยมและสังคมคอมมิวนิสต์ ในที่สุดการก้าวกระโดดนี้จะเกิดเพราะการต่อทางชนชั้น ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชนชั้น ที่นำไปสู่ไปสู่การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างชั้นพื้นฐานที่ประกอบไปด้วยวิธีการผลิตและการเปลี่ยนแปลงในสังคมส่วนบน

ในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม มาร์กซ์ อธิบายว่า การพัฒนาในระบบทุนนิยมในตัวของมันเองจะนำระบบทุนนิยมไปสู่จุดจบ ทั้งนี้เพราะระบบนายทุน นายทุนจะมุ่งสะสมทุนการสะสมดังกล่าวมีผลให้อัตราผลกำไรมีแนวโน้มลดลง ก่อให้เกิดการลดค่าจ้างและเกิดปัญหาการว่างงาน และความยากจนของชนชั้นกรรมมาชีพ กรรมาชนจะรวมตัวกันเพื่อยึดเอาทุนในสังคมคืนมา และสถาปนาระบบสังคมนิยมขึ้น

ซึ่งจุดอ่อนของทฤษฎีมาร์กซ์จะอยู่ในแนวคิดสมมติให้อัตราการขุดรีดคงที่ ถ้าอัตราการขุดรีดเพิ่มขึ้น ได้อัตราผลกำไรอาจจะสูงขึ้น และการขาดแคลนแรงงานด้านทุนอาจไม่เกิดขึ้นมากมายและชนชั้นกรรมมาชีพก็มีอำนาจต่อรองในสังคมทุนนิยมที่ก้าวหน้าที่อาจไม่ก่อให้เกิดการปฏิวัติชนชั้นขึ้นตามแนวคิดของมาร์กซ์

ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจของพวกมาร์กซ์ใหม่ (Neo-Marxists)

พื้นฐานแนวคิดของมาร์กซ์ใหม่ ได้มาจากแนวคิดการขุดรีดมูลค่าส่วนเกินที่มาร์กซ์ได้ใช้ในการสร้างทฤษฎีของเขา แต่พวกมาร์กซ์ใหม่ขยายแนวคิดไปสู่การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกำลังพัฒนากับประเทศพัฒนาแล้วว่าประเทศที่พัฒนาแล้วอยู่ในสถานะที่สามารถขุดรีดส่วนเกินหรือกอบโกยผลประโยชน์จากประเทศที่กำลังพัฒนา ภายใต้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมที่เป็นอยู่ในโลก และนี่เองเป็นสาเหตุให้ประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถพัฒนาได้ใน

²¹เบญจพร ทั้งเกษมวัฒนา, ทฤษฎีการเจริญเติบโตของสำนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2540), หน้า 126.

เท่าที่ควรหรือไม่พัฒนาเลยรวมถึงมีความเห็นพ้องกันว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในประเทศต่างๆ ในโลกเป็นไปอย่างไม่เสมอภาคกัน²² แนวคิดที่หน้าสนใจของกลุ่มนี้ คือ

ทฤษฎีพึ่งพา (Dependency Theory)

ได้สรุปทฤษฎีพึ่งพาไว้ดังนี้

1. การพิจารณาเน้นประเด็นความสำคัญของการพัฒนาและความด้อยพัฒนาในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขในประวัติศาสตร์ของการพัฒนาระบบทุนนิยมโลกเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวทำให้เกิดโครงสร้างเศรษฐกิจโลกในลักษณะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อประเทศอุตสาหกรรมทุนนิยม แต่ในขณะเดียวกันก็จำกัดความเป็นไปได้ของการพัฒนาในโลกที่สามความด้อยพัฒนาไม่ใช่เกิดขึ้นโดยเงื่อนไขภายในโลกที่สาม หรือไม่ใช่เพราะยังกล่าวไม่ถึงขั้นตอนที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่กำหนด ตามความคิดของ Rostow แต่เป็นเงื่อนไขที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว (โลกที่หนึ่ง) การพัฒนา ในโลกที่หนึ่ง และ ความด้อยพัฒนา ในโลกที่สามจึงเป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์อันเดียวกัน นั่นคือ การพัฒนาร่ำรวยของโลกที่หนึ่งตั้งอยู่บนความด้อยพัฒนา ความยากจนของโลกที่สาม (หรือความร่ำรวยและความยากจนคือหัวและก้อยในเหรียญเดียวกัน) การไม่สามารถพึ่งตนเองได้ในโลกที่สาม จึงเป็นสถานการณ์ที่ถูกกำหนดระบบทุนนิยมโลกนั่นเอง

2. ความสัมพันธ์ของโลกที่หนึ่งกับโลกที่สามเป็นความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาประเทศโลกที่สามไม่เป็นอิสระทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง การทูต ทางทหาร สังคม วัฒนธรรม และการศึกษา ต้องพึ่งพาเสียเปรียบต่อโลกที่หนึ่ง สำหรับด้านการพึ่งพาทางเศรษฐกิจมีการพึ่งพาทางการค้า การลงทุน เทคโนโลยี และความช่วยเหลือการเงินกู้ภาวะพึ่งพานี้สะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมกันทางการพัฒนาสถานะพึ่งพาที่เสียเปรียบดังกล่าวจะนำไปสู่การสูญเสียอธิปไตยทางเศรษฐกิจในที่สุด การพัฒนาตามกระแสหลักนี้จะนำไปสู่ภาวะหนี้สินพันตัว และตกในบ่วงนี้ (Debt trap) เจ้าหนี้ บรรษัทข้ามชาติและองค์กรความช่วยเหลือระหว่างประเทศจะมีอิทธิพลและสามารถควบคุมนโยบายเศรษฐกิจและทิศทางการพัฒนาของโลกที่สามในจำนวนพึ่งพาทั้งหมด การพึ่งพาดังกล่าวควรได้รับความสนใจให้มาก เพราะอิทธิพลกำหนดระดับการพึ่งพาทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง เช่น กระบวนการถ่ายทอดความรู้ การเรียน การสอน การวิจัย การฝึกอบรม อุดมการณ์พัฒนาทางตะวันตก เป็นต้น ถ้าจำแนกแยกแยะด้านบวก-ลบ ไม่ทั้งด้านก็จะยากที่จะเข้าใจได้ถึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพึ่งพาทางการศึกษาและวัฒนธรรมกับการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ

²² จรัสเรือง ศิริวัฒนารักษ์, “การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาเชิงพุทธ”, วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2542, หน้า 195.

3. การวิเคราะห์ถึงทฤษฎีฟังก์ชันแบ่งกลุ่มเศรษฐกิจสัมพันธ์ออกเป็นเมืองแม่ (Metro pole) หรือโลกประเทศบริวาร (Satellite) หรือโลกที่สาม บางทีก็เรียกว่าประเทศศูนย์กลาง (Core) สำหรับกรณีแรก และประเทศรอบนอก (Periphery) กรณีหลัง นอกจากนี้ยังไม่จำแนกออกไป 3 ส่วน คือ ประเทศศูนย์กลาง ประเทศกึ่งรอบนอก (Semi-Periphery) และประเทศนอก

4. ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างโลกที่สามกับโลกที่หนึ่ง ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ลักษณะคล้ายคลึงระหว่างเมืองกับชนบทในประเทศโลกที่สามนั่นเอง ทั้งนี้เพราะผลผลิตส่วนเกินในชนบทส่วนใหญ่ ได้ถูกนำมาพัฒนาอุตสาหกรรมแบบฟังก์ชันในเขตนอกเมือง ดอกผลการพัฒนาจึงไหลออกสู่ชนบท สู่มือง และสู่ส่วนต่างๆ (โลกที่หนึ่ง) ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเมืองกับชนบทดังกล่าวเรียก สภาวะ อาณานิคมภายใน (Internal Colonialism) จากแนวคิดการทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจที่กล่าวมานั้นจะพบได้ว่าการพัฒนาที่วางรากฐานอยู่บนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยผ่านทางทฤษฎีการพัฒนาจากแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจที่กล่าวมานั้น จะพบได้ว่าการพัฒนาที่วางรากฐานอยู่บนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจในระยะแรก ล้มเหลวมากกว่าความสำเร็จเพราะปัญหาความยากจน การว่างงานช่องว่างระหว่างรายได้รวมถึงการทำลายสิ่งแวดล้อมทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่มีการควบคุม โดยสิ้นเชิง²³

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีกระแสพระราชดำรัส ให้ผู้บริหารประเทศและประชาชน เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่สมดุล มีการพัฒนาเป็นลำดับขั้น ไม่เน้นเพียงการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วมาเป็นเวลานานแล้ว เช่นพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2517 ที่ว่า "ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว

การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอ ที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันการผิดพลาดล้มเหลว"และพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2517 ให้เมืองไทยอยู่แบบพอ

²³วิวัฒน์ อัดถากร, การวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมไทยแนวพัฒนาทางเศรษฐกิจ,(กรุงเทพมหานคร : บรรณาธิการ, 2531), หน้า 27-28.

อยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวด²⁴

สรุป เป็นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดใหม่ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ ยึดหลักสั้นโดย 3 ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ ปรัชญานี้ เป็นการชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนทั้งแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการประยุกต์ที่เกิดขึ้น โดยปรัชญาใช้ได้ทั้งระดับปัจเจกชนครอบครัว ชุมชน ประเทศ ในที่นี้มองในแง่การบริหารเศรษฐกิจ (ระดับประเทศ) เป็นการมองโลกในลักษณะที่เป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลง มีความไม่แน่นอน และมีความเชื่อมโยงกับกระแสโลกคือไม่ใช่ปิดประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่เป็นเสรีเต็มที่อยู่ไม่มีการควบคุมดูแล ไม่ใช่อยู่อย่างโดดเดี่ยวหรืออยู่โดยพึ่งพิงภายนอกทั้งหมด คุณลักษณะเน้นการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุมีผลสร้างภูมิคุ้มกัน

2.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง²⁵

เชิงวิชาการผลิต หมายถึง การแปรรูป การค้า และการบริการที่ผู้อยู่ในกระบวนการมุ่งหวังผลกำไร ในรูปตัวเงิน แต่ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความพึงพอใจที่แม้ว่าจะได้เล็กน้อยแต่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนดำรงอยู่อย่างรู้จักสามัคคี

เชิงปฏิบัติ หมายถึง การผลิต การแปรรูป การบริโภครวม และการบริหารที่เป็นการตัดสินใจดำเนินการของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การประกอบสัมมาอาชีพของชาวบ้านที่เน้นการร่วมมือกันในรูปกลุ่มกิจกรรมการเกษตร ต่อเนื่องจากเกษตรและนอกภาคการเกษตรในระดับครอบครัว

²⁴พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, การพัฒนาเกษตรกรไทย, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2539), หน้า 20.

²⁵กรมการพัฒนาชุมชน, แนวทางการดำเนินงานเศรษฐกิจชุมชนโดยวิธีการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : กองอาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่น, 2542), หน้า 2-3.

เพื่อพอกินพอใช้ กิจกรรมลักษณะกลุ่มอาจขยายตัวสู่ระดับชุมชน และสู่ภูมิภาคในระดับอนาคตเพื่อ บรรลุจุดหมายให้คนมีความสุขและชุมชนมีความเข้มแข็ง

อดิน rophee ได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ในเอกสารปาฐกถา เรื่อง ยุทธศาสตร์การ พัฒนา: วิฤตและมิติใหม่แห่งการพึ่งตนเองโดยชุมชนไว้ว่า การพัฒนา คือ พยายามที่จะเพิ่มผลผลิต ให้ มากขึ้นมีความเป็นอยู่ที่ดีจากการเพิ่มผลผลิต โดยจะต้องเพิ่มการลงทุนให้มากขึ้นด้วย²⁶

สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ในเอกสารปาฐกถา เรื่อง ปรับเปลี่ยน ปรึชญาในการดำรงชีวิต สูตรความสำเร็จเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ การพัฒนา คือ การมุ่งเข้าสู่วิถีแห่ง ความเป็นยุคใหม่ (modern) มุ่งสู่ความร่ำรวยทุกวิถีทางโดยการระดมทรัพยากรธรรมชาติของเราทั้งหมด ที่มีในแผ่นดินออกมาใช้เพื่อสร้างความร่ำรวยโดยปรับเปลี่ยนจากวิถีไทยๆ ปรึชญาไทยซึ่งอยู่กับใน ความพอคืออยู่อย่างสมดุล อยู่อย่างเรียบง่ายถ่อมเนื้อถ่อมตน พยายามรุกเข้าไปสู่ความร่ำรวยทางวัตถุทุก สิ่งทุกอย่างเอาเงินตราเป็นที่ตั้ง²⁷

ในการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานล่างของ สังคม ได้แก่ ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล โดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเน้นการปฏิบัติงานของกลุ่ม ชน และความร่วมมอจากทุกฝ่าย ในลักษณะพหุภาครวมทั้งให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของ ท้องถิ่น

กรมการปกครอง ได้กำหนดยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จากข้อเสนอของ หลายฝ่ายเพื่อแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยพิจารณาข้อเสนอสำคัญ 3 เรื่อง คือ

1. แผนฟื้นฟูสังคม-เศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนของสถาบันวิจัย เพื่อการพัฒนา ประเทศ (TDRI)
2. คณะอนุกรรมการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมชนบท ของคณะกรรมการนโยบายการ กระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น

²⁶อดิน rophee, ยุทธศาสตร์การพัฒนา วิฤตและมิติใหม่แห่งการพึ่งตนเอง, สัมมนาทาง รัฐศาสตร์ ณ. หอประชุมพ่อขุนรามคำแหงมหาราช, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2542, หน้า 3.

²⁷สุเมธ ตันติเวชกุล, ปรับเปลี่ยนปรึชญาในการดำรงชีวิต สูตรความสำเร็จเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : ไทยโพส, 2541), หน้า 2.

3. คณะที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

3.1 วัตถุประสงค์ของข้อเสนอแนะ

3.1.1 เพื่อบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในระดับครอบครัวและระดับชุมชน

3.1.2 เพื่อให้เกิดความพร้อมในด้านบุคคลที่จะเผชิญกับปัญหาสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคตโดยเน้นความสามารถพึ่งตนเองของปัจเจกบุคคลและชุมชน

3.2 มาตรการเพื่อบรรลุจุดประสงค์

3.2.1 แผนระยะสั้น อันได้แก่ การสร้างงานในชนบท

3.2.2 แผนระยะปานกลาง และระยะยาว เน้นการสร้างเสริมความแข็งแกร่งแก่เศรษฐกิจชนบท

3.3 กระบวนการทำงาน ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 5 อย่าง

3.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน

3.3.2 ความโปร่งใส

3.3.3 การตรวจสอบ

3.3.4 ความรับผิดชอบที่ชัดเจนและการปฏิบัติงาน

3.3.5 กระบวนการยุติธรรม

4. การสร้าง เพื่อความคิด ร่วมวางแผน ร่วมระดมทรัพยากร และร่วมปฏิบัติงานจากคนหลายกลุ่มในสังคม เช่น หน่วยงานของทางราชการ สถาบันวิชาการ องค์กรพัฒนาชุมชน องค์กรระดับล่างที่เป็น นิติบุคคล และไม่เป็น นิติบุคคล ภาคธุรกิจและผู้มีอาชีพอิสระ เป็นต้น

จากสาระสำคัญของข้อเสนอดังกล่าว โดยเฉพาะการดำเนินงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดนโยบายเร่งด่วน 3 ข้อ คือ ปากท้องพร้อมปลอดภัย และก้าวไกลทางการเมือง โดยน้อมนำกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มากำหนดแนวทางการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองขึ้น²⁸

กระทรวงมหาดไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระดับล่าง โดยผ่าน องค์กรบริหารส่วนตำบล ถือเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งกำหนดแนวทางการพัฒนา ดังนี้

²⁸กรมการปกครอง, เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวคิดและยุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2541), หน้า 81.

1. ยึดชุมชนและครอบครัวเป็นหลักตามแนวพระราชดำริ (ทฤษฎีใหม่) โดยเริ่มจากส่งเสริมการผลิตขั้นพื้นฐานตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการทำเกษตรผสมผสาน และเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลัก

2. ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ โดยเริ่มที่กองทุนชุมชน และนำทุนไปใช้ในกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตหรือกลุ่มอาชีพและมีร้านค้าชุมชนหรือสหกรณ์ ดำเนินการด้านการซื้อ-ขาย

3. ยึดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย โดยส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้นและจัดทำผังองค์กรของเครือข่าย และส่งเสริมการเรียนรู้กระบวนการที่ประสบผลสำเร็จ

4. ยึดการส่งเสริมการตลาดชุมชน โดยจัดให้มีตลาดนัดชุมชนหรือลานค้าชุมชนในทุกอำเภอ เพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกจำหน่าย

5. ยึดการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลักแบบ คิดเอง ทำเอง โดยจัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจหรือเวทีประชาคมอำเภอเป็นฐานชุมชนระดับอำเภอในทุกอำเภอ เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรีกษาหารือ ในลักษณะ คิดเอง ทำเองระหว่าง เพื่อน ด้วยกัน²⁹

กรมการปกครองได้กำหนดแนวทางปฏิบัติการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 9 มาตรการ ดังนี้

1. สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง เกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่) และการเกษตรยั่งยืน

1.1 ตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 สนับสนุนเกษตรกรมีแปลงไร่-นา สระน้ำที่เหมาะสมและมีการบริหารที่ดินให้เกิดประโยชน์ ประสิทธิภาพ ประหยัดที่สุด

1.2 วิธีดำเนินการ

1.2.1 สร้างความเข้าใจแก่เกษตรกรรายครัวเรือน โดยเฉพาะผู้ที่ยังไม่มีความรู้ ประสบการณ์ ได้มีโอกาสดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และขอความร่วมมือจากหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อธิบายขั้นตอนการทำเกษตรผสมผสาน หลักการหมุนเวียน ใช้ทรัพยากรในไร่นา ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.2.2 สำรวจครอบครัวเกษตรกรที่มีที่ดินขนาดเล็ก และพร้อมเข้าร่วม โครงการ เพื่อให้เกิดการสนับสนุน

²⁹สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย โดย ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจและชุมชน, รายงานประเมินผล เรื่องร้านค้าชุมชน : ศักยภาพและข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิศการพิมพ์, 2541), หน้า 18-20.

1.2.3 ประสานขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน เพื่อสนับสนุน เป็นค่าใช้จ่ายของเกษตรกร

1.2.4 จัดระบบการใช้น้ำอย่างเป็นธรรม และส่งเสริมการรวบรวมกลุ่มเกษตรกร ในการจัดการดูแลรักษาแหล่งน้ำ

2. สนับสนุนการดำเนินงานในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กโดยมีส่วนร่วมของ ประชาชน

2.1 เป็นการมุ่งพัฒนาแหล่งน้ำที่มีขนาดเล็กในชนบท ให้ชุมชนมีแหล่งน้ำพอเพียง สำหรับการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตร

2.2 วิธีการดำเนินงาน

2.2.1 ส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ให้ เกษตรกรมีแหล่งน้ำโดยบุตรจะเป็นแหล่งน้ำ

2.2.2 สนับสนุนเกษตรกรเลี้ยงปลาในไร่นา หรือสวนของตนเอง

2.2.3 ให้เกษตรกรมีที่เก็บน้ำฝนบริโภคตลอดปี

2.2.4 จัดให้มีองค์กรชุมชนกลุ่มผู้นำเข้ามาร่วมดูแลรักษา และบริหารจัดการ แหล่งน้ำขนาดเล็กของชุมชน

2.2.5 จัดตั้งองค์กรระดับอำเภอ วางระบบการพัฒนาและบำรุงรักษา

2.2.6 ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน ปรับปรุงซ่อมแซมแหล่งน้ำ

3. สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการพัฒนากลุ่มอาชีพ การปลูกพืชสมุนไพรและแพทย์แผนไทย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการพัฒนาชุมชนโบราณเพื่อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชน และอนุรักษ์ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี

3.1 เป็นกิจกรรมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้าน ในพื้นที่ชุมชนซึ่งมีกลุ่มอาชีพ หลากหลายเกี่ยวเนื่องกับการผลิตภาคเกษตร เช่น การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การจัดสวน การปลูกพืชสมุนไพร การแพทย์แผนไทย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การแปรรูปผลผลิตการเกษตร และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง โดยให้กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกันมีการรวมตัวหรือติดต่อกันเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพให้เข้มแข็ง รวมทั้งร่วมกันรักษาและพัฒนาแหล่งชุมชน โบราณเพื่อการอนุรักษ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3.2 วิธีการดำเนินงาน

3.2.1 สำรวจข้อมูลกลุ่มอาชีพ ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ การบริการของชุมชนเพื่อวิเคราะห์ ศักยภาพของการผลิต การบริการ การบริหารจัดการของกลุ่ม

3.2.2 จัดตลาดให้แก่ผลิตภัณฑ์ การบริการของชุมชน

3.2.3 ปรับปรุงทักษะและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการบริการของชุมชน
 3.2.4 สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ และเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และการ
 จ้างงานให้มากขึ้น
 3.2.5 เสนอข้อมูลกลุ่มอาชีพให้ภาคธุรกิจพิจารณากำหนดผลผลิตและ
 คุณภาพที่ต้องการ

3.2.6 ประสานกลุ่มอาชีพ ให้พบกับภาคธุรกิจเพื่อทำการตกลงธุรกิจร่วมกัน

3.2.7 ประสานภาคอุตสาหกรรมให้กระจายการผลิตไปสู่ชนบท

3.2.8 สนับสนุนการพัฒนาทักษะ ฝีมือ แหล่งทุน วัตถุดิบ การจัดการ

4. สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการทำฝักร้อยขององค์กรชุมชน

4.1 เป็นการสร้างระบบข้อมูลขององค์กรทั่วประเทศเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ
 องค์กรเอกชน (NGO) ภาคธุรกิจทราบถึงข้อมูล สถานะ ศักยภาพขององค์กรชุมชน เพื่อการสนับสนุน
 ติดต่อช่วยเหลือชุมชน ติดต่อช่วยเหลือชุมชนได้อย่างสม่ำเสมอ

4.2 วิธีดำเนินการ

4.2.1 สำรวจข้อมูลองค์กรทุกประเภท ทุกด้านเพื่อเป็นฐานข้อมูล เช่น ที่ตั้ง
 สมาชิก กิจกรรม ผลผลิตขององค์กรชุมชน เป็นต้น

4.2.2 นำข้อมูลจากการสำรวจมาวิเคราะห์ห้องกรชุมชน ความเข้มแข็ง ศักยภาพ
 ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดขององค์กรชุมชน

4.2.3 จัดทำฝักร้อยขององค์กรชุมชนเชื่อมโยงในลักษณะแผนที่ ข้อมูล GIS
 ทั้งองค์กรชุมชนเข้มแข็งและมีปัญหา

4.2.4 ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับราชการ องค์กรเอกชน (NGO) ภาคธุรกิจ
 เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน ช่วยเหลือชุมชน โดยใช้ข้อมูลฝักร้อยขององค์กรชุมชน

4.2.5 การจัดทำฝักร้อยขององค์กรชุมชน ควรมีข้อมูลผู้นำชุมชนที่ประสาน
 ความสำเร็จ หรือปราชญ์ชาวบ้าน และส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้านเข้าสู่วิีประชาคม
 ระดับอำเภอ จังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เผยแพร่ความรู้แก่ชุมชนอื่น ๆ

5. สนับสนุนการดำเนินการเรื่องร้านค้าชุมชนและตลาดนัดชุมชน

5.1 เป็นกิจกรรมที่จัดตลาดให้ประชาชนนำผลผลิต ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ในชุมชน
 มาซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยนกันและเป็นจุดที่ให้ธุรกิจมาเลือกชมสินค้าเพื่อนำไปสู่การติดต่อซื้อขายต่อไป
 รวมทั้งเป็นเวทีการเรียนรู้ของประชาชนที่จะได้แลกเปลี่ยนความคิด ทักษะ และประสบการณ์

5.2 วิธีดำเนินงาน

5.2.1 สนับสนุนให้องค์กรชุมชน เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ จัดร้านค้าชุมชนของตน

5.2.2 สถานที่จัดร้านค้าชุมชนควรอยู่ในทำเลที่เหมาะสม สะดวกต่อการเดินทางและใกล้ชุมชน

5.2.3 กำหนดจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นัดหมายวันเวลาที่เหมาะสม ประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกันทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค

5.2.4 ผลิตภัณฑ์สินค้าที่นำมาจำหน่ายจะต้องเป็นสินค้าที่ผลิตได้ในชุมชน

5.2.5 การจัดร้านค้า ควรจัดแบ่งพื้นที่อย่างเป็นธรรมทั่วถึง โดยจัดหมวดหมู่สินค้า

5.2.6 ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ในพื้นที่บริเวณเดียวกันในด้านต่างๆ เช่น การเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การเมือง การปกครอง เป็นต้น

6. สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง การพัฒนาเครือข่าย ร้านค้าชุมชน

6.1 สํารวจร้านค้าชุมชนในหมู่บ้าน โดยการสนับสนุนของหน่วยงานราชการ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหรือชุมชนรวมตัวจัดตั้งเองสนับสนุนให้ร้านค้าชุมชนร่วมมือกันเป็นเครือข่ายร้านค้าชุมชนเพื่อมุ่งขยายธุรกิจของชุมชนออกไปอย่างกว้างขวาง

6.2 วิธีการดำเนินงาน

6.2.1 สํารวจร้านค้าชุมชนในหมู่บ้าน ตำบล พิจารณาผลการดำเนินงานและการบริหารจัดการและสนับสนุนให้ชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งร้านค้าชุมชน

6.2.2 สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายร้านค้าชุมชนในระดับอำเภอ จังหวัด เพื่อรวมตัวกันซื้อ-ขาย สินค้าผลผลิต ของชุมชนรวมทั้งส่งเสริมขยายเครือข่ายร้านค้าชุมชน

6.2.3 ประสานความร่วมมือด้านข้อมูลสินค้า ระบบบริหารจัดการ การขายขนส่ง การตลาดกับส่วนราชการ สหกรณ์ บริษัท ผู้ผลิต

6.2.4 ส่งเสริมร้านค้าชุมชนจำหน่ายผลผลิตสินค้า ที่ชุมชนผลิตได้เองทดแทนสินค้าภาคธุรกิจ

6.2.5 ที่สำคัญสร้างเครือข่ายชาวบ้านระหว่างกลุ่มอำเภอ จังหวัด ให้เกิดโดยการซื้อ-ขาย เป็นเครื่องมือ

7. สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง ประชาคมอำเภอ

7.1 เป็นกิจกรรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเวทีให้ประชาชนในชุมชน (อำเภอ) มาร่วมกันคิดร่วมกันรับผิดชอบร่วมแก้ปัญหาของชุมชน เป็นเวทีของชุมชน ภาคเอกชน (NGO) จะมีบทบาท

สำคัญ ภาคราชการ จะถอยมาอยู่ห่างๆ ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนผลักดันให้เกิดเวทีประชาคมอำเภอ ของชุมชน

7.2 วิธีดำเนินงาน

7.2.1 จัดเวทีประชาคมระดับตำบล โดยมีเครือข่ายองค์กรชุมชน ทุกหน่วยงาน ในพื้นที่ องค์กรชุมชน (NGO) ภาคธุรกิจตัวแทนธนาคารร่วมกันประชุมปรึกษาหารือ

1. วิกฤตหรือปัญหา
2. กำหนดเป้าหมายการแก้ปัญหา
3. กำหนดแผนปฏิบัติเป็นรูปธรรม
4. กำหนดองค์กรหรือผู้รับผิดชอบ

7.2.2 ให้ประชาชนประชุมปรึกษาหารือกัน คิดเอง วิเคราะห์แก้ปัญหาด้วยตนเอง กำหนดปัญหา จัดลำดับความสำคัญ เสนอแผนและแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง ส่วนราชการมีหน้าที่เพียงให้ข้อมูล

7.2.3 ให้ประชาคมอำเภอร่วมกันแลกเปลี่ยนจัดทำแผนพัฒนาอำเภอและแผน แก้วิกฤตปัญหาต่างๆ

7.2.4 นำแนวคิดหรือผลที่ได้รับจากเวทีประชาคมมากำหนดเป็นแผนหรือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาของตำบล อำเภอและจังหวัด

8. สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง จัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านเกษตร

8.1 เป็นกิจกรรมที่จัดตั้งศูนย์เบ็ดเสร็จด้านการเกษตรเป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือแก่ เกษตรกรทุกด้าน เช่น ด้านความรู้ การประกอบอาชีพเกษตร การผลิต การแปรรูปผลผลิตการเกษตร แนะนำและสนับสนุนพันธ์พืชแหล่งเงินตลอดจนการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับการเกษตร เช่น เลื่อนย้ายสัตว์ การจับสัตว์น้ำ เป็นต้น

8.2 วิธีดำเนินงาน

8.2.1 อำเภอจัดให้มีศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้านการเกษตรประกอบด้วย หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรทุกหน่วยราชการ

8.2.2 กำหนดที่ตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จในพื้นที่เกษตรกรสามารถติดต่อได้ สะดวก เช่น ที่ว่าการอำเภอหรือ สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น

8.2.3 ควรมีเจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาประจำศูนย์ และจัดห้องอบรม ความรู้ด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป

8.2.4 ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการเกษตรควรเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารให้แก่บริการการเกษตรและเป็นเวทีติดต่อสื่อสารสร้างเครือข่ายและเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความรู้พูดปะพูดคุยของเกษตรกรและประชาชนทั่วไปที่สนใจการเกษตร

9. สนับสนุนการดำเนินการระดมทุนหรือจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนและพัฒนาไปสู่องค์กรการเงินในที่สุด

9.1 เป็นการระดมหรือการออมทรัพย์ของคนในชุมชนเพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนสำหรับการจัดหาปัจจัยการผลิตและการลงทุนในกลุ่ม การค้าต่างๆ ตลอดจนเป็นสวัสดิการของชุมชน เช่นการประกันสุขภาพ การศึกษา และกู้ยืมของสมาชิกในกรณีจำเป็นโดยมุ่งให้ชุมชนช่วยเหลือสมาชิกชุมชนด้วยตนเอง

9.2 วิธีดำเนินการ

9.2.1 จัดให้มีการระดมเงินทุนจัดตั้งกองทุน หรือกลุ่มออมทรัพย์ของคนในชุมชน กรณีชุมชนยังไม่มีกองทุนหรือกลุ่มออมทรัพย์ โดยชี้แจงทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ การระดมทุนบริการจัดการกลุ่มออมทรัพย์

9.2.2 ในกรณีที่มีกลุ่มกองทุนหรือกลุ่มออมทรัพย์อยู่แล้วควรสนับสนุนให้มีการเพิ่มทุนเพื่อให้ชุมชนมีทุนหมุนเวียนมากขึ้น

9.2.3 จัดให้มีการอบรมด้านบริการ จัดการ การบัญชี การควบคุมตรวจสอบการเงิน เป็นต้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และสร้างความเข้มแข็งให้กองทุนหรือกลุ่มออมทรัพย์ของกองทุน

9.2.4 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายของกองทุนหรือกลุ่มออมทรัพย์ และเชื่อมโยงไปสู่สถาบันการเงิน กองทุนพัฒนาชนบทเพื่อสนับสนุนการดำเนินการของกองทุนหรือกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน³⁰

กระทรวงมหาดไทยได้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะการสร้างปัจจัยผลักดันด้านเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ 6 ประการ คือ

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้อง กับการดำเนินการเศรษฐกิจชุมชน อันได้แก่

1.1 ประธานและสมาชิกในสภาองค์กรบริหารส่วนตำบล และคณะบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 คณะที่ปรึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล

³⁰กรมการปกครอง, เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวคิดและยุทธศาสตร์; (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2541), หน้า 14.

- 1.3 ผู้นำองค์กรชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพึ่งตนเอง
- 1.4 ราษฎรที่ร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน
- 1.5 นักพัฒนาองค์กร พัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่พนักงานของรัฐ นักวิชาการ ที่มีส่วนสำคัญในการทำกิจกรรม

2. การพัฒนากลุ่มหรือองค์กร ที่ดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ทั้งนี้เพราะหัวใจของเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในกระบวนการทำงานร่วมกันในกลุ่มอาจเป็นกลุ่มที่สภาพเป็นนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคล

3. เงินทุน โดยจะเน้นการระดมทุนภายในชุมชน หรือชุมชนใกล้เคียงในรูปกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคาร หรือกลุ่มอื่นๆ ที่มีวัตถุประสงค์เช่นนี้ การนำทุนจากภายนอก ในรูปของการสงเคราะห์ การกู้ยืมเงินอย่างมีเงื่อนไขมักเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนไม่ค่อยสำเร็จ อย่างไรก็ตามการร่วมทุนภายในชุมชน และภายนอกชุมชนก็เป็นสิทธิสามารถทำได้ แต่ต้องมีระบบบริหารเงินทุนที่ดีพอ

4. การพัฒนาแหล่งน้ำและที่ดิน ปัจจัยที่ชี้ขาดความสำเร็จของกิจกรรมในชุมชน คือ น้ำเพื่อการบริโภคและกิจกรรมผลิตต่างๆ อีกประการหนึ่งนั้นในช่วงปัจจุบันนี้เกษตรกรมักมีปัญหาเรื่องที่ดินจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญเรื่องน้ำและที่ดินเป็นอย่างยิ่ง

5. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่าหากที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ เกิดเสื่อมสภาพลงในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นในพื้นที่ใดพื้นที่นั้นๆ ย่อมมีปัญหาจนคนจะอาศัยอยู่ต่อไปไม่ได้ ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญยิ่ง

6. การปรับปรุงแก้ไขและตรากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อการกระตุ้นหรือเอื้ออำนวยให้องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรต่างๆ และสถาบันวิชาการได้มีการเชื่อมประสานดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยความราบรื่น และมีประสิทธิภาพ นับว่าต้องได้รับความสนใจอีกเช่นกัน

ปัจจัยทั้ง 6 ประการ ประการนี้จะเป็นแรงผลักดันให้กิจกรรมการผลิตทางการเกษตรและนอกการเกษตรมีความเป็นไปได้ โดยทั้งรัฐบาลจะต้องสนับสนุนเงินทุนในการศึกษาและการทำให้ปัจจัยทั้ง 6 ประการ เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานสำคัญด้วย¹

¹ปราณี ภารังกูล, กิจกรรมโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนารัฐบาล, 2542), หน้า 29-30.

อุทัย ดุลยเกษมและ อรศรี งามวิทยาวงศ์ ได้ศึกษาถึงระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ว่ามีลักษณะที่สำคัญดังนี้

ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง (แบบยังชีพ) โครงสร้างสังคมแบบแนวราบและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในลักษณะพึ่งตนเอง และมุ่งตอบสนองความต้องการ และวิธีการจัดการทางเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง และการที่ไม่ต้องพึ่งพิงผู้อื่นก็มีผลให้ชุมชนมีอำนาจและความอิสระ ไม่ต้องถูกการผู้อื่นพึ่งพิงผู้อื่นบีบบังคับให้ยอมตามความต้องการที่ผู้อื่นกำหนดระบบเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยแห่งความเข้มแข็งจะมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. รูปแบบการผลิต

การผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นหลักมีผลให้สมาชิกไม่จำเป็นต้องคิ่ร่นขวานช่วยกับกิจกรรมเศรษฐกิจ แบบเดียวกับที่ถูกกำหนดจากภายนอก เนื่องจากสามารถกำหนดการผลิตตามสภาพของตนเอง คือ เน้นปัจจัยการใช้ในชุมชน ทั้งแรงงาน วัสดุดิบ และ การใช้เทคโนโลยีของตนเอง เป็นรูปแบบการผลิตที่อาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ เช่น ผลิตและเก็บเกี่ยวตามฤดูกาลตามเงื่อนไขอื่นๆของธรรมชาติและระบบนิเวศน์

อย่างไรก็ตาม รูปแบบดังกล่าวมิได้หมายความว่า การผลิตของชุมชนนั้นอยู่ในลักษณะที่ปล่อยตามบุญตามกรรม ให้ธรรมชาติกำหนดทุกอย่างโดยปราศจากการจัดการและไม่มีเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการผลิตเลย เพราะในความเป็นจริงในกระบวนการผลิตของชุมชนจะมีการสั่งสมการเรียนรู้ด้านการจัดการและการคิดค้นด้านเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา เช่น เกษตรกรจะเรียนรู้จากธรรมชาติว่าเวลาใดเหมาะสมกับการลงมือหว่านดำ หรือเพาะเมล็ดไม้ผลจะเรียนรู้วิธีการชลประทานแบบดั้งเดิม การจัดการกับแมลงศัตรูพืชและสัตว์ป่าที่มารบกวนผลผลิต วิธีการคัดเลือกพันธุ์ พืชพันธุ์ สัตว์ ฯลฯ รูปแบบของการเรียนรู้ เช่น กังหันวิดน้ำ ปูมูลสัตว์ หุ่นไล่กา เครื่องมือสีข้าว และอื่นๆอีกมากมายความรู้และทักษะเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ธรรมชาติและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล แล้วถ่ายทอดกันมาเป็นเทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนสามารถทำได้เอง ที่สำคัญอิทธิพลของค่านิยมจากศาสนธรรม มีผลให้เทคโนโลยีการผลิตนี้ ไม่ทำลายธรรมชาติและชีวิตคนอื่น เพื่อมุ่งเอาแต่ประโยชน์ของมนุษย์ฝ่ายเดียว ดังนั้นรูปแบบการผลิตของชุมชนจึงทำให้มนุษย์ใกล้ชิดและเรียนรู้ระบบนิเวศน์ของธรรมชาติเห็นถึงความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จึงมีความเคารพและตระหนักในคุณค่า เกิดการอนุรักษ์บำรุงรักษาโดยอัตโนมัติ

นอกจากนี้รูปแบบการผลิตดังกล่าว ยังมีผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจมิใช่กิจกรรมหลักเพียงอย่างเดียวในวิถีชีวิตของบุคคล หากแต่ในสมาชิกของชุมชนยังมีเวลาว่างในการทำงานหรือพักผ่อนอื่นๆ เช่น การถนอมผ้าการทอผ้า การออกแบบประดิษฐ์ข้าวของเครื่องใช้เล่นต่างๆ เช่น เครื่อง

ทอผ้า กระต่ายขูดมะพร้าว หมาดักน้ำว่าว ฯลฯ อันแสดงถึงปัญญาเทคโนโลยีและศิลปะของชุมชน นอกจากนี้ยังมีเวลาการไปวัด ไร่ไถ้พระ ฟังธรรมหรือไปเยี่ยมเยือนญาติมิตร ฯลฯ ตลอดจนการรวมกิจกรรมทำบุญในชุมชน งานประเพณี งานพัฒนาต่างๆ แม้ในกิจกรรมของเศรษฐกิจเอง ก็ยังก่อให้เกิดการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกัน เช่น การลงแขก ปักคานา เกี่ยวข้าว การเลี้ยงควาย เป็นต้น

รูปแบบการผลิตเพื่อพึ่งตนเองหรือยังชีพ จึงเป็นปัจจัยส่งเสริมโครงสร้างทางสังคม แนวรบบและความสัมพันธ์เชิงสังคม ระดับการปฏิสัมพันธ์ทำให้ความร่วมมือและความสนิทสนมกลมเกลียวเพิ่มมากยิ่งขึ้น ช้ำยังทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องระหว่างสมาชิกในชุมชนนำมาซึ่งความแน่นแฟ้นและจิตวิญญาณของคนในชุมชน และการพัฒนาสังคมภูมิปัญญาของชุมชนด้วย

2. การบริโภค

ชุมชนเน้นบริโภคสิ่งทีผลิตหรือหาได้ตามธรรมชาติในท้องถิ่น แม้มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตที่แตกต่างกันระหว่างชุมชนอยู่ด้วย แต่เป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งของมากกว่าการซื้อขายโดยใช้เงินตรา การบริโภคของชุมชนจะถูกกำหนดด้วยทรัพยากรในท้องถิ่น และการติดต่อกับสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ซึ่งมีวัฒนธรรมแบบเดียวกันหรือไม่แตกต่างกันนัก เงื่อนไขการคมนาคมที่ยากลำบากมีผลให้อิทธิพลของภายนอก โดยเฉพาะจากเมืองมีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคของชุมชนน้อย นอกจากนี้ ค่านิยมจากศาสนาธรรมที่สอนให้บริโภคพออยู่พอกิน เน้นการให้ทานและแบ่งปัน ก็มีอิทธิพลต่อการบริโภคแบบพอยังชีพ การบริโภคในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดรูปแบบการผลิตที่กล่าวมา ไม่ให้มาทำลายธรรมชาติ และเปิดโอกาสให้ธรรมชาติได้ฟื้นฟู ไม่เสียคุณค่าจากเศรษฐกิจของมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติจึงสมบูรณ์ เป็นปัจจัยหนุนกลับให้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและปัจจัยความเข้มแข็งประการอื่นๆ ยังมีฐานที่มั่นคงขึ้นอีก

3. การสะสมและกระจายส่วนเกิน

การที่ชุมชนผลิตเพื่อสนองตอบการยังชีพของตนเองเป็นหลัก มีผลให้ชุมชนไม่ต้องผลิตส่วนเกินจำนวนมาก เพื่อไปตอบสนองต่อส่วนอื่นๆ แบบเดียวกับการผลิตเพื่อขาย นอกจากนี้รูปแบบของการผลิตและการบริโภคที่กล่าวมา และข้อจำกัดของเทคโนโลยีที่ทำให้การสะสมอาหารหรือสิ่งของในปริมาณมากและเป็นเวลานานทำไม่ได้ ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และความสัมพันธ์เชิงสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเจือจานกันสูง ทำให้แต่ละชุมชนไม่จำเป็นต้องผลิตส่วนเกินมาก เหมือนการผลิตเพื่อขาย

ส่วนเกินจากการบริโภค ก็จะกระจายโดยเน้นไปที่การแบ่งปันญาติมิตร ให้ทานหรือทำบุญตามค่านิยมทางศาสนา และการชำระเป็นภาษี ค่าธรรมเนียมต่างๆ แก่รัฐ เจ้านาย ผู้อุปถัมภ์ ฯลฯ การจัดการกับส่วนเกินในลักษณะนี้ ทำให้ส่วนเกินไม่เกิดมูลค่าที่จะก่อให้เกิดการสะสมทุนเพราะเป็น

การกระจายออกโดยไม่ก่อมูลค่าทางเศรษฐกิจแตกต่างจากการขายหรือการลงทุนหมุนเวียนใหม่ในระบบทุนนิยม ถึงแม้ว่าส่วนเกินของชุมชนนี้จะไม่ก่อมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่การกระจายส่วนเกินในลักษณะดังกล่าวก็เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงสังคม และค่านิยมจากศาสนธรรม มีผลให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียว ความมีน้ำใจช่วยเหลือเอื้ออาทรกันในสังคม ซึ่งไม่อาจวัดมูลค่าได้ แต่มีผลต่อการเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสำคัญ

เงื่อนไขสำคัญ ระบบเศรษฐกิจดังที่กล่าวมา จะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนมากน้อยเพียงใด ขึ้นกับเงื่อนไขว่า ชุมชนเป็นเจ้าของหรือมีอำนาจ มีสิทธิ์ในการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยระบบเศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกี่ยวข้อง กับระบบนิเวศน์ของชุมชน เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ ฯลฯ มาน้อยเพียงใดด้วย หากปราศจากเงื่อนไขนี้แล้ว คือชุมชนไม่มีอำนาจจัดการทรัพยากรแต่อำนาจเป็นของรัฐ หรือผู้มีสิทธิจากภายนอก ที่รัฐมอบอำนาจหรือสัมปทานให้ใช้และจัดการ ย่อมเป็นการยากที่ชุมชนจะสามารถใช้และจัดการทรัพยากร เพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของตนเองได้ และยังยากต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ให้คงสภาพอุดมสมบูรณ์เพื่อเป็นฐานอันยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจชุมชน อีกด้วย³²

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องชุมชนและสังคมที่พึงตนเองซึ่งเป็นหัวใจหลักของความคิดทางเศรษฐกิจของ คานธี อันได้แก่ แนวคิดเรื่องการจำกัดความต้องการของกฎการใช้แรงงานเพื่ออาหาร รวมทั้งกระจายการผลิตและเทคโนโลยี ก็ล้วนเป็นแนวคิดที่ปูทางมาสู่เรื่องการพึ่งตนเองของสังคม เศรษฐกิจเพื่อการยังชีพขึ้นอยู่กับพลังการผลิตภายใต้ความเป็นไปของธรรมชาติแรงงานที่ใช้เมื่อเหนือกว่าแรงงานที่ใช้เครื่องจักร ความรู้เชิงประสบการณ์ เหนือกว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์ นี่คือนิคมของการผลิตเรียกว่ามารักข เรียกว่า ธรรมชาติ และยังชีพ ปัจจัยการผลิตระบบนี้เกิดขึ้นจากพลังงานการผลิตจากธรรมชาติ การรวมตัวในด้านแรงงานครอบครัวและความสัมพันธ์ชายหญิงในครอบครัวเป็นที่มาของการผลิตซ้ำแรงงาน³³

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้เสนอเงื่อนไขในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชาวบ้าน 6 ประการสรุปได้ดังนี้

1. จะต้องเป็นกลุ่ม (Collective) ชาวบ้านจะพึ่งตนเองได้นั้นต้องรวมตัวเป็นชุมชน เพื่อจะได้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและทำกิจกรรมเศรษฐกิจรวมกัน เช่น การทำนา เลี้ยงสัตว์ จับปลา ตี

³²อุทัย คุลยเกษม และ อรศรี งามวิทย์วงศ์, ระบบการศึกษากับชุมชนรอบความคิดและการเสนอเพื่อวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปลน พรินติ้ง จำกัด, 2540), หน้า 16-21.

³³ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต, อ้างแล้ว, หน้า 48-52.

เหล็ก ล่าสัตว์ ถ้ำขาย เป็นต้นดังนั้นการที่จะพึ่งตนเองได้ต้องพึ่งตนเองแบบกลุ่มต้องรวมกันเป็นสังคม ส่วนย่อยเรียกว่าหมู่บ้าน

2. ต้องมีจิตสำนึกช่วยเหลือซึ่งกันและกันพื้นฐานก็ คือ การพึ่งตนเองขึ้นอยู่กับจิตใจ ความสมัครใจ หรือมีจิตสำนึกช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานการอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านที่จะทำให้จิตสำนึกนี้ชัดเจน วิธีการหนึ่งก็คือ การกลับไปฟื้นความทรงจำรวมกันเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องรวมกับกลุ่มอันเป็นประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านหรือเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันของหมู่บ้าน ถ้าเราสามารถฟื้นเรื่องนี้ขึ้นมาจะได้สามารถดึงเอาความเป็นชุมชนทางเศรษฐกิจให้กลับคืนมาได้

3. จิตสำนึกต้องผลิตซ้ำขึ้นมาอีกได้ คือ ต้องสร้างขึ้นมาใหม่ให้เข้มแข็งต่อเนื่องโดยเน้นไปที่บทบาทของนักพัฒนาหรือปัญญาชนจากภายนอกมาช่วยหรือกรองประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ต่อผู้ร่วมกันของหมู่บ้าน โดยสัมพันธ์กับ ปัญญาชนในท้องถิ่น วิทยาลัยครู หรือมหาวิทยาลัยในต่างจังหวัดเพื่อกรองประวัติศาสตร์ออกมา เป็นผู้สืบทอดจิตสำนึกของหมู่บ้านการผลิตซ้ำจิตสำนึกน่าจะไปรื้อฟื้นบทบาทของคนแก่อันเป็นปัญญาชนที่ฝังตัวอยู่ในหมู่บ้านเรียกว่าเป็น Organic Intellectual หรือ ปัญญาชนของชาวบ้านนอกนี้จะไปทำให้คนรุ่นหนุ่มสาวในหมู่บ้านมีความระลึกถึงการอยู่ร่วมกันของชุมชนหมู่บ้าน ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม เพื่อให้เขาผูกพันอยู่กับหมู่บ้าน รักหมู่บ้านของเขา จะอยู่ในหมู่บ้านและสืบทอดวัฒนธรรมของหมู่บ้านต่อไป

4. ต้องมีการรวมตัวกันของรูปแบบสหพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งการพึ่งตนเองต้องเป็นกลุ่ม คือ ต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของหน่วยย่อยคือในหมู่บ้านและแต่ละหมู่บ้านรวมตัวกันเป็นสหพันธ์ กล่าว คือ ต้องพัฒนาให้เป็นเขต เขตควรมี ยุ้งฉาง โรงเรียน และศูนย์วัฒนธรรม สามารถต่อรองกับสถาบันภายนอก เช่น พ่อค้า และรัฐได้อย่างมีพลัง องค์กรก็ตามหน่วยย่อยก็เป็นตัวของตัวเองหรือเอกลักษณ์หรือความเป็นอิสระ ในขณะที่มาร่วมกันเป็นสหพันธ์ด้วยการเกิดของสหพันธ์จะช่วยเสริมศักยภาพของหน่วยย่อยในท้องถิ่นและพัฒนาการไปสู่ประชาธิปไตย

5. คือการประสานวัฒนธรรม น่าจะส่งเสริมให้ชาวบ้านประสานวัฒนธรรมตนเอง หรือกิจกรรมของตัวและคนอื่นๆในสังคมจะทำให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีของชาวบ้านให้กับชนชั้นกลางได้รับวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปันช่วยเหลืออะไรต่างๆ สมณะ อหิงสาของชาวบ้านให้กับชนชั้นกลางได้รับและขณะเดียวกันชาวบ้านก็อาจรับวัฒนธรรมชนชั้นกลางบางอย่างเพราะชนชั้นกลางจะเป็นผู้นำบางเรื่อง เช่น ข่าวสาร เทคโนโลยี เป็นต้น เมื่อได้มีการประสานวัฒนธรรมชาวบ้านกับชนชั้นกลางได้แล้วก็จะมีผลต่อวัฒนธรรมชนชั้นนำ คือ วัฒนธรรมของราชซึ่งเป็นลักษณะเจ้านายจะต้องมีการปรับเปลี่ยนราชการจะเป็นเจ้านายคนไม่ได้แล้วการประสานวัฒนธรรมจะเป็นกระบวนการที่มีพลังเพราะชาวบ้านอย่างเดียวไม่มั่นคงเท่าที่ควร

6. ชุมชนควรมีสัมพันธที่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในอดีตการพึ่งตนเองของชุมชนขึ้นอยู่กับ การหาทรัพยากรได้จากธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็ไม่ทำให้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ บางชุมชนบุกรุกทำลายทรัพยากร ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมากเกินไป ประชาชนก็จะประสบปัญหาคุณภาพแห่งชีวิตชุมชนที่พึ่งตนเองได้มีความสุขจึงหน้าที่จะเป็นชุมชนที่อนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมด้วย³⁴

สรุป แนวคิดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับชุมชนพึ่งตนเอง ในการอธิบายการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ยึดตัวสัน โดยเป็นตัวขับเคลื่อนโครงการ เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากร วิธีชีวิตชุมชน โครงสร้างทางสังคม ค่านิยม การศึกษาเรียนรู้รวมทั้งความสัมพันธ์เชิงสังคม และระดับการปฏิสัมพันธ์ของชุมชน จึงนับเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและควรที่จะดำเนินการให้เกิดขึ้นโดยเร็วเพราะจะเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงสิ่งต่างๆภายในให้สามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

สุวิทย์ ยี่งวรพันธ์ ให้ความหมายของชุมชนว่า กลุ่มชุมชนซึ่งรวมตัวอยู่โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอาศัยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาเดียวกันก็ตาม ที่ทำให้แต่ละบุคคลมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นๆ³⁵

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ การพัฒนาชุมชน คือ เป็นกระบวนการมุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนและควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วยแต่ถ้าหากประชาชนไม่รู้จักคิดริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง

รศ. ดร.จิรวรรณ กาญจนจิตรรา คำว่า “การพัฒนาชุมชน” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Community Development” สำหรับการพัฒนาชุมชนก็มีนักวิชาการและนักปฏิบัติการรวมทั้งองค์การต่างๆ ได้ให้ความหมายและกำหนดขอบเขตของการพัฒนาชุมชนไว้ต่างๆ กัน สำหรับการพัฒนาชุมชนที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปมีดังนี้³⁶

³⁴ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, บ้านกับเมือง, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 78-85.

³⁵สุวิทย์ ยี่งวรพันธ์, การพัฒนาชนบทในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสาส์นการพิมพ์, 2521), หน้า 21.

³⁶รศ.ดร.จิรวรรณ กาญจนจิตรรา, การพัฒนาชุมชน sos 335, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538), หน้า 10.

Sauten ให้ความหมายว่า “การพัฒนาชุมชนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกรรมวิธีทั้งหมดที่ใช้ในการสร้างความเจริญให้ชุมชนเป็นส่วนที่เห็นได้ชัด แตกต่างออกไปโดยประกอบด้วย การช่วยตัวเอง การพิจารณาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การพิจารณาลักษณะของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ลักษณะอื่นๆ ของชุมชนนั้นเป็นส่วนรวม”³⁷

Batten การพัฒนาชุมชน หมายถึง การทำงานกับประชาชนมากว่าจะเป็นการทำงานเพื่อประชาชน³⁸

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี การพัฒนา หมายถึง การกระทำให้เกิดขึ้น คือเปลี่ยนจากอีกสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า³⁹

การแบ่งชุมชนออกเป็น 2 ประเภท คือ ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง

1. ชุมชนชนบท (Rural Community) หมายถึงชุมชนที่มีความเป็นอยู่อย่างกันเอง มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันแบบ(Face To Face) ทุกคนรู้จักกันแบบส่วนตัวมีความสัมพันธ์กันแบบปฐมภูมิ(Primary Relationship) ประชาชนในชนบทจะประพฤติตนตามบรรทัดฐาน(Norms) เป็นอันดีจารีตประเพณีของท้องถิ่นเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกคนยอมรับและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด อาชีพของชาวชนบทจะผูกพันอยู่กับธรรมชาติของพื้นดินเป็นส่วนใหญ่ เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ ซึ่งนับว่าเป็นอาชีพหลักการประกอบอาชีพ ทักษะ และแบบของพฤติกรรมจะคล้ายคลึงกันมาก ความหนาแน่นของประชาชนในชนบทมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับในเมือง แต่จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีมากกว่า วัดและโรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม (Social institutions) ที่มีความสำคัญมากในสังคมชนบท

2. ชุมชนเมือง (Urban community) หมายถึงชุมชนที่มีความหนาแน่นมาก ผู้คนรู้จักกันอย่างไม่ทั่วถึง มีความสัมพันธ์กันแบบทุติยภูมิ (Secondary relationship) เป็นความสัมพันธ์ในด้านสังคมที่สร้างขึ้นเพราะหน้าที่การงาน เช่น ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา พ่อค้ากับลูกค้านายจ้างกับลูกจ้าง ความสัมพันธ์ที่มีขึ้นมีสิ่งจอมปลอมแฝงไว้มากกว่าในชนบท เมื่อหมดหน้าที่การงานก็อยู่กันแบบตัวใครตัวมัน ชุมชนเมืองจะมีลักษณะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เช่น เป็นศูนย์กลางทางการค้า การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา การนันทนาการ การคมนาคม และอื่นๆ

³⁷ เรื่องเดียวกัน.

³⁸ เรื่องเดียวกัน.

³⁹ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ศ.ส.น.

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชนหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน⁴⁰

1. จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน โดยที่งานพัฒนาเป็นงานที่ดำเนินแบบต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยหลักการความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลัก เพื่อว่าผลที่ได้รับเป็นการแน่นอนและตลอดไป จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้

1.1 มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนจากสภาพหรือสถานการณ์ อันเก่าแก่ ล้าสมัย ให้หันมาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ และมีความคิดก้าวหน้าต่อไป

1.2 มุ่งที่จะหะประชาชนมีความสำนึกในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชน รู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน

1.3 มุ่งที่จะให้ประชาชน มีความรับผิดชอบรู้จักรับผิดชอบในการทำกิจกรรม รับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติในที่สุด

1.4 มุ่งที่จะให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหา ชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐจะเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือกันทำเองได้

2. การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ลักษณะชุมชนเข้มแข็งมีดังนี้

2.1 สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน ที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

2.2 สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทร รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน อีกทั้งพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน

2.3 สมาชิกชุมชนเลือกกำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้แทนชุมชนที่หลากหลาย ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

2.4 มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้าง โปร่งใส และมีการแสดงความรับผิดชอบต่อที่สมารถตรวจสอบได้ สำหรับสมาชิกทั้งหมด

⁴⁰ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม, อ่างแล้ว,

2.5 สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน

2.6 สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

2.7 มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ของชุมชน ที่มุ่งการพัฒนาตนเอง ประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.8 การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช่อุปการะไป

2.9 เครือข่ายความร่วมมือกับพหุภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่น ภาครัฐราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการอื่น ๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม นอกจากนี้ สัณญา สัณญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง 4 ประการ คือ

1) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) ทุกคนในชุมชนร่วมเรียนรู้ ชุมชนนั้นจะรู้ทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

2) เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง (Community management) ด้วยกิจกรรม 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดการกระบวนการองค์กรของตนเอง การลงมือปฏิบัติตามแผน การประเมินผล

3) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) อาจแสดงถึงความภักดีต่อชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ห่วงแทน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน

4) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) คนมีคุณภาพและคุณธรรม สงบสุข จิตใจเยือกเย็น

นอกจากนี้ ขั้นตอนกระบวนการพัฒนาชุมชน มีดังนี้

- 1) การพัฒนาตนเอง
- 2) การศึกษาข้อเท็จจริงของชุมชน
- 3) การรวมกลุ่มอภิปรายถกเถียงปัญหา
- 4) การวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 5) การร่วมกันวางแผนพัฒนา
- 6) การระดมทรัพยากร
- 7) การลงมือปฏิบัติงานพัฒนา
- 8) การติดตามผลและประเมินผลการพัฒนา

3. แนวทางในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน หลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ คือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและร่วมดำเนินการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นตามสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน แนวทางพัฒนาชุมชน ที่ถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันประกอบด้วยสาระสำคัญดังต่อไปนี้

3.1 การแก้ปัญหาพื้นฐานของชุมชนชนบทในเรื่องความยากจน ความไม่รู้ และโรคร้ายไข้เจ็บ ตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ต้องตั้งอยู่บนรากฐานของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของประชาชน

3.2 ประชาชนทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มากที่สุดและถือว่าการพัฒนาด้านจิตใจของราษฎรมีความสำคัญกว่าการพัฒนาด้านวัตถุ

3.3 การพัฒนาชุมชนต้องใช้องค์กรและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นอันดับแรก เช่น ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มธรรมชาติทางสังคม เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน

3.4 การพัฒนาชุมชนต้องยึดหลักประชาธิปไตยเป็นแนวทางขั้นพื้นฐานในการพัฒนา โดยเน้นความต้องการที่แท้จริง และความจำเป็นของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชน

ได้มีการกำหนดหลักการพัฒนาชุมชนจากองค์กรสหประชาชาติที่ได้กำหนดหลักการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้เมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. 2500 ไว้ 10 ประการโดยมีสาระสำคัญ คือ

1) โครงการพัฒนาชุมชน ต้องเป็นโครงการง่ายๆ แล้วค่อยๆ ก้าวไปสู่โครงการที่ยากขึ้น โดยจะต้องเป็นโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเป็นหลัก

2) เป็นโครงการที่สามารถที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ได้ในหลายๆ ด้าน และพร้อมๆ กัน เพื่อปรับปรุงความสุข ความเจริญของชุมชน

3) ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เพื่อการสร้างพลังชุมชนและจัดรูปสถาบันขึ้น

4) ต้องแสวงหาผู้นำชุมชนท้องถิ่น และพัฒนาเขาขึ้นมาตามลำดับและลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของชุมชน

5) ต้องให้เด็กและสตรีเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมากที่สุด

6) การพัฒนาชุมชนต้องมีการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศระดับท้องถิ่นและการบริหารงานทุกระดับต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

7) ต้องสนับสนุน การเข้าร่วมขององค์กรเอกชน องค์กรอาสาสมัครต่างๆ ทั้งในระดับชาติระดับท้องถิ่น

8) ในการวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนในส่วนของแผนระดับชาติและระดับท้องถิ่น ต้องไปพร้อมๆ กัน

กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดหลักการพัฒนาชุมชนไว้ 4 ประการ ดังนี้ คือ

1) ปลุกฝังความเชื่อมั่นในตนเองและการทำงานร่วมกัน

2) ยึดการมีส่วนร่วมของประชาชน

3) ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด

4) รัฐบาลให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและวัสดุ

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการได้กำหนดหลักการพัฒนาชุมชนไว้ 12 ประการดังนี้

1) มีแบบแผน มีวิธีการที่แน่นอนและมีเหตุผลด้วย

2) เน้นการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยวิธีการให้การปฏิบัติจริง หรือเรียนรู้จากการกระทำจริง

3) เน้นการทำงานกลุ่ม และมีการประสานงานระหว่างกลุ่มมากกว่าการเน้นความสำเร็จที่ตัวบุคคล

4) นักพัฒนาต้องรู้ค่านิยมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้นเป็นอย่างดี

5) การพัฒนาควรจะดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งชุมชน

6) เป้าหมายของการพัฒนา ต้องเป็นความต้องการของสมาชิก และชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้ร่วมกันด้วย

7) ในขั้นต้นของโครงการ ควรจะมีการจัดแสดงให้เห็นจริงเสียก่อนจึงค่อยๆ ขยายโครงการออกไป

8) จัดให้ชุมชนเป็นตัวการที่สำคัญในการพัฒนา ใช้หลักการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดกลุ่มพลังที่ถาวร

9) การพัฒนาจะต้องเริ่มจากการใช้ทรัพยากรของชุมชน ทั้งด้านตัวบุคคลและวัสดุอุปกรณ์

10) ทั้งกระบวนการของการพัฒนาชุมชนจะต้องเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ของสมาชิกในชุมชน และตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วย

11) การดำเนินงานนั้นจะต้องทำแบบค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป เพราะเป็นเรื่องของการเปลี่ยนทัศนคติให้ยอมรับ หรือนำไปสู่สิ่งใหม่ๆ ไม่ควรเร่งรัดจนเกินไป

12) ผู้นำในการพัฒนาต้องทำให้เป็นที่เคารพนับถือของสมาชิก และหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตัวเป็นที่พึงจนกระทั่งชุมชนนั้นรู้สึกว่าเป็นบุคคลที่ขาดไม่ได้จึงควรมอบความรับผิดชอบกระจายให้กับประชาชนมากที่สุด

เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

โดยสรุปแล้วเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนนั้น ควรจะมี 2 ประการด้วยกันคือ

1) เป้าหมายสุดขั้ว (Ultimate Goal) เป็นการพัฒนาคมนั่งให้คนในชุมชนมีขีดความสามารถที่จะตัดสินใจได้ที่จะปรับปรุงสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนของตนเองบนพื้นฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตย

2) เป้าหมายอุปกรณ์ (Instrumental Goal) คือ การพัฒนาทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์และไม่ใช่วัตถุประสงค์ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม การสาธารณสุข

จากเป้าหมายสองประการนี้อาจกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่าเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาคมนั่งในชุมชนและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้เป็นระเบียบไปในทางที่ดีขึ้น

องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนควรมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. การพัฒนาชุมชน ประกอบด้วยความพยายามที่จะยกมาตรฐานการครองชีพให้ดีขึ้น พัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากประชาชน โดยเน้นให้เขาช่วยตนเอง ตอบสนองความต้องการของตนเอง

2. การพัฒนาชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนแบบแผนปฏิบัติเก่าๆ สภาพแวดล้อมของชุมชน หรืออย่างใดอย่างหนึ่งด้วยวิธีการให้การศึกษา ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแนวคิดให้ถูกทิศทาง

3. การดำเนินงานพัฒนาชุมชน ต้องตอบสนองความต้องการของประชาชน เช่น กิจกรรมที่ชุมชนต้องการและเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการดำรงชีพของเขา

4. การพัฒนาชุมชน จะส่งเสริมให้ประชาชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการใช้หลักการช่วยๆ เร่งเร็ว ให้ชุมชนรู้จักวิธีช่วยตนเองโดยพลังกลุ่มคน

5. ผู้นำการพัฒนา ซึ่งทำหน้าที่ปลุกกระตุ้น ชักจูง และส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

6. เป็นแผนงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งประชาชนกับประชาชน ประชาชนกับหน่วยงานรัฐ และองค์กรอาสาสมัครเอกชน

7. รัฐบาลจะจัดทำให้เฉพาะสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนที่จะจัดหามาเองได้ เช่น ความรู้ทางวิชาการ งบประมาณ เป็นต้น

ใดด้านหนึ่ง

เป็นหลัก

8. มุ่งพัฒนาทุก ๆ ด้านมีการรวบรวมผู้เชี่ยวชาญทุกสาขาเข้าด้วยกันไม่มุ่งเฉพาะด้าน
9. ขบวนการพัฒนาชุมชนต้องพิจารณาถึงสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน
10. ในวิธีการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยหลักการประชาธิปไตยเป็นพื้นฐาน
ขอบเขตของการพัฒนาชุมชน
ขอบเขตของการพัฒนาชุมชนมีอยู่กว้างขวาง ซึ่งสามารถสรุปได้ 2 ประการ คือ
  1. การพัฒนาในทางนามธรรม (สังคมตัวบุคคล) ได้แก่
    - 1.1 พัฒนาเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาชุมชน อาจจะโดยการฝึกอบรม
    - 1.2 พัฒนาประชาชน อาจจะโดยการให้การศึกษาและการฝึกอบรม
  2. การพัฒนาในทางรูปธรรม คือ การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในชุมชนในด้านต่างๆ
    - 2.1 การเกษตร
    - 2.2 การอนามัยและสาธารณสุข
    - 2.3 คหกรรมศาสตร์
    - 2.4 อุตสาหกรรมในบ้านเป็นการค้า
    - 2.5 ที่อยู่อาศัย
    - 2.6 ความสุขสบายของประชาชน
    - 2.7 การสหกรณ์
    - 2.8 นันทนาการ
    - 2.9 ปัญหาสภาพการในตัวเมือง
    - 2.10 พานิชยกรรม
    - 2.11 การคมนาคม
    - 2.12 การสังคมสงเคราะห์
    - 2.13 การสาธารณสุขสมบัติ
    - 2.14 การปกครองท้องถิ่น
    - 2.15 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
    - 2.16 การพัฒนาจิตใจ
    - 2.17 การพัฒนาเด็ก

บทบาทของนักพัฒนาในการพัฒนาชุมชน

ในที่นี้ได้กล่าวถึงบทบาทของการพัฒนาของนักพัฒนาสรุปได้ 3 ประการดังนี้

1. เป็นผู้ให้การศึกษแก่ชุมชน โดยการแนะนำความรู้โดยให้การอบรมให้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์บรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีหรืออยากที่จะเรียนรู้
2. เป็นผู้จัดการกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันสร้างอำนาจการต่อรองได้
3. เป็นผู้ประสานงาน ระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน

คุณสมบัติของพนักงานพัฒนาชุมชน

นอกเหนือจากนักพัฒนาชุมชนที่เป็นข้าราชการ จึงควรมีคุณสมบัติของการเป็นนักพัฒนาชุมชนที่ดี ในลักษณะดังนี้

- 1) มีอุดมคติ มีแรงจูงใจที่ต้องการจะทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- 2) ปรับตัวให้เข้าใจชีวิตในชุมชนได้ดี
- 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- 4) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีไหวพริบดี
- 5) มีบุคลิกภาพเป็นหัวหน้าหรือผู้นำ
- 6) มีความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชน
- 7) มีความประพฤติดี ขยันขันแข็ง เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยอมรับของชุมชน
- 8) เป็นคนที่พัฒนามากแล้วกว่าประชาชนที่จะไปพัฒนา
- 9) มีความรู้ดี เพราะต้องเกี่ยวข้องกับปัญหารอบด้าน
- 10) มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ประชาชนเป็นอย่างดี

ในการศึกษารุ่นนี้มุ่งใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ในการอธิบายการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการนำมาใช้และสนใจ ต่อโครงการมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวกับการนำเอาหลักธรรมสันโดษ 3 มาเป็นกรอบในการดำเนินการ เช่น พัฒนาชุมชน โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน ซึ่งทุกคนต้องช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันรับผิดชอบ และร่วมกันรับผลประโยชน์ พร้อมทั้งให้มีความรู้ ความสามารถทางด้านวิชาการ ซึ่งต้องมีวัสดุ และงบประมาณควบคู่กันไปด้วย จึงจะเกิดการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง ในแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนี้ ทำให้ประชาคมหมู่บ้านมีความเข้มแข็งมากขึ้น ในการกำหนดปัญหาและหาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2.2.6 แนวคิดเกี่ยวกับเวทีประชาคม

1. ความหมายประชาคม

ธีรยุทธ บุญมี ได้อธิบายถึงประชาคมในลักษณะของ “สังคมเข้มแข็ง” ว่าเป็นพลังทางสังคมที่มาจากทุกส่วน ทุกวิชาชีพ ทุกระดับรายได้ ทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งหากแม้ว่าสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชน ชาวบ้านร่วมกันผลักดันสังคม ปัญหาต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานก็จะเปลี่ยนแปลงได้⁴¹

ชัยอนันต์ สมุทรวนิช ให้ความหมายของ วิถีประชา หมายถึง การรวมกลุ่มขององค์กรต่าง ๆ โดยเอาตัวกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง ปราศจากการจัดตั้ง ซึ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทุกฝ่ายในระดับพื้นที่ (ย่อย) อาจเป็นพื้นที่ จังหวัด ตำบล อำเภอ หมู่บ้าน หรือพื้นที่ในเชิงเศรษฐกิจ เช่น พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก⁴²

ประเวศ วะสี กล่าวว่า ประชาคม หมายถึง ชุมชนค่อนข้างใหญ่ซึ่งมีความสำคัญคือ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเชื่ออาทรต่อกัน มีการกระทำร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำ และต้องมีจิตวิญญาณ เป็นผู้นำตามธรรมชาติและการจัดการ⁴³

กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง เวทีประชาคม หมายถึง การพบปะของคนที่มีความหลากหลายด้านข้อมูล ประสบการณ์ และแนวคิดมาร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ ความคิด เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ วิเคราะห์สถานการณ์ การวางแผนงาน ว่ามีการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาตนเองมากน้อยเพียงใด เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง⁴⁴

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งใช้แนวคิดเกี่ยวกับเวทีประชาคม ในการอธิบายการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการนำมาใช้และสนใจ ต่อโครงการมากขึ้น ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักกรรมสันโดย 3 มาเป็นทำให้สามารถมองเห็นเป็นระบบในการนำมาใช้ เช่น แก้ไขปัญหาความอยากจน มีการรวมกลุ่มของประชาชนในการ

⁴¹ธีรยุทธ บุญมี, บทบรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : ไทยรัฐ, 2536), หน้า 2.

⁴²ชัยอนันต์ สมุทรวนิช, แนวคิดเวทีประชาคม, อ้างใน กิตติพร ศรีวงศ์ชัย, ประชาธิปไตย สังคมไทยและคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2542), หน้า 1.

⁴³ประเวศ วะสี, บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพวิถีชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2541), หน้า 15.

⁴⁴กระทรวงมหาดไทย, 21 คำถามเกี่ยวกับประชาคม, (กรุงเทพมหานคร : กองอาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่น, 2543), หน้า 101.

ออกความคิดเห็น มีการพบปะของคนที่มีความหลากหลายด้านข้อมูล ประสบการณ์ และแนวคิด มาร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ ความคิด เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้า (Structural-Function School)

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ แนวความคิดพื้นฐานของสำนักโครงสร้างหน้าที่ มองสังคมเป็นระบบ (System) และระบบนั้นจะประกอบไปด้วยระบบย่อย (Subsystem) อันเป็นส่วนประกอบที่ทำให้ระบบใหญ่คงอยู่ในระบบย่อยแต่ละระบบย่อยต้องต้องมีหน้าที่ (Function) ในตัวของมันเองในลักษณะโดยเท่าเทียมกัน เมื่อระบบย่อยทั้งหลายต่างมีระบบหน้าที่ในตัวของมันเอง ก็จะต้องประพจน์ขึ้นบทบาทหน้าที่ให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของมันแต่ถ้าระบบย่อยทำหน้าที่ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ (Dye Function) การเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบภายในระบบย่อยส่วนใดส่วนหนึ่งก็ย่อมกระทบกระเทือนส่วนอื่นๆ ด้วยเหตุผล ก็ถือว่าเป็นระบบที่มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ต่อกันสุดท้ายระบบทุกระบบจะต้องมีการปรับตัว (Adaptation) เข้าหากัน ผลของการมีปฏิสัมพันธ์กันและกันและปรับตัวเข้าหากันในกลไกของระบบ ทำให้เข้าสู่ภาวะสมดุล (Balance) จะเห็นได้ว่าหลักคิดของสำนักนี้มาจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Biology) และกลไก (Mechanical)

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของ เอมิลี เดอร์ไคม์ มีความเชื่อในเรื่องโครงสร้างและหน้าที่เช่นเดียวกัน โดยอธิบายว่าสังคมจะมีคุณภาพหรืออยู่รอดด้วยการยึดเหนี่ยวทางสังคม (Social Solidarity) คือ การที่บุคคลในสังคมมีสิ่งยึดถือร่วมกัน ในสังคมขนาดเล็กหรือสังคมที่มีโครงสร้างง่าย ๆ นั้น การยึดเหนี่ยวทางสังคมจะเป็น Mechanical Solidarity คือ การยึดถือค่านิยมจารีตประเพณีเดียวกัน มีความคิดความเชื่อและทัศนคติต่างๆ แบบเดียวกัน แต่ในสังคมที่ซับซ้อน การยึดเหนี่ยวทางสังคมจะเป็นแบบ Organic Solidarity คือการยึดเหนี่ยวตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยแต่ละบุคคลอาจจะมีค่านิยม ความเชื่อ ความคิด ที่แตกต่างกันออกไป การที่สังคมจะอยู่รอดได้ก็เพราะบุคคลทุกคนปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสังคมนั่นเอง

สังคมจะเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบง่าย ๆ เป็นแบบซับซ้อนเสมอ เนื่องจากปัจจัยสำคัญ คือ การเพิ่มของประชากร ทำให้เกิดการแข่งขันด้านการประกอบอาชีพและจำเป็นจะต้องเพิ่มอาชีพใหม่ๆ ขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดอาชีพที่ต้องการความชำนาญเฉพาะอย่างมากขึ้น การเพิ่มของประชากรยังทำให้บุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ทางสังคมมากขึ้น เช่น บทบาท

หน้าที่ในครอบครัว การปกครอง ศาสนา และอื่นๆ นอกจากนี้ยังนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ส่วนต่างๆ ของสังคมอีกด้วย⁴⁵

โครงสร้าง-หน้าที่นิยม สัญญา สัญญาวิวัฒน์ สรุปไว้ดังต่อไปนี้

1. สังคมเป็นระบบสังคมอย่างหนึ่ง ระบบนี้มีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่งที่ระบบ จะต้องตอบสนองให้ได้ เพื่อระบบจะสามารถมีชีวิต

2. แม้จะสนใจแนวคิดวิวัฒนาการ แต่นักคิดยุคต้นมักจะคิดว่าระบบมีสภาพ ปกติ และ สภาพ อมโรค ซึ่งหมายถึงภาวะสมดุลและภาวะพึ่งพาอาศัยกันระหว่างส่วนต่างๆ (Homeostasis)

3. เมื่อกำหนดสังคมให้เป็นระบบอย่างหนึ่ง แล้วสังคมจะต้องประกอบด้วย ส่วนประกอบที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันจำนวนหนึ่ง การวิเคราะห์ส่วนประกอบที่สัมพันธ์นี้ จะต้อง มุ่งการสนองตอบความต้องการจำเป็นของส่วนประกอบเหล่านี้ ซึ่งเมื่อทำเช่นนั้นได้จะเป็นการ บำรุงรักษาภาวะปกติหรือภาวะที่สมดุลภาพของระบบ

4. ด้วยการเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ที่สัมพันธ์เข้ากับการบำรุงรักษาระบบเช่นนั้น ทำให้ การวิเคราะห์เชิงเหตุ (Cause analysis) มักจะคลุมเครือกลายเป็นปัญหาความซับซ้อนและ อันตวิทยาที่ ไร้ความชอบธรรมขึ้น⁴⁶

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ในการอธิบายการดำเนินชีวิตตามแนว เศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการนำมาใช้และสนใจ ต่อโครงการมากขึ้นซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดดังกล่าว เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบสังคม วัฒนธรรม และระบบอื่นๆ ของสังคม ไปเป็นสังคมซับซ้อน ทุกระบบย่อยต้องมีความสัมพันธ์กัน ก็เหมือนกับการพัฒนาเพิ่มขีด ความสามารถให้แก่ประชาคมหมู่บ้าน ต้องมีระบบ ขั้นตอน และพัฒนากลุ่มหน่วยย่อย คือ องค์ประกอบของประชาคมหมู่บ้าน ให้ดีก่อนจะพัฒนาหน่วยอื่น จึงจะได้แผนพัฒนาหมู่บ้านที่ดี

⁴⁵สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, แนวความคิดพื้นฐานของสำนักโครงสร้างหน้าที่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รามคำแหง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2534), หน้า 40.

⁴⁶สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 33.

2.2.2 ทฤษฎีสถิตยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย

ทฤษฎีสถิตยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential Diffusion theory)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ นักสังคมวิทยาและนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนของไทย มีรายละเอียด ดังนี้

1. สาระสำคัญของทฤษฎีปัจจัยสำคัญทำให้สังคมพัฒนาของทฤษฎีสถิตยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย มี 6 ประการ ดังนี้

1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติไม่ใช่สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ดิน น้ำ ลม แร่ธาตุ ป่า ทองคำ เพชร เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนายเพราะนำไปสู่ทรัพย์สินเงินทองสามารถนำไปใช้เป็นทุนในกายกระดับคุณภาพชีวิตของคนให้สูงขึ้นไปได้ สังคมใดมีทรัพยากรธรรมชาติมากก็สามารถยกระดับกาพัฒนาได้มาก

1.2 ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) โดยเฉพาะมนุษย์ในวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) เพราะเป็นกำลังแรงงานมากก็สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาได้มากสังคมใดมีประชากรในวัยแรงงานมากก็สามารถยกระดับการพัฒนาได้มาก สังคมใดที่มีประชากรวัยเด็ก (14 ปีลงมา) หรือวัยชรา (60 ปีขึ้นไป) มากก็จะเป็นภาระมากกว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

1.3 องค์การทางสังคม (Social Organization) หมายถึง กลุ่มคนประเภทต่างๆ ในสังคมที่มีหน้าที่แตกต่างกันออกไปแต่ต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคม มีหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง มีแบบแผนพฤติกรรมภายใต้กฎระเบียบทางวัฒนธรรม เช่น กลุ่มทางสังคม ครอบครัว ชุมชน กลุ่มสมาคมต่างๆ ชุมชนสังคมมนุษย์ เป็นต้น องค์การทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามาก คือ กลุ่มสมาคมต่างๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างหรือหลายอย่าง เพราะองค์การทางสังคมเหล่านี้จะช่วยให้เกิดพลังหรือศักยภาพในการพัฒนาสังคมสามารถดำเนินกิจกรรมพัฒนาสังคม สามารถดำเนินพัฒนาที่ใช้คนจำนวนมากได้ อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากได้ร่วมช่วยกันคิดร่วมคิดพิจารณาอย่างรอบคอบนั่นเอง

1.4 ภาวะผู้นำ (Leader Ship) เพราะผู้นำเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถรวมคนในรูปของกลุ่มและองค์กรต่างๆ ได้ทำให้เกิดศักยภาพในการพัฒนามากขึ้นและด้วยบารมีของผู้นำสามารถทำให้คนในกลุ่มและองค์กรเหล่านี้อุทิศตนให้กับกิจกรรมการพัฒนาอย่างเต็มที่ ดังนั้นถ้าหากสังคมใดมีผู้นำประเภทต่างๆ มากก็จะสามารถยกระดับการพัฒนาได้มาก

1.5 การติดต่อกับโลกภายนอก (Contact) หมายถึง การที่คนในชุมชนมีการติดต่อกับคนในชุมชนอื่นๆ เพราะการติดต่อกันระหว่างชุมชนทำให้เกิดการถ่ายทอดการเรียนรู้การรับเอา

ความรู้ ความชำนาญ สินค้า เทคโนโลยีจากชุมชนที่เจริญก้าวหน้ามาใช้ในชุมชนทำให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าหรือพัฒนาตามไปด้วย ดังนั้น ถ้าหากชุมชนได้มีการติดต่อกับโลกภายนอกก็จะสามารถยกระดับการพัฒนาได้มาก

1.6 การฝึกอบรม (Training) หมายถึง การได้รับการศึกษาของประชาชนโดยเฉพาะการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เช่น การฝึกอาชีพในด้านต่างๆ สหกรณ์ สาธารณะสุข การช่าง เป็นต้น โดยเฉพาะการฝึกอบรมเป็นวิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชนรูปแบบหนึ่งการฝึกอบรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์องค์การทางสังคม ผู้นำในชุมชนและทำให้เกิดการติดต่อกับชุมชนภายนอกมากยิ่งขึ้นการฝึกอบรมจึงสามารถพัฒนาสังคมได้มาก⁴⁷

ทฤษฎีสักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายในการพัฒนาชุมชน มีดังนี้

1. ทฤษฎีสักยภาพ การพัฒนาและการกระจายเป็นทฤษฎีด้านการพัฒนาชุมชนเป็นสังคมขนาดเล็กและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงสามารถนำทฤษฎีไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. ทฤษฎีสักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายเชื่อว่าปัจจัยสำคัญในการสร้างศักยภาพหรือพลังให้กับการพัฒนา คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคมและภาวะผู้นำ ในการพัฒนาชุมชนก็ต้องสร้างศักยภาพให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนเช่นเดียวกัน ศักยภาพของทฤษฎีจึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้

3. ทฤษฎีสักยภาพ การพัฒนาการแพร่กระจาย เชื่อว่าปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาสังคมอีกปัจจัยหนึ่ง คือ การแพร่กระจายของความรู้ เทคโนโลยีและสิ่งต่างๆ จากชุมชนภายนอกที่เจริญก้าวหน้ากว่าเข้ามาสู่ชุมชน ชุมชนจึงจำเป็นต้องมีการติดต่อกับโลกภายนอก ไม่มีลักษณะของสังคมปิด ในการพัฒนาชุมชนจึงต้องดำเนินการให้มีช่องทางของการแพร่กระจายในลักษณะนี้เช่นเดียวกัน

4. ทฤษฎีสักยภาพ การพัฒนาและการแพร่กระจาย เชื่อว่าการฝึกอบรมทำให้เกิดศักยภาพของการพัฒนาและเกิดการแพร่กระจายสู่สังคมอื่นในการดำเนินพัฒนาคนที่เน้นรวมจุดศูนย์กลางนั้น สามารถนำวิธีฝึกอบรมไปใช้ได้เป็นอย่างดี⁴⁸

⁴⁷ สัตยูญา สัตยูญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 14-19.

⁴⁸ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีสักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, 2545), หน้า 211.

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งใช้ทฤษฎีศึกษภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย ในการอธิบาย การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการนำมาใช้และสนใจ ต่อ โครงการมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การ สังคมภาวะผู้นำและการแพร่กระจายคือการติดต่อกับโลกภายนอกโดยมีการฝึกอบรมเป็นตัวเชื่อมดังนั้น สังคมจะพัฒนาได้โดยปัจจัย 5 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อกับโลกภายนอกและการอบรมถ้าปัจจัยเหล่านี้มีมากเพียงใด การพัฒนาก็ยิ่งจะ สูงขึ้นเท่านั้น

2.2.3 ทฤษฎีสื่อสารมวลชน (Theory of mass communication)

จุมพล รอดคำดี สื่อมวลชนเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาเพื่อควมมีคุณภาพ และความสามารถทางความคิดและสติปัญญาของประชากรในประเทศ ทั้งในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม วิชาการ และยังเป็นพื้นฐานเชื่อมโยงไปยังการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างได้ผล⁴⁹

สมควร กวียะ ได้กล่าวว่าการสื่อสาร (Communication) ระหว่างมนุษย์มิใช่การส่งสาร เพื่อให้เกิดตามเจตนาของผู้ส่งสาร แต่ความหมายรวมถึงการรับสาร การป้อนกลับ(Feedback) อันตรกิริยา(Interaction) ระหว่างผู้สื่อสารทั้งสองฝ่าย นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจ⁵⁰

ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ การสื่อสารมวลชนมีบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. สังเกตการณ์สภาพแวดล้อม ได้แก่การเฝ้าดูแลสอดส่องเหตุการณ์ต่างๆ รวมถึง ภัยอันตรายที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อสมาชิกสังคม
2. ประสานสัมพันธ์ส่วนต่างๆ ของสังคมให้รวมตัวกันอยู่ได้ ได้แก่ บทบาทที่การ สื่อสารเข้ามาช่วยปรับสมาชิกกลุ่มต่างๆ ให้มีความเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน และอยู่ในสังคมอัน เดียวกันได้ด้วยความสะดวกสบายเรียบร้อยตามสมควร
3. ถ่ายทอดมรดกทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมไปยัง อนุชนรุ่นหลังอีกต่อไป⁵¹

⁴⁹จุมพล รอดคำดี, ทฤษฎีสื่อสารมวลชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โกสินทร์, 2532), หน้า 22.

⁵⁰สมควร กวียะ, บทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ, (กรุงเทพมหานคร : โกสินทร์, 2536), หน้า 1.

⁵¹ฮาโรลด์ ลาสเวลล์, ทฤษฎีสื่อสารมวลชน, อ้างใน เรื่องเดียวกัน.

ในการศึกษาคั้งนี้มุ่งใช้ทฤษฎีสื่อสารมวลชน ในการอธิบายการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการนำมาใช้และสนใจ ต่อโครงการมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ทฤษฎีสื่อสารมวลชน ได้อธิบายถึงแหล่งข้อมูล ผู้ส่งสาร ผู้รับสารแล้ว มาแปลข้อมูลหรือความคิดให้เข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นแนวทางสร้างความสัมพันธ์ และสร้างกระบวนการวางแผนพัฒนาของประชาคมในท้องถิ่น โดยใช้สื่อสารเป็นส่วนประกอบผู้รับสาร คือ ประชาคมหมู่บ้าน

2.2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory)

นักทฤษฎีการเรียนรู้จำแนกได้ 2 ระบบ ดังนี้

1. กลุ่มทฤษฎีความรู้ความเข้าใจหรือทฤษฎีสนาม (Cognitive or Field theories) ได้สรุปการเรียนรู้ว่า หมายถึง การที่มนุษย์รวบรวมการรับรู้และแนวความคิดต่างๆ เข้าเป็นระเบียบแบบแผนที่มีความหมายก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจลักษณะส่วนรวมของเหตุการณ์และเกิดความหยั่งเห็น (Insight) ในการแก้ปัญหา

2. กลุ่มทฤษฎีความสัมพันธ์ (Association tic Theories) สรุปว่าว่าการเรียนรู้หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะในการคิดการทำงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติด้วย

นักทฤษฎีทั้ง 2 กลุ่มมีความเห็นว่า การเรียนรู้ของคนในชุมชนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น หมายถึงการที่คนในชุมชน ได้รับรู้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งนั้นจำนวนมากพอและสามารถรวบรวมสิ่งที่รับรู้ทั้งหมด เข้ามาเป็นระบบระเบียบ ทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นอย่างถ่องแท้

เกิดการหยั่งเห็นการแก้ปัญหา และมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการคิด การงาน และทัศนคติของเขา ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย เช่น ความพร้อมของบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคล การฝึกหัด การเสริมแรง การจูงใจสิ่งเร้าและการตอบสนอง เป็นต้น⁵²

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจจนิก ได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยเน้นการเรียนรู้โดยบังเอิญและการเลียนแบบเป็นสำคัญซึ่งทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แปลกใหม่หรือแตกต่างไปจากเดิมได้โดยง่าย ทฤษฎีนี้จะให้ความสำคัญแก่ลักษณะของสถานการณ์ซึ่งจะเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมซ้ำ ๆ จนกลายเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้นในที่สุด สิ่งที

⁵²มงคล ชาวเรือ, ทฤษฎีการเรียนรู้, อ่างใน สนธิยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, 2533), หน้า 159.

กระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ได้คือการหวังความพอใจ และการหลบหลีกความทุกข์ การเลียนแบบลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่น เป็นบ่อเกิดของการยอมรับลักษณะทั้งดีและไม่ดี จากบุคคลอื่นได้ง่าย และเกิดได้อย่างกว้างขวางในสถานการณ์ทั่วไป ตั้งแต่เด็กเลียนแบบบิดามารดาไปจนเลียนแบบคาราภาพยนตร์และการเลียนแบบมีความสำคัญมากขึ้น จากบทบาทของสื่อมวลชนในการปลูกฝังจริยธรรมในโลกปัจจุบัน⁵³

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กระบวนการเรียนรู้ระเบียบสังคมกระบวนการนี้มีส่วนที่จะต้องรู้หลายแง่หลายมุมด้วยกัน เรื่องราวดังกล่าวรู้มาแล้วทั้งหมดล้วนเป็นแง่มุมต่าง ๆ ของกระบวนการนี้ทั้งสิ้น ในแง่นี้ กระบวนการเรียนรู้ระเบียบสังคมเป็นการบังคับให้พฤติกรรมของคนต้องเป็นไปตามรูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งรูปแบบและแบบแผนเข้าไปแทรกแซงกระบวนการทางร่างกายของอินทรีย์มนุษย์ด้วย โดยหมายความว่า ในชีวิตประวัติของบุคคลแล้ว กระบวนการเรียนรู้ระเบียบสังคม เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลมาก และเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญในธรรมชาติของคนภายที่มองเข้าไปในกระบวนการนี้จะเห็นว่า แบบแผนที่ยังคับอยู่ในกระบวนการการเรียนรู้ระเบียบสังคมนี้เป็นสัญลักษณ์เปรียบเทียบมาก⁵⁴

ในการศึกษารุ่นนี้มุ่งใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ ในการอธิบายการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการนำมาใช้และสนใจ ต่อโครงการมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะพัฒนาบุคคลให้เกิดความรู้ความเข้าใจ โดยจะเกิดขึ้นจากการบังเอิญ การเลียนแบบ และประสบการณ์

⁵³ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก, ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2520), หน้า 11.

⁵⁴สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์. 2523), หน้า 70.

2.3 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นได้ชัดเจนในโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ หลากหลาย เพื่อมีขึ้นเพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์และยกระดับชีวิตให้ประชาชนดีขึ้นนั้น ประการแรก คือ ความพออยู่-พอกิน และพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมในหัวข้อต่างๆ อันมีหลักแห่งการเดินทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นปฐม นอกจากนี้ ยังเรื่องการสันโดษ ประมาทณ มีวิริยะอุตสาหะในการประกอบอาชีพและการไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียน ฯลฯ อันเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาเป็นลำดับต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี รวมถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้พระราชทานเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต นั้น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งปวง นอกจากช่วยให้ประชาชนพอมีพอกิน และพอเพียงอย่างมีเหตุผลแล้ว ยังเน้นถึงเรื่องการไม่เบียดเบียนและการพึ่งพิงอาศัยกันระหว่างคนกับคน และกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยให้บังเกิดมีความเกื้อกูลประสานประโยชน์กันระหว่าง ชีวิต กับ ธรรมชาติ เพื่อการดำรงอยู่ด้วยดีและยั่งยืนทั้งสิ้น ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า

ปรัชญาหลักเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ได้น้อมนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินให้ประสานกลมกลืนกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทย ซึ่งมีพื้นฐานและรากเหง้ามาจากพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ดังเช่นหลักของการเดินสายกลางซึ่งพุทธศาสนิกชนชาวไทยควรมียุติประจําใจในชีวิต หลักมัชฌิมาปฏิปทาในระดับโลกียธรรม คือ ความพอดี และความรู้จักพอในทุกสิ่งทุกอย่างของชีวิต การลดละและเลิกความโลภตามกระแส “วัฒนธรรมการบริโภคที่ไร้สาระและเน้นวัตถุนั้น จะเป็นภูมิคุ้มกันหายนะของชีวิตและเศรษฐกิจสังคมของชาติได้ การมีธรรมาภิบาลและรู้จักซึ่งคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของปัจจัยในการดำรงชีวิต การรู้จักสามัคคี ไม่เอาโรคเอาเปรียบ ไม่ทำลายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การให้มีเมตตา การช่วยเหลือสงเคราะห์และประสานประโยชน์กันจะเป็นปรากฏการณ์ที่เข้มแข็งในการไม่ให้หลุดไปในห้วงแห่งความเขี้ยวกรากของลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมอันเป็นภัยร้ายแรงของชีวิตสังคมและประเทศชาติ

2.3.1 เศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรม มัชฌิมาปฏิปทา

โดยที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับหลักธรรม มัชฌิมาปฏิปทา เป็นลำดับแรกและเป็นรากฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ในบทย่อต่อไปนี้จึงเห็นควรพูดถึงในรายละเอียดเป็นการเฉพาะก่อนดังต่อไปนี้

พระพุทธศาสนา คือ ศาสนาแห่งปัญญาและการปฏิบัติ อีกทั้งพุทธธรรมนั้นก็มิใช่เป็นเพียงปรัชญาของนักปรัชญาหรือเรื่องของนักคิดที่กำลังคิดค้นหาความจริง โดยใช้เหตุผลเชิงตรรกวิทยา

หักล้างพิสูจน์ความจริงกันอยู่ หากแต่พุทธธรรมเป็นเรื่องของ “การปฏิบัติ” หรือเป็นการปฏิบัติของผู้ทรงปัญญา ซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับภารกิจปัญหาให้กับชีวิตและการเป็นอยู่จริงของมนุษย์ พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์ และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์ จึงไม่สนับสนุนการพยายามเข้าถึง “สังขารม” ด้วยวิธีครุ่นคิด และถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางอภิปรัชญา ซึ่งไม่เข้าไปเพื่อประโยชน์ และด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนา เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้เอง ความเป็น “พุทธธรรม” จึงต้องอาศัยการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมประกอบด้วย

และก็ด้วยเหตุที่ว่า พุทธธรรม เป็นธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ได้วางแนวทางปฏิบัติเพื่อให้มนุษย์พ้นจากทุกข์และดำเนินไปสู่ชีวิตอันประเสริฐ ทั้งในระดับโลกียธรรม และ โลกุตระธรรมนี้เอง พุทธธรรมที่สำคัญที่สุด ในฐานะที่เป็นทางชีวิต อันประเสริฐของทั้ง บรรพชิตและคฤหัสถ์ก็คือ มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นทั้งมรรคา และเป็นพุทธจริยธรรม สำหรับการครองชีวิตของพุทธศาสนิกชน ให้ตั้งมั่นอยู่ใน พรหมจรรย์ หรือ พรหมจริยะ ซึ่งหมายถึง ระบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ดังความในพระบาลีว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญมิจฉาปฏิปทา (ไม่ว่า) ของคฤหัสถ์หรือของบรรพชิต คฤหัสถ์ก็ตาม บรรพชิตก็ตามปฏิบัติผิดแล้ว ย่อมยังญาชธรรมอันเป็นกุศล ให้สำเร็จไม่ได้ เพราะการปฏิบัติผิดนั้นเป็นเหตุกัมมิจฉาปฏิปทา คืออะไร ? คือ มิจฉาทิฎฐิ ฯลฯมิจฉาสมาธิเราย่อมสรรเสริญสัมมาปฏิปทา (ไม่ว่า) ของคฤหัสถ์หรือของบรรพชิต คฤหัสถ์ก็ตามบรรพชิตก็ตาม ประพฤติชอบแล้ว ย่อมทำญาชธรรมอันเป็นกุศลให้สำเร็จได้เพราะอาศัยการปฏิบัติถูกเป็นเหตุ ก็สัมมาปฏิปทา คืออะไร ? คือสัมมาทิฎฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ⁵⁵

พระพุทธพจน์ ข้างต้นนี้ แสดงถึงมรรค คือ มัชฌิมาปฏิปทา นี้เองว่าเป็น สัมมาปฏิปทา และยังย้ำให้เห็นชัดเจนว่า มัชฌิมาปฏิปทา เป็นหลักธรรมที่มุ่งให้ใช้ปฏิบัติและให้สำเร็จประโยชน์แก่ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า มัชฌิมาปฏิปทา เป็นประมวลคำสอนภาคปฏิบัติ คือ ระบบ จริยธรรม ทั้งหมดของพระพุทธศาสนา มีรายละเอียด ขอบเขต กว้างขวางมาเกินกว่าที่จะพูดถึงให้ครบถ้วนกระบวนความได้ แต่สามารถที่จะอธิบาย “ทางสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ 1 อย่าง” อันเป็นหัวข้อสำคัญของ อริยอัฏฐังคิกมัคค์ หรืออารยอัฏฐางคิกมรรค (มรรคาอันประเสริฐ มีองค์ประกอบ 1 อย่าง) ดังนี้ คือ

⁵⁵พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย, 2538), หน้า 781.

1) สัมมาทิฐิ	ความเห็นชอบ (Right View)
2) สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ (Right Thought)
3) สัมมาวาจา	วาจาชอบ (Right Speech)
4) สัมมากัมมันตะ	การกระทำชอบ (Right Action)
5) สัมมาอาชีวะ	เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood)
6) สัมมาวายามะ	ความพยายามชอบ (Right Effort)
7) สัมมาสติ	ระลึกชอบ (Right Mindfulness)
8) สัมมาสมาธิ	จิตมั่นชอบ (Right Concentration)

องค์ประกอบทั้ง 8 นี้ มีไ้ทางแปดทาง หรือต้องกระทำให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปที่ละข้อ หากแต่เป็นส่วนประกอบของทางสายเดียวกัน ที่ต้องอาศัยพึ่งพิงกัน เหมือนเกลียวเชือก 8 เกลียวที่รวมกันเข้าเป็นเส้นเชือกเดียว ที่ต้องปฏิบัติร่วมกันไปโดยตลอด

ท่านพระธรรมปิฎก (ปัจจุบัน พระพรหมคุณาภรณ์) ให้บรรยายอธิบายในเรื่องนี้ว่า การศึกษาพัฒนาองค์ธรรมภายใน มัชฌิมาปฏิปทานี้ ก็คือ การพัฒนาของชีวิต หรือพัฒนาการของชีวิต ภายใต้กรอบกระบวนการของธรรมชาติ ที่ดำเนินไปตามวิถีแห่งมรรค และเมื่อพุดโดยผลรวมแล้ว ก็กล่าวได้ว่า มรรค นั้น เริ่มด้วย ปัญญาและจบลงด้วยปัญญา โดยเริ่มที่สัมมาทิฐิอันเป็นองค์ธรรมที่สำคัญที่สุด และเป็นสะพานเชื่อมไปสู่พัฒนาการอื่น ๆ ในระบบการพัฒนาขององค์ธรรมที่เทียบได้กับ ไตรสิกขา หรือแบ่งออกเป็นการศึกษา 3 ส่วน คือ คีล สมาธิ ปัญญา นั้น เทียบกับมรรคได้ดังนี้⁵⁶

1) สัมมาทิฐิ	
2) สัมมาสังกัปปะ	3 ปัญญา
3) สัมมาวาจา	
4) สัมมากัมมันตะ	1 คีล
5) สัมมาอาชีวะ	
6) สัมมาวายามะ	
7) สัมมาสติ	2 สมาธิ
8) สัมมาสมาธิ	

⁵⁶พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2529), หน้า 6.

ไตรสิกขา (Threefold Training) นี้สามารถแบ่งออกเป็นหลักสามส่วน คือ

1. อธิศีลสิกขา คือ การฝึกศึกษาอบรมในด้านความประพฤติ ทางกาย วาจา และอาชีพ ให้มีสุจริตและเกื้อกูล (Training in Higher Morality)
2. อธิจิตสิกขา การฝึกศึกษาอบรม ด้านสมาธิ คือการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งไม่หวั่นไหวง่าย (Training in Higher Morality หรือ Concentration)
3. อธิปัญญาสิกขา การฝึกฝนศึกษาพัฒนาในด้านปัญญาให้สูงขึ้นและให้รู้คิดเข้าใจ มองเห็นสรรพสิ่งความเป็นจริง (Training in Higher Wisdom)

ดังกล่าวแล้วในเบื้องต้นว่า องค์ธรรมนี้เริ่มต้นด้วย ปัญญาและจบลงที่ปัญญา ดังนั้น ปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจและความเชื่อตามหลักเหตุผล คือ สัมมาทิฏฐิ นั้น จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาชีวิตและพัฒนาประเทศ และหากจะพิจารณา ปัญญา ตามตรรกที่กล่าวมานี้ก็อาจเทียบเคียงได้ว่า ในระดับจริยธรรมของโลกียธรรม พุทธเศรษฐศาสตร์ หรือ “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ” ถือว่า ปัญญา และจริยธรรม เป็นปัจจัยสำคัญสูงสุดและปัญญาเป็นสิ่งที่ต้องศึกษา พัฒนา และเรียนรู้ เช่นเดียวกับจริยธรรม ข้อที่น่าเป็นห่วงก็คือ ปัญญาที่พึงปรารถยานั้นไม่สามารถที่จะพัฒนาได้ในกระบวนการศึกษาภาคปกติเพราะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า โลกปัจจุบันได้เน้นไปที่ความเก่งและความฉลาด ซึ่งในความเป็นจริงความเก่งและความฉลาดที่ปราศจากปัญญาและจริยธรรม นั้นเป็นอันตรายอย่างยิ่ง ด้วยว่าจะคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ฝ่ายตนเองเป็นหลัก ส่วน ปัญญา ที่พึงปรารถยานั้น จะต้องครอบคลุมประกอบ หรือได้มาจากส่วนประกอบที่สำคัญของ ไตรสิกขา

เนื่องจาก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ที่กำหนดหมวดหมู่เทียบเคียงจาก อริยมรรคมีองค์แปดในมัชฌิมาปฏิปทานั้น จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีความเมตตา กรุณา มีความละเอียดอ่อนป มีจิตใจเข้มแข็ง แน่วแน่ มีสมาธิ มีความรู้เข้าใจในสรรพสิ่งที่เป็นไปตามกระบวนการตามธรรมชาติ ไม่โลก ไม่เบียดเบียน ทั้งสิ่งมีชีวิตและธรรมชาติ ซึ่งความฉลาดที่ผลิตได้จากกระแสและกระบวนการทางการศึกษาในยุคสมัยใหม่นี้ มิใช่ ปัญญา อันเกิดจากการศึกษา-เรียนรู้ และพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้น ปัญญา ในความหมายใน ไตรสิกขา จึงเป็นปัจจัยและเครื่องสำคัญของชีวิต ทั้งในระดับที่จะดำเนินชีวิตไปสู่วิถีทางที่ประเสริฐในระดับจริยธรรม และเป็นมรรคาที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นปราศจากทุกข์ไป ได้อย่างเด็ดขาดในที่สุดด้วย

พิจารณาในแง่ของศีล ท่านพระธรรมปิฎก ได้แสดงทัศนะไว้ว่า ต้องทำความเข้าใจโดยแจ่มแจ้งก่อนว่า สาระสำคัญของศีล คืออะไร ศีลที่เป็นองค์มรรคที่สำคัญจริงๆ สำหรับชีวิตมนุษย์ที่ทำงานเกินขอบเขตกว้างขวางเพียงใดจะต้องเข้าใจว่า มรรคที่กล่าวนี้ มิใช่มรรคาสำหรับพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น มิฉะนั้น ศีล จะต้องหมายถึงศีล 227 หรือปาฏิโมกขสังวรศีลเท่านั้น จึงต้องพึงย้ำไว้ก่อนว่า

ศีลมิใช่หมายถึงความประพฤติดีงาม สุจริตกาย และวาจาใจ เท่านั้น หากแต่ต้องหมายถึง อาชีวะสุจริตด้วย

เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีในพระบาลีด้วยเช่นกันว่า อะโร ชื่อว่าศีลเจตนาชื่อว่าศีล เจตสิกชื่อว่าศีล ความสำรวม ชื่อว่าศีล ความไม่ร่ว่งละเมิด ชื่อว่าศีล

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ศีล คือ เจตนาที่จะไม่ล่ว่งละเมิด ระเบียบกฎเกณฑ์ กฎบัญญัติไม่ละเมิดต่อผู้อื่น ไม่มีเจตนาเบียดเบียนผู้อื่นรวมทั้งธรรมชาติด้วย

พิจารณาในแง่ของปัญญา ศ.ดร. อภิชัย พันธเสน นักเศรษฐศาสตร์ชาวพุทธคนสำคัญ วิเคราะห์เรื่อง “ปัญญา” ไว้ว่า

เมื่อ “ปัญญา” ปัจจัยที่สำคัญที่สุด ในธรรมหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าจะประยุกต์ “ปัญญา” ให้เข้ากับทางผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ “ปัญญา” จะต้องเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดเพียงปัจจัยเดียว นั่นคือ การผลิตในพุทธเศรษฐศาสตร์เป็นวิถีแห่งปัญญา ซึ่งต่างกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลักในปัจจุบันที่เน้นทุนเป็นปัจจัยหลัก (Mode of production) ผลผลิตที่สำคัญของปัญญาก็คือความสุขหรือการลดความทุกข์ให้น้อยลง และหากจะไปสู่เป้าหมายสุดท้ายของปัญญาก็คือ การบรรลुภาวะนิพพาน ซึ่งประกอบด้วย ความสะอาด เนื่องจากมีศีลที่บริสุทธิ์ ความสงบ อันเกิดจากสมาธิและความสว่างจากการเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ

ดังนั้นเป้าหมายของการผลิตและการบริโภคใน “พุทธเศรษฐศาสตร์” จึงต้องการที่จะทำ ให้ระบบทั้งระบบดำเนินไปในลักษณะที่ยั่งยืน (Sustainable) โดยมนุษย์สามารถลดความทุกข์และเข้าถึงความสุขในระดับต่างๆ โดยมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่พระนิพพาน ซึ่งสามารถเข้าถึงด้วยปัญญา ดังนั้น จึงต้องการการบริโภค เพียงพอประมาณ เพื่อไม่ให้เกิดความทุกข์ทรมาน ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ โลกมากเกินไปจนก่อ กิเลส เพราะปัญญาไม่เกิด เช่นเดียวกัน ประเด็นนี้จึงเป็นหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่ง เป็นความพอประมาณ หรือทางสายกลาง

ซึ่งแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่^๗ หัวนั้น แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในความหมายของการสร้างความพึงพอใจ (Utility Maximization) ตามกรอบความคิดของเศรษฐศาสตร์ตะวันตก ทั้งนี้ถ้าพิจารณาจากมุมมองของ พุทธเศรษฐศาสตร์ อัตถประโยชน์ หรือ Utility ในความหมายที่เข้าใจง่ายแบบพุทธก็คือ กิเลส การเน้นอัตถประโยชน์สูงสุดก็คือการเน้นให้มีกิเลสมากที่สุดนั่นเอง

^๗ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2544), หน้า 569.

ข้อวิเคราะห์ในเรื่อง การผลิตและบริโภค โดยเทียบเคียงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอัน
 เนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีลักษณะเป็น เศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับเศรษฐกิจกระแสโลกดังกล่าว
 ช้างตัน อนุโลมได้ว่าสอดคล้องไปในแนวเดียวกันกับทรงสนพระทัย พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)
 ในการวิเคราะห์ลัทธิเศรษฐศาสตร์ว่า ถ้าจะมุ่งถึงประโยชน์สูงสุดของมนุษยชาติอย่างแท้จริง การมองดู
 แต่คุณค่าของการผลิตและการบริโภคเท่านั้น น่าจะเป็นการไม่เพียงพอและสมควร แต่หากจะต้อง
 มองดูที่ “การไม่ผลิตและไม่บริโภคด้วย” ซึ่งหากจะมองในแง่ธรรมแล้ว หากมีบุคคลผู้หนึ่งแม้จะ
 มิได้ผลิตอะไรในแง่เศรษฐกิจแต่เขาบริโภคทรัพยากรของโลกให้สิ้นเปลืองไปน้อยที่สุด และชีวิตที่
 เกื้อกูลต่อสภาพแวดล้อมตามสมควรแต่ก็ยังดีกว่าบุคคลอีกผู้หนึ่งซึ่งทำงานผลิตสิ่งที่เป็นอันตรายแก่
 ชีวิตและสังคมเป็นอันมาก พร้อมทั้งบริโภคทรัพยากรของโลกสิ้นเปลืองไปอย่างมากมาย แต่ดู
 เหมือนว่าลัทธิเศรษฐกิจทั้งหลายจะยกย่องบุคคลที่ผลิตและบริโภคน้อย (ทำลายมาก)

ยิ่งกว่าบุคคลแรกที่ผลิตและบริโภคน้อย (ทำลายน้อย)

ข้อวิเคราะห์นี้ สอดคล้องต้องกันกับแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเป็น
 อย่างยิ่ง หลักการของ พออยู่ พอกิน พอดีและพอเพียงตลอดจนไม่โลภไม่เบียดเบียนทั้งผู้อื่น และ
 ทรัพยากรธรรมชาติ นั้น คือ แนวความคิดหลัก และเป็นพื้นฐานหลักที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้
 ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศวางแนวชีวิตตามหลักแห่งพระพุทธศาสนาไว้ให้มั่น เพื่อเป็น
 ภูมิคุ้มกันมิให้เกิดความทุกข์ และสามารถดำรงชีวิต อยู่อย่างมีความสุขตามอัตภาพมีความงดงาม และ
 มีสันติสุขไปพร้อม ๆ กันด้วย นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ยังได้ให้อธิบาย
 เพิ่มเติมอีกด้วยว่า

เป็นการยุติธรรมหรือไม่ที่จะกล่าวถึงหน้าที่ในการผลิตของคนโดยไม่พิจารณา ถึง
 ด้านบริโภคว่าเขาทำความสิ้นเปลืองแก่ทรัพยากรมากน้อยเพียงใด และการมุ่งเน้นหน้าที่ในการผลิต
 นั้น เป็นการเกื้อกูลแก่ชีวิต และสังคมแท้จริงหรือไม่การที่เศรษฐศาสตร์สนใจเฉพาะแต่สิ่งที่คำนวณ
 ได้เป็นตัวเลขและปริมาณที่เพิ่มพูนทางวัตถุด้วยถือคนว่าเป็นจำพวกวิทยาศาสตร์นั้น ก็จะต้องให้
 เศรษฐศาสตร์และลัทธิเศรษฐกิจ ทั้งหลายยอมรับถึงความคับ แสบไม่เพียงพอและความไม่สมบูรณ์
 ของตนด้วย⁵⁸

พิเคราะห์ดูสาระสำคัญ ในบริบทของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ กับเศรษฐกิจพอเพียงอัน
 เนื่องมาจากพระราชดำริเชิงเปรียบเทียบแล้ว จะเห็นความต้องการกันในหลักอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญคือ
 ความอยากจน ขาดแคลนของคนส่วนใหญ่ คือ ความทุกข์ ดังที่มีพระกระแสว่า คนส่วนใหญ่ยัง

⁵⁸พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม (ฉบับเดิม), (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลง
 กรณราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 8.

ยากจนข้นแค้น และเขากำลังปวดหัว ต้องไปถึงให้เร็วที่สุด ดังนั้น การแก้ไขความทุกข์ด้วยการให้เพิ่มกิเลส คือให้พอสมควรและพอเพียง ด้วยความเกื้อกูลกัน จึงเป็นหลักสำคัญที่แตกต่างไปจากเศรษฐกิจกระแสหลัก ที่ไม่เน้นการแก้ปัญหาความยากจนและกิเลสหากแต่กลับไปเพิ่มและเน้น อรรถประโยชน์สูงสุด อันเป็นส่วนเกินเป็นอันกระพือกิเลสให้กำเริบจนการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของโลกไม่เคยได้รับผลสำเร็จที่แท้จริงมาจนบัดนี้

กล่าวสำหรับพุทธธรรม มัชฌิมาปฏิปทา อันมีอริยมรรค 8 ประการเป็นองค์ประกอบ ซึ่งมีในส่วนที่เป็นโลกุตระและโลกิยธรรม ซึ่งมีความหมายกว้างขวาง ลุ่มลึก และมีความละเอียดซับซ้อนอยู่เป็นอันมาก ฉะนั้น ควรทำความเข้าใจว่ามีใช้ความประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่จะกล่าวถึงในรายละเอียดของสาระสำคัญที่ครอบคลุมไว้ทั้งหมดได้หากแต่มีความปรารถนาเพียงเทียบเคียงอริยมรรค บางหัวข้อที่เป็นพื้นฐาน หรือสอดคล้องต้องกันกับแนวคิดเศรษฐกิจในระดับจริยธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้เห็นเป็นประเด็นชัดเจน เพื่อที่จะได้มีการขยายความต่อไปให้ชัดเจนที่สุดเท่านั้น

ได้ให้การยอมรับว่าสามารถใช้ได้กับกิจกรรมและกิจการทุกอย่างของมนุษย์เพื่อให้ได้บรรลุถึงความดีงามที่สูงขึ้นไปแต่จะต้องกระทำด้วยความเข้าใจในจุดมุ่งหมายอย่างแท้จริงจึงจะนับว่าเป็นการกระทำด้วยปัญญาหรือโดยมีสัมมาทิฐิและเป็นมัชฌิมาปฏิปทา

กล่าวไว้ในเบื้องต้นว่าทางสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ 8 อย่าง อันได้แก่มัชฌิมาปฏิปทานั้น คือ

1. สัมมาทิฐิ (Right View)
2. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) อันเป็นองค์ธรรมส่วน ปัญญา
3. สัมมาวาจา (Right Speech)
4. สัมมากัมมันตะ (Right Action)
5. สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood.) อันเป็นองค์ธรรม ส่วนศีล
6. สัมมาวายามะ (Right Effort)
7. สัมมาสติ (Right Mindfulness)

8. สัมมาสมาธิ (Right Concentration) อันเป็นองค์ธรรมส่วนสมาธิตั้งนั้นต่อจากนี้ จะใคร่ขอหยิบยกองค์ธรรมในแต่ละส่วนขึ้นพิจารณาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริประการใดบ้าง เพียงลำดับ โดยสรุปดังนี้

องค์ธรรมฝ่ายปัญญา

1. สัมมาทิฐิ (Right View)
2. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought)

อริยมรรคทั้ง 2 ประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) นั้นเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเลยทีเดียว ในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์มรรคเหล่านั้น สัมมาทิฏฐิ เป็นตัวนำ สัมมาทิฏฐิ เป็นตัวนำอย่างไร? ด้วย สัมมาทิฏฐิ รู้จักมิชฌาทิฏฐิว่าเป็นมิชฌาทิฏฐิ รู้จักสัมมาทิฏฐิว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ รู้จักสัมมาสังกัปปะว่าเป็นสัมมาสังกัปปะ รู้จักมิชฌาจาจา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ ฯลฯ และ

เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้สักอย่าง ซึ่งจะเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ได้เกิดขึ้นหรืออกุศลธรรมได้เกิดขึ้นแล้ว เป็นไปเพื่อเพิ่มไฟบุญล้น เหมือนอย่างสัมมาทิฏฐินี้เลย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า สัมมาทิฏฐิ แห่งพุทธธรรมมีอยู่ 2 ระดับทั้งในระดับที่ลุ่มลึกเป็นโลกุตระและ สัมมาทิฏฐิ ระดับจริยธรรมก็ตาม แต่ สัมมาทิฏฐิ ในโลกที่ยังเนื่องในโลกขึ้นต่อโลก ยังคงความรู้ความเข้าใจที่มีต่อโลกและชีวิตถูกต้องตามหลักแห่งความดี เศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ ระบบความคิด ที่มีพื้นฐานมาจากความเป็น สัมมาทิฏฐิ ที่พยายามชี้ให้เห็นค่าแท้และคุณค่าเทียมของอัตตประโยชน์ ในระบบเศรษฐกิจกระแสหลักสุด โด่งมุ้งแต่ผลประโยชน์ และละเลยที่จะแก้ไขความทุกข์อันเนื่องด้วยความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ

นักวิชาการชั้นนำ ของประเทศคนหนึ่งกล่าวว่า ทฤษฎีใหม่ในเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็น “สัมมาทฤษฎี” เนื่องมามีมิติทางจริยธรรม และมีองค์ความรู้ทั้งหมดของโลกและมีชีวิตประกอบอยู่เป็นสำคัญ

สำหรับองค์ธรรม ลำดับที่ 2 สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) ก็เป็นหลักสำคัญอยู่ในปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เช่น กันกล่าวคือ เมื่อบุคคลมี สัมมาทิฏฐิ สามารถมองเห็นปัญหาและภาระตามความเป็นจริง อันเป็นเหตุผลได้แล้วจึงมี สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริ นึกคิด มีทัศนคติ ที่จะดำเนินการใดๆ อันไม่เป็นการแย่งหรือเป็นปฏิปักษ์ ต่อแนวทางที่ถูกต้องตามความเป็นจริง เช่น การไม่คิดลงทุนหรือดำเนินการในสิ่งที่ไม่เป็นการโลก ความเขลา เคลือบจบอยู่ โดยไม่ยอมตระหนักถึงความเป็นจริง ดังนี้ เป็นต้น

องค์ธรรมฝ่ายศีล

1. สัมมาวาจา (วาจาชอบ) (Right Speech)
2. สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) (Right Action)
3. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) (Right Livelihood)

องค์ประกอบของมัชฌิมปฏิปทา อันเป็น มรรคฝ่าย ศีล ทั้ง 3 ประการ เป็นพื้นฐานสำคัญที่มุ่งหมายจะให้เป็นหลักแห่งวิถีชีวิต ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เดียว กล่าวได้ว่าบริบทแห่งเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นระบบที่จะต้องมียุทธวิธีกำกับกล่าวคือความหมายมุ่งของกรอบแนวคิด เศรษฐกิจ

พอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นจะสมบูรณ์ไปไม่ได้เลย หากจริยธรรมของพื้นฐานในชุมชนไม่สามารถปลูกเร้าขึ้นมาได้ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ไม่คดโกง ไม่เบียดเบียนแก่งแย่งหากแต่เกื้อกูลและมีเมตตาต่อกัน ทั้งในส่วนตัวต่อชีวิต กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปอีกด้วย

ต่อพระชนมดั่งกล่าวนีเห็นควรยกบาติในเรื่องแบ่งปันจัดสรรทรัพยากรด้วยความเกื้อกูล มีเมตตา และเป็นธรรม มากกล่าวอ้างความว่า พระผู้มีพระภาคตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลายพืชของสงฆ์ที่ปลูกในที่ของบุคคล พึงให้ส่วนแบ่งแล้วบริโภคน้ำของบุคคลที่ปลูกในที่ของสงฆ์ พึงให้ส่วนแบ่งแล้วบริโภคน้ำ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ให้รรถธิบายในพุทธธรรมว่าสาระและความมุ่งหมายในพุทธธรรมของ สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ อันเป็นมรรคในมัชฌิมาปฏิปทาที่มุ่งเน้นสำหรับพระสงฆ์เท่านั้น หากแต่กินความกว้างขวางออกไปทั้งระบบ พรหมจรรย์ และที่ต้งเน้นให้ชัดเจนที่สุด คือ มิหาความประพฤตติงาม สุจริตทั้งกายและวาจาเท่านั้นแต่หมายถึง อาชีวะสุจริตด้วย

ดังนั้น สาระทั้งหมดของศีล ในระดับโลกียธรรมคืออยู่ที่เจตนา ได้แก่ไม่คิดลวง ละเมิดผู้อื่นนอกจากนี้ยังเป็นการสำรวมระวัง คอยปิดกั้นลึกลงใจมิให้เกิดความชั่วเกิดขึ้นซึ่งให้สังคมเป็นไปโดยเรียบร้อยสงบสุขความ โลกความสงบสุขการเบียดเบียน และการสร้างกิเลส อันเป็นลักษณะจำเพาะของเศรษฐกิจกระแสหลักนั้นนอกจากนี้ ความสมณะเพียงพอและการบริโภคน้ำที่ไม่มากเกินไปจนเกินความจำเป็นถือว่าเป็น โภชนมัตตัญญุบุคคล การไม่เบียดเบียน การไม่ทำลายองค์ธรรม อันเป็นหมวดศีล ทั้ง 3 ข้อ ยังเป็นลักษณะสำคัญของการดำเนินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่จำเป็นอย่างยิ่งอีกด้วย

องค์ธรรมฝ่าย สมาธิ

1. สัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ) (Right Effort)
2. สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) (Right Mindfulness)
3. สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ) (Right Concentration)

กล่าวเบื้องต้น สำหรับวายามะ (ความพยายามชอบ) นั้นมีพระบาลีก้าวไว้ว่า⁵⁹

⁵⁹มุนญ มุกข์ประดิษฐ์, การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์สมบัติครบ 60 ปี, มิถุนายน พ.ศ. 2549), หน้า 256.

สัมมาวายามะเป็นไฉน การระดมความเพียร (วิริยารัมภะ) ทางใจความก้าวหน้า ความบากบั่น ความขะมักคะเม้นความพยายาม ความอุสาหะ ความฮึดสู้ ความเข้มแข็ง ความมุ่งมั่น ความก้าวหน้าไม่ลดละ ความไม่ทอถ่วงถึงขั้นทะลุความไม่ทอถ่วงธุรการแบกทุนเอาธุระไป วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยะผละ สัมมาวายามะวิริยะสัมโพชฌงค์ที่เป็นมรรคนับเนื่องในมรรค นี้เรียกว่า สัมมาวายามะ

ความเพียรพยายามชอบนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของการดำเนินการเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ความเพียรและความไม่ย่อท้อ การสร้างและการกำจัดกุศลกรรม และอกุศลกรรมต่างๆ การเพียรรักษาและการเสริมสร้างกุศลและปฏิบัติที่ดีแล้วให้คงอยู่ตลอดไป เป็นมรรคคาไปสู่ความสำเร็จและชีวิตที่พึงปรารถนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นเรื่อง “ความเพียร” ว่าเป็นสิ่งสำคัญอันยิ่งยวด ทรงสอนและแนะนำเกษตรกรให้สู้ชีวิตสู้อุปสรรคให้อยู่ในความเพียร อยู่ในใจ โดยตลอด ไม่เพียงแต่เกษตรกรเท่านั้น สำหรับพสกนิกร โดยทั่วไป ก็ทรงสั่งสอนทั้งทางตรง และทางอ้อม ดังเช่น พระราชทานพินัย พระมหาชนก ที่ทรงมีพระประสงค์จะให้ ความเพียร เป็นคุณธรรม ประจำชีวิตของพสกนิกรชาวไทย โดยทั่วไป เป็นต้น

สำหรับ สัมมาสติ เป็นองค์มรรคข้อที่ 2 ในหมวดสมาธิ หรือในอริยจิตศึกษา ในที่นี้ ใคร่ขอหยิบยกขึ้นพิจารณาโดยเน้นในระดับจริยธรรมว่า พุทธธรรมนั้น เน้นความสำคัญของสติเป็นอย่างมากในการปฏิบัติจริยธรรมทุกระดับว่า พุทธธรรมนั้น ถือเป็นความสำคัญในการรอบการดำเนินชีวิต โดยมีสติการกำกับความประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอที่เรียกว่า อัปปมาท คือ ความไม่ประมาท ขาดสติ ระมัดระวังตัวไม่ถลาลงไปในทางเสื่อม ไม่ปล่อยกายปล่อยใจไปในกระแสและค่านิยมที่ผิด เช่น ยินดีในความฟุ้งเฟ้อของการอุปโภค – บริโภคในระบบวัตถุนิยม มีความสำนึกในหน้าที่ และกระทำการงานด้วยความจริงจัง ซึ่งองค์ธรรมข้อนี้ก็สอดคล้องต้องการกับแนวพระราชดำริ ที่มีอยู่เสมอว่าทำทุกอย่างให้มีสติไม่ประมาทและไม่หวั่นไหวกับสิ่งยั่วยู่ทั้งปวง

มีพระบาลี กล่าวถึง สัมมาสติหรือความระลึกรู้ชอบ (Mindfulness) ไว้ว่า เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้สักอย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือให้อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เสื่อมไปเหมือนความไม่ประมาทเลย

องค์ธรรมที่ว่าด้วย สัมมาสติ หรือ ความระลึกรู้ชอบและความไม่ประมาทนี้ ซึ่งให้เห็นเป็นตัวอย่าง ถึงความขาดสติในการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจในยุคเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทุ่มเทลงทุนเพื่อการเก็งกำไร โดยการกู้ยืมเงินทุนทั้งในและนอกประเทศอย่างมากเป็นประวัติการณ์มัวมาในการเสพย์และบริโภค อรรถประโยชน์ จนเกินตัว ในที่สุดการขาดสติและความประมาทนั้นก็นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่เป็นวิกฤติเศรษฐกิจรุนแรงที่แก้ไขให้ฟื้นตัวได้ยากยิ่งจนบัดนี้

กล่าวสำหรับ องค์ธรรมข้อสุดท้ายในหมวด สมาธิ คือ สัมมาสมาธิ นั้นแม้องค์ธรรมข้อนี้ จะมีความลุ่มลึกและมีขอบเขตกว้างขวางในหลายระดับ แต่ในที่นี้ความมุ่งหมายที่จะใช้ประโยชน์ในชีวิตของผู้ครองเรือนโดยปกติ เช่น สมาธิ เป็นเครื่องส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานและทำกิจทุกอย่าง ทำให้รอบคอบ ไม่เลื่อยลื่อย นอกไปจากนี้ยังเป็นปัจจัยต่อเนื่องกับองค์ธรรมข้ออื่น ๆ ด้วย เช่น เมื่อมีสมาธิ ก็ย่อมมีสติกำกับอยู่ด้วย เป็น กัมมเนยะ (จิตที่ควรแก่การทำงาน) ดังที่มีในพระบาลี ความว่า สัมมาสมาธิเป็นไฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ ความตั้งใจชอบสมาธิสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรคนี้เรียกว่า สัมมาสมาธิ

กล่าวโดยสรุป ทางสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ 8 อย่างคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ทางสายกลางนั้น เป็นรากบานสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยแท้ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ใด ความพออยู่-พอกิน พอเพียงและพอดี นั้นเป็นปรัชญาคำเนินชีวิตที่มีความหมายลึกซึ้ง เป็นพระ ปัญญา อันเฉียบคมที่ได้พระราชทานไว้เพื่อเป็นแนวทางแก้ไข และบรรเทาปัญหา อันเนื่องมาจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศแนวคิดและทฤษฎีในเรื่องดังกล่าวนี้ ความจริงไม่ใช่ของใหม่ แต่เป็นหลักในการดำเนินงาน ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นเวลาหลายศตวรรษมาแล้ว โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นกรอบแนวคิด⁶⁰

ศ.ดร.อภิชาต พันธเสน ได้สรุปไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ เน้นความพอสมควรมัน มีรากความคิดมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้าในข้อที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา หรือ รู้จักกันทั่วไปว่า ทางสายกลาง นั่นเอง

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ในความหมายขอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีความหมายว่า ความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภ และไม่เบียดเบียนผู้อื่นนั้น จึงเป็นตรงกันข้ามกับ ตรรก ของเศรษฐศาสตร์ตะวันตกที่มุ่งเน้น การได้ มากกว่า การให้ ซึ่งครั้งหนึ่งทรงมีรับสั่งว่าการ ขาดทุน คือ กำไร นักเศรษฐศาสตร์ทั่วไปคงไม่เห็นด้วยและยอมรับไม่ได้ซึ่งนั่นก็ย่อมหมายความว่า เศรษฐกิจพอเพียง มีหลักและปรัชญาที่แตกต่างไปจากของโลกระวันตานั้นคือการเป็นเศรษฐกิจที่มีจริยธรรมกำกับ มีความเป็น มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว ก็คือหลักธรรมสำคัญแห่งพระพุทธศาสนาและเป็นหลักแห่งการดำรงอยู่ของชีวิตทั้งของมวลวาสและคฤหัสถ์ใน

⁶⁰พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, อ่างแล้ว, หน้า

พรหมจรรย์ แห่งพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งประเทศถูกบ่มเพาะมานานพร้อมกับการเป็นชาติไทยนั่นเอง⁶¹

2.3.2 เศรษฐกิจพอเพียงกับหลัก สันโดษ (สันตคุณฐิ)

หลักพุทธธรรมในเรื่องสันโดษ จะเป็นหัวข้อที่ถูกนำไปตีความและอธิบายความหมายให้ตีความคลาดเคลื่อนไปจากความหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์ ส่วนใหญ่แล้วมักจะนำไปเทียบกับความหมายของการเฉื่อยชา มักน้อย ขาดความกระตือรือร้นและขาดวิริยะในการประกอบกิจการทั้งปวง ประเทศไทยเราเองแม้ว่ารากฐานสำคัญทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต คือพระพุทธศาสนาแต่มีบางครั้งที่รัฐบาลและผู้นำประเทศซึ่งศรัทธาในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของคนไทยและเข้าใจความหมายของคำว่าสันโดษคลาดเคลื่อนจนถึงมิจฉาทิฎฐิ ว่าสันโดษเป็นการทำลายความเจริญก้าวหน้าไปประเทศเสียอีก ดังที่ครั้งหนึ่งเคยมีสาส์นเป็นทางการจากหัวหน้ารัฐบาล ขอให้ที่ประชุมสงฆ์(ที่ประชุมสัมมนันตนา (สัมมนา)พระคณาธิการทั่วราชอาณาจักร

เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2503 เลิกสอนหลักธรรมเรื่องสันโดษ เนื่องจากคำสอนเรื่องสันโดษ ทำให้คนมักน้อย ไม่อยากทำอะไร ไม่อยากได้อะไร ไม่จำเป็นต้องขวนขวายเนื่องจากตายแล้วเอาไปไม่ได้ ฯลฯ คำสอนเหล่านี้ ไม่เหมาะสมกับกาลของสมัยปฏิวัติ ซึ่งต้องการการพัฒนาและความขวนขวายทางการก้าวหน้า (ดังความมุ่งหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาว่า “การปฏิวัติครั้งนี้จะได้ผลสำเร็จหรือความล้มเหลวก็อยู่ที่การพัฒนาเศรษฐกิจนี้เอง”) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักธรรมเรื่องสันโดษจึงไม่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งก็น่าเห็นใจและยอมรับกันว่าปัญหาอยู่ที่ฐานความคิด ความรู้ ความเข้าใจ โดยเฉพาะทิวทัศน์ที่เป็นความคิดทั้งปวง

แนวทางและทฤษฎี การพัฒนาเศรษฐกิจระบบทุนนิยมเสรีของประเทศไทย ซึ่งเริ่มแต่ทศวรรษแรกของช่วงระยะเวลา 25 พุทธศตวรรษทำให้เราได้มองเห็นในภายหลังของกระบวนการพัฒนาอันเกิดจากมิจฉาทิฎฐิเสียตั้งแต่ระยะเริ่มต้นแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วงระยะ 5 ทศวรรษที่ผ่านมา จึงประสบปัญหาและความล้มเหลวมากกว่าผลดีตลอดโดยผู้คนส่วนใหญ่ของประเทศที่ยังยากจน ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ต้องถูกกระทบและตกเป็นทุนทางสังคมที่สูญเปล่าโดยตลอด

⁶¹ศ.ดร. อภิชัย พันเสน, เศรษฐกิจพอเพียงของนายหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์, บทความประกอบการสัมมนาเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง, (มูลนิธิชัยพัฒนา ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี จอมเทียน ชลบุรี, 2542), หน้า 25.

นอกจากความไม่เข้าใจต่อสิ่งที่ในความหมาย ของความสันโดษตามหลักพุทธธรรมในระดับผู้บริหารประเทศแล้ว การเข้าใจผิดที่ว่า การมีความสันโดษ สัมพันธ์อย่างยิ่งกับความเกียจคร้าน ท้อแท้และไม่เอางาน ยังมีปรากฏอยู่ในหมู่ชนและสังคมโลกโดยทั่วไป พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต) กล่าวในเรื่องการพัฒนาและการพัฒนาตนเองว่า

รู้จักสันโดษอย่างถูกต้อง ต้องมีจุดหมาย ไม่ใช่สันโดษอย่างเลื่อนลอย โดยรู้จักพอใจ เป็นสุขได้ง่าย ด้วยวัตถุทรัพย์สิน สิ่งเสพ สิ่งบริโภคนเท่าที่ตนได้ตนมีซึ่งหามาได้ด้วยความเพียรพยายามของตน โดยสุจริตชอบธรรม ไม่ต้องสูง เสียเวลาแรงงานคิดกับการมัวครุ่นคิด และตามหาสิ่งเสพบำเรอตัวแล้วเอาเวลาแรงงาน และความคิดที่สงวนไว้ได้นั้น ไปทุ่มเทให้กับชีวิตของตน ทำสิ่งดีงามตามหน้าที่การงาน ทำการสร้างสรรค์ บำเพ็ญประโยชน์ที่เป็นกุศลธรรมทั้งหลายซึ่งจะทำให้ได้ความสุขระดับเสพสุข อย่างพอประมาณอีก ทั้งความสุขทางจิตใจที่ประณีตสูงขึ้นไปจากงานที่สัมฤทธิ์ ทั้งเป็นการไม่ทำลายทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมด้วยการบริโภคมากเกินไป และทั้งการเกื้อกูลแก่สังคมพร้อมกัน

เรื่องความสันโดษหรือความพอเพียง ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก็เช่นเดียวกับหลักพุทธธรรมนั่นเอง ความพอเพียง เป็นเรื่องสำคัญของตัวบุคคลและของประเทศ ได้ทรงย้ำไว้ดังที่ยกมากล่าวอยู่เนื่องๆ ว่า คนเราต้องพอเพียงนั้นต้องหมายถึงคนเราต้องมีความสันโดษ ความพอเพียงเช่นใด ขนาดไหนจึงจะเป็นความเหมาะสมสมควรแก่บุคคลนั้นขึ้นอยู่กับอัตภาพและฐานานุรูปของบุคคลเป็นสำคัญดังมีพระราชดำริว่า

พอเพียง พอมี พอกิน ก็แปลว่าเศรษฐกิจ พอเพียงนั่นเองถ้าทุกคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ยิ่ง ถ้าประเทศ พอมี พอกิน ก็ยิ่งดีและประเทศไทยก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักไม่พอมี พอกิน จึงต้องมีนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ แม้บาง บางอย่างอาจดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุขถ้าทำได้ก็สมควรจะทำอันนี้ก็มีความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจพอเพียง⁶²

ความพอเพียงนั้น เป็นหลักให้บุคคลรู้จักประมาณตน ไม่ฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่ายจนเกินฐานะและความเป็นอยู่ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักในพระพุทธศาสนา ที่นอกเหนือจะมีเป้าหมายให้ฆราวาสรู้จักแสวงหาทรัพย์ รักษาทรัพย์ และจ่ายทรัพย์โดยมีปัญญาเห็นถูกต้องด้วยแล้วยังสอนให้บุคคลเป็นนายเหนือความทะเยอทะยานอยากได้ อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์เพราะหลัก

⁶²พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), หลักแม่บทของการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), หน้า 18.

เศรษฐกิจธรรมดาเพียง การสนองความต้องการของคนในการบริโภคทรัพย์สินแต่หลักธรรมในพระศาสนาสอนให้คนเราหาความสุขได้จากบรรเทาความต้องการหรือทะยานอยากได้ที่ไม่จำเป็น หรือเกินจำเป็นให้น้อยลง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความสุขจากเสียสละและตั้งตัวได้ หรือพึ่งตนเองได้ทางศีลธรรม คือ ความสันโดษนั่นเอง

สำหรับองค์ธรรมที่เกี่ยวข้องกับสันโดษ และการดำรงชีวิตที่งดงามอีกข้อหนึ่งนั้นคือ ธรรมอันอำนวยความสะดวกประโยชน์สุขในขั้นต้น หรือธรรมเพื่อประโยชน์ปัจจุบันก็คือ ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตนิกธรรม หรือที่รู้จักกันดีว่า ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งมีหัวข้อสำคัญดังนี้

1. อุฏฐานสัมปทา การถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน
2. อารักขสัมปทา การถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษาโภคทรัพย์ อันตนชวนชวนหามาได้

ด้วยความชอบธรรม

3. กัลยาณมิตตา คบคนดีเป็นมิตรและรู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย
4. สมชีวิตา ประมาณความเป็นอยู่รู้จักกำหนดรายได้ รายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้

ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย

ซึ่งหลักธรรมในหัวข้อ ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตนิกธรรมนี้ ก็ได้มีอยู่ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกือบทั้งหมด และถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของบุคคลในระดับเศรษฐกิจพอเพียงโดยแท้ อย่างไรก็ตามการที่ความเข้าใจเรื่อง “สันโดษ” และความหมายที่แท้จริงในทางพุทธธรรมและทางโลกนั้น ยังมีความเข้าใจไขว่เขวอยู่มากดังกล่าวไว้ข้างแล้วในเบื้องต้น และแม้กระทั่งในกระบวนการพัฒนาสมัยใหม่ ซึ่งยังเชื่อถึง ณ บัดนี้ว่า การเร่งเร้าให้คนบริโภคมากขึ้นเพื่อให้เกิดการผลิตมากเพื่อจะช่วยให้เกิดการพัฒนามากและเร็วขึ้น ดังคำกล่าวโฆษณาว่า “เงินต่อเงิน” หรือ “เงินหมุนเวียนไป” ดังนี้เป็นต้นกระบวนการพัฒนาของการพัฒนาโดยกระตุ้นความต้องการบริโภค เพื่อให้ได้ตัวเลขของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จโดยแท้จริง เนื่องจากเป็นแค่การพัฒนาเศรษฐกิจ มิใช่การพัฒนาประเทศอย่างสมบูรณ์ การเร่งเร้านิยมการบริโภคหลายกรณีทำให้เกิดการฟุ้งเฟ้อ กู้หนี้ยืมสิน หนี้สินครัวเรือนและหนี้สาธารณะมากขึ้น การกู้หนี้ยืมสินไปเพื่อการบริโภค โภคทรัพย์ที่ไม่จำเป็นแก่ชีวิต ดังที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ในขณะนี้ นับเป็นการพัฒนาที่ผิดพลาดล้มเหลวและก่อให้เกิดปัญหาวิกฤตยิ่งขึ้นในอนาคต พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวไว้ใน เศรษฐศาสตร์แนวพุทธว่า

สันโดษนั้นเขาใจให้ถูกต้องก็คือการตัดคุณค่าเทียมตัดความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตน แต่กลับมีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งจะต้องหมุนเวียนเสริมขึ้นไป ในทางพุทธศาสนานั้น สันโดษจะต้องมากับความเพียรเสมอ สันโดษเพื่ออะไรเพื่อที่จะได้ประหยัดแรงงานและเวลาที่สูญเสีย

ไปในการปรนเปรอตน แล้วเอาแรงงานเวลานั้นไปใช้ในเวลาทำงาน ปฏิบัติหน้าที่เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสัน โดยมีความงามหมายอย่างนี้⁶³

สำหรับองค์ธรรมที่เรียกว่า สัน โดย ตามศัพท์ในพระบาลี ซึ่งขอยกมาไว้ในที่นี้ดังนี้

2.3.3 สันโดย 3 และ 12

คือ ความยินดีความพอใจ ความยินดีด้วยของๆตน ซึ่งมา โดยเร็วแรงและความชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัย 4 ตามมีตามได้รู้จักอิมรู้จักพอ (contentment Satisfaction With Whatever is ones own)

1. ยถาลภสัน โดย (ยินดีตามที่ได้,ตามสิ่งที่พึงได้ ตามที่ตนเองเพียรหามาได้ ไม่กระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตน ไม่ได้ ฯลฯ)
2. ยถาผลสัน โดย (ยินดีตามกำลัง,เพียงพอแก่ร่างกาย สุขภาพและวิสัยแห่งการใช้การสอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง ฯลฯ)
3. ยถาสารูปสัน โดย (ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิตและจุดหมายแห่งตน)

สัน โดย 3 นี้ เป็นไปปัจจัย 4 แต่ละอย่างจึงรวมเรียกว่า สัน โดย 12 แม้จะมุ่งเน้นเฉพาะบรรพชิตแต่คฤหัสถ์ก็พึงพิจารณาได้ตามสมควร⁶⁴

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ในการพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น มุ่งเน้นเฉพาะที่ความพอเพียงและสัน โดย ความพอเพียงและสัน โดยในโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น ย่อมต้องมีควบคู่ไปกับความวิริยะอุตสาหะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตตามหลักพุทธธรรม พระองค์ไม่เคยทรงสั่งสอนหรือแนะนำให้เกษตรกร เลื่อยขาและเก็ยคร้าน หากแต่ทรงแนะนำให้ขยันอดทนและมูมานะกับทั้งยังให้มีความสัน โดยในสิ่งที่ตนมีและหามาได้ ทรงชี้แนะให้เห็นคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของโภคทรัพย์ ดังที่ได้แนะนำเกษตรกรอยู่เนื่อง ๆ ว่า “มีข้าวอยู่ในนา ไม่มีเงินก็มีชีวิตรอดได้” ดังนี้ เป็นต้น

หลักการพึ่งพาตนเองและมีความสัน โดย ตามที่ได้ทรงย้ำให้เกษตรกร และประชาชนชาวไทยปฏิบัติมาเป็นระยะเวลายาวนานนี้ชี้ให้เห็นถึงพระวิสัยทัศน์ที่ทรงมองเห็น

⁶³พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) , เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2545), หน้า 33.

⁶⁴พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, อ่างแล้ว, หน้า 87.

ปัญหาอันจะเกิดขึ้นจากกระแสบริโภคนิยมที่หลังไหลเข้าสู่วิถีชีวิตของคนไทยอย่างที่ได้เห็นได้ยาก ในอนาคตอันใกล้ และไม่เพียงแต่ผลกระทบ จะเพียงเกิดขึ้นกับประเทศโลกที่สามหรือประเทศที่กำลังพัฒนาเท่านั้น หาก มีจลาพัฒนา ซึ่งมีใช้ สัมมาพัฒนา อันขับเคลื่อนด้วยโลกจริตที่มุ่งแต่เงิน เป็นหลักใหญ่ก็กำลังนำโลกตะวันตก ซึ่งเป็นอารยธรรมวัตถุนิยม และบริโภคนิยมไปสู่ วิกฤตการณ์เช่นเดียวกัน ศ.นพ.ประเวศ วะสี กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนากับการพัฒนา ประเทศไทยว่า

ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีพระมหาชนกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นปรัชญาการพัฒนาที่ลึกซึ้ง เป็นสัมมาทิฐิ และสัมมาพัฒนาจากกล่าวได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชนิพนธ์ โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการพัฒนาไปสู่ ความร่มเย็นเป็นสุขจึงต้องอาศัยการมีสัมมาทิฐิและสัมมาพัฒนา⁶⁵

เมื่อวิเคราะห์ดูแนวโน้มของการพัฒนาของโลกที่มีอยู่ในขณะนี้ อุตสาหกรรมนิยม (Industrialism) จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหว เพื่อตอบโต้กระแสการเน้นอุตสาหกรรมนิยมในซีก โลกตะวันตกเช่น ขบวนการ Green Movement และวิถีชีวิตทางเลือกแนวใหม่ (alternative way of life) ประเทศในตะวันตกปัจจุบันนี้ กำลังอึดอัดกับวัตถุนิยมเนื่องจากตระหนักดีว่าวัตถุนิยมไม่ สามารถให้ความหมายที่ลึกซึ้งแก่ชีวิตและความสุขที่แท้จริงได้ ซึ่งทรรศนะนี้สอดคล้องกับนักคิด นักปรัชญาและนักวิชาการทางตะวันตกดังที่ได้กล่าวอ้างไว้ข้างแล้วแต่ตอนต้นตามลำดับ แนวความคิดใหม่ (ซึ่งความจริงเป็นรากเหง้าและพื้นฐานเก่าของวัฒนธรรมและปรัชญาตะวันออก) ในการพัฒนาแบบเสรีการค้า กำลังเป็นกระแสคลื่นให้มนุษย์กลับมาให้ความสนใจในเรื่องของจิต และการยกระดับจิตวิญญาณให้สูงขึ้นด้วยศาสนธรรมสำหรับประเทศไทย ซึ่งมีคนยากจนอยู่มาก นั้นการแก้ไขความยากจนไม่ควรจะพัฒนาทางวัตถุหรือเรื่องเงินเท่านั้น เพราะจะทำให้สังคมไทย หลุดเข้าสู่วงโคจรของลัทธิบริโภคนิยมสุดโคงแบบสังคมตะวันตก และเป็นการยากที่จะแก้ไขให้ กลับสู่สังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข โดยมีพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและปัญญา อย่างเช่นในอดีตที่ผ่านมาได้โดยง่าย

อย่างไรก็ตาม แม้จะพยายามวิเคราะห์ว่า สันโดษ อาจมีความหมายถึง ความเป็นปัจเจกนิยม (Individualism) ซึ่งความสันโดษในความหมายหนึ่งอาจหมายถึงการแยกตัวใคร่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน และไม่นำพาต่อประโยชน์ส่วนรวมชุมชนและสังคมแต่ในความหมายที่แท้จริงทางพุทธธรรมแล้ว สันโดษ ห่างไกลจากความเป็น “ปัจเจกนิยม” ในระบบทุนนิยมโดย

⁶⁵ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนากับการพัฒนา ประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2541), หน้า 9.

สิ้นเชิง เนื่องด้วยโดยที่ลัทธิปัจเจกนิยมในระบบทุนนิยมเสรีนั้น ความสำเร็จในการผลิตและการบริโภคที่ได้มาเฉพาะตน อาจเสริมให้เกิด อหังการ และ มมังการ ซึ่งจะต่อ ยอดเชื้อแห่งความโลภ และการเบียดเบียนไม่มีที่สิ้นสุด และจะเกิดการแข่งขันเพื่อเอาชนะ คู่แข่งและจะเร่งเร้าเบียดเบียน ทรัพยากรธรรมชาติให้หมดสิ้นเปลืองไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตามทฤษฎีการแข่งขัน (Competitiveness) ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมกันในสังคมผู้บริหารประเทศ และปัญญาชนบางส่วนอยู่ในขณะนี้ความเป็นปัจเจกนิยมในลักษณะนี้ทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนในฐานะองค์รวมแต่ประการใดไม่แต่เป็นปัจเจกนิยมทุนนิยมเสรีโดยแท้ ลัทธิปัจเจกนิยมเชื่อว่า กิเลสตัณหาของมนุษย์ เช่น ความเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ ความอยากมี อยากเป็น อยากรวย อยากได้ และเมื่อได้แล้วมีแล้วก็ต้องมีให้มากขึ้นไปอีก เป็น พลังผลักดัน ให้มนุษย์แก่งแย่งแข่งขันกันทำงานเพื่อพัฒนาตนเอง แทนที่จะเห็นเป็น ความโลภ อย่างไรก็ดี ลัทธิปัจเจกนิยมนี้หากมีขึ้นมากเกินไป จะทำให้มนุษย์เห็นแก่ตัวมากกว่าเห็นแก่ส่วนรวม และท้ายที่สุดจะนำไปสู่ความขัดแย้งและทำลายล้างกัน ดังที่มีปรากฏให้เห็นอยู่เป็นปกติในสังคมปัจจุบันและท้ายสุดก็จะพากันล่มสลายในที่สุด ความสันโดษ ตามในแห่งพุทธธรรมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นแก่ทั้งประโยชน์ตน ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มีการควบคุมกิเลส ตัณหา มิให้แผ่กว้างขยายขอบเขตไปสร้างความทุกข์ อยากให้กับทั้งตนเองและผู้อื่น รู้จักประมาณการบริโภค รู้จักออม รู้จักพอ ทำงานด้วยความขยัน ใจแข็งและอดทนรู้จักรักผู้อื่น อันจะเป็นแนวทางแห่งสันติ สมานฉันท์ และสามารถนำพา ประเทศชาติไปสู่ความสงบร่มเย็น และเจริญก้าวหน้าด้วย “สัมมาพัฒนา” สมกับเป็นดินแดนแห่ง พระพุทธศาสนา

สันโดษ นั้นเป็นองค์ธรรมที่ใช้ได้ทั้งบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริมุ่งหมายที่จะสอนให้คนรู้จักเพียงพอและ สันโดษ เพื่อให้สามารถลดความต้องการ เทียม ในชีวิต สามารถเป็นอิสระภาพจากการบริโภคนิยมสุดโต่ง และการแข่งขันที่ไร้สาระ และคลายหรือลดความทุกข์จากความต้องการอันเป็นกิเลสไปเสียได้ดังจะเห็นว่า ครั้งหนึ่งมีพระราชดำรัส ปลอบใจให้คนไทยรู้จักประมาณตนว่า

เราเป็นประเทศที่ร่ำรวย เรามีพอสมควรอยู่ได้แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก ก็จะมีแต่คอย หลั่งงอกอย่างหนักแล้วแต่ถ้าเรามีบริหารที่เรียกว่า แบบคนจน แบบที่ไม่ติดตำรามากนัก ทำแบบสามัคคีนี้ และ คือ เมตตากันเราจะอยู่ได้ตลอดไปและจะต้องให้นักวิชาการไปคิดมากๆ เพราะว่าจะหวังที่จะมี ความก้าวหน้าก้าวหน้ามากกับก้าวหน้าน้อยนั้น เราจะเลือกอันไหนทุกคนในที่นี้คงตอบว่ามี ความก้าวหน้ามากดีกว่าความก้าวหน้าน้อย แต่ขอตอบว่าความก้าวหน้ามากอาจด้อยไปกว่า

ความก้าวหน้าน้อยก็ได้เพราะความก้าวหน้ามากต้องอาศัยปัจจัย คือ ความหมายว่ามีเหตุต่างๆ มากเหลือเกิน

พระราชดำรัส ดังอัญเชิญไว้ข้างบนนี้ บ่งบอกให้เห็นถึงการมีสัน โดษ ขอเพียงแค่ไม่โลก คือทำอะไรให้ประมาทแก่ตนเอง ทั้งในระบบ บุคคล สังคม และประเทศชาติ อันเป็นแนวทางและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งวางรากฐานมาจากหลายทศวรรษแล้ว นั้นเอง⁶⁶

อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงความ สัน โดษ ว่าต่างจากปัจเจกนิยม (individualism) ในความหมายของระบบทุนนิยมเสรีตะวันตก ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจตัวใครตัวมันแล้ว ก็เห็นจะเป็นการสมควรที่เน้นความเข้าใจด้วยว่า ในหลักแห่งพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนต้องเป็น กัมมวาที และวิริยวาที คือ ต้องถือหลักแห่งการกระทำ และหลักแห่งความเพียรต้องมีความเพียรในการสร้างสรรค์ ต้องฝึกและพัฒนาให้เป็นความอยากทำ มากกว่าความอยากได้ ผู้ค่อยแต่เสพและบริโภคนั้นเป็นคนอ่อนแอ เพราะไม่มีฉันทะในการปฏิบัติ และจะต้องเป็นที่อาศัยคนอื่น ตลอดไปพระพุทธศาสนายกย่องคุณค่าของคุณสมบัติของบุคคล 2 ประการ คือ 1. ความไม่สัน โดษในกุศลธรรมทั้งหลาย และ 2. ความเพียรที่ไม่ย่อมนั่น ความสัน โดษจึงต้องหาควบคู่อยู่กับความเพียรเสมอไป ความเพียรทำให้เกิดความองอาจเข้มแข็ง ฟุ้งตนเองได้ และไม่ต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่น และยังเป็นที่พักของผู้อื่น ได้ด้วย อันเป็นหลักฐานของการสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคง ยั่งยืน โดยไม่ต้องอิงกระแสนิยมภายนอกนั้นเอง

กล่าวโดย สรุป ระบบเศรษฐกิจไทย ซึ่งถูกแปรเปลี่ยนจาก พออยู่-พอกิน และ การทำมาหากิน ในอดีตมาสู่ระบบทุนนิยมเสรีแบบตะวันตก ตั้งแต่เริ่มทศวรรษที่ 2,500 นั้น มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของคนไทยอย่างรุนแรงที่สุดในเศรษฐกิจการค้าและตลาด (Marketing Economy) ตามระบบทุนนิยมเสรีการละเลยและขาดการ กำเนียงถึงคนยากจนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งยังช่วยตนเองไม่ได้ หรือยังไม่ดีเพียงพอทำให้เป็นเศรษฐกิจที่แยกส่วน เป็นเศรษฐกิจที่ไร้จิตวิญญาณ เป็นไปด้วยความโลภ จึงถือเป็นการมิฉลาดเศรษฐกิจ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมุ่งเน้นหลักการ ทำกิน พอเพียงและ สัน โดษ จึงเป็นสัมมาเศรษฐกิจเนื่องเพราะเกิดจาก สัมมาทฤษฎีที่สามารถโยงสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นของชีวิต เป็นอิทัปปัจจยตา ของเหตุและผล ที่สอนให้คนพึ่งตนเอง (อัตตาหิ อัตตโน นาโถ) มีสัน โดษธรรม

⁶⁶สำนักงานเลขาธิการ, ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมทหาร, 2518), หน้า 18.

สามัคคีธรรม มีความพอประมาณ มีเหตุผล และไม่โลภ อันเป็นหนทางเลือกของประเทศไทยมีการพัฒนาการต่อไปได้ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและหลักแห่งพระพุทธธรรม⁶⁷

ในขณะที่แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเองในศาสนาพุทธ ก็มีหลักคำสอนหลายๆประการที่ตั้งอยู่บนหลักของเหตุผล เพื่อชี้ให้เห็นการกระทำใดๆของสรรพสัตว์และธรรมชาติล้วนแล้วแต่มีที่มาและผลของการกระทำนั้นๆอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกับคำสอนซึ่งสามารถนำมาใช้กับการพัฒนาที่เน้นการเป็นที่พึ่งแห่งตน ซึ่งเป็นการนำคำสอนมาใช้โดยตรงไปตรงมาและเป็นที่ยอมรับกันมานานแล้ว

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ได้ทรงบรรยายพิเศษในเรื่อง พุทธธรรมกับการพัฒนาชนบท ในเรื่อง พัฒนาคอนตามหลักพระพุทธศาสนา จะต้องพัฒนาครบทั้ง 3 ด้านคือ พัฒนาทางกาย พัฒนาทางจิตใจและ พัฒนาทางปัญญา

การพัฒนาทางกายได้แก่ การฝึกอบรมตนเองให้มีพฤติกรรมสอดคล้องหรือไปตามกฎระเบียบ และศีลธรรมอันดีงามอันเป็นเรื่องของศีล

การพัฒนาทางจิตใจ ได้แก่ การฝึกอบรมจิตใจให้เชื่อมั่นในคุณธรรมจนจิตใจมีความแน่วแน่มั่นคงอยู่ในธรรมอันเป็นเรื่องสมาธิ

การพัฒนาทางปัญญา ได้แก่ ศึกษาไตร่ตรองจนเกิดปัญญาความรู้ในเรื่องบาปบุญคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์ มีความเห็นที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม อันเป็นเรื่องของปัญญา

มหาตมะคานธี ได้กล่าวว่า โลกเรามีทรัพยากรเพียงพอสำหรับความต้องการของมนุษย์ แต่ไม่เพียงพอสำหรับมนุษย์

เศรษฐศาสตร์ที่เน้น ยิ่งมาก ยิ่งดี (The Economic of more and more) ต้องเปลี่ยนเศรษฐศาสตร์ของความพอดี พอดี (The Economic of enough) ซึ่งตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนาเรื่องมัชฌิมาปฏิปทา คือ ความรู้จักพอประมาณ พอเหมาะ พอดี

พระพุทธเจ้าตรัสสอนข้อปฏิบัติที่สำคัญที่จะทำให้เกิดผล คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้มีทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบันหรือธรรมที่เป็นไปเพื่อ ติฏฐธัมมิกัตถะ มี 4 ข้อด้วยกันซึ่งเราได้ย่นย่อ

⁶⁷ มนุญ มุกประดิษฐ์ แนวคิด, “ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง”, มติชน, (11 ธันวาคม 2541): 5.

1. อุฏฐานสัมปทาน ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณาหาวิธีแยกคายในการพิจารณา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักดำเนินการด้วยเศรษฐกิจทำงานประกอบอาชีพให้ได้ผลดี

2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาปกป้องคุ้มครองรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ไม่ให้สูญหายพินาศไปด้วยภัยต่างๆ⁶⁸

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งใช้คำสอนในพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการอธิบายการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการนำมาใช้และสนใจ ต่อโครงการมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยใช้แนวคิดนี้กำหนดตัวตัวแปรคือ เปรียบเทียบหลักกรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในขณะที่แนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเองที่เน้นในทางโลกซึ่งมีเงื่อนไขต่างๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว กับแนวคิดอย่างง่ายเกี่ยวกับการพัฒนาพระพุทธศาสนาซึ่งมีหลักกรรมหลายประการส่งเสริมการพัฒนาแบบพึ่งตนเองเป็นพื้นฐานอยู่นั้นแล้ว ทั้งสองแนวคิดสามารถเดินทางร่วมกันได้ ทั้งนี้อาจเกิดจากกระแสแนวคิดทั้งสองมุ่งไปสู่ความพอดีของการพัฒนา ไม่เน้นความเป็นวัตถุนิยมตามแนวคิดดั้งเดิม ความพอดีนี้เอง ที่เป็นส่วนสำคัญของนักพัฒนารุ่นใหม่ทั้งตะวันตกตะวันออกเข้าใจถึงเนื้อหากิจกรรมที่แท้จริงของการพัฒนาบนโลกมนุษย์ นั้นหมายถึงการยอมรับความผิดพลาดที่ผ่านมาของการเน้นวัตถุนิยมมากเกินไป จนมองข้ามสาระที่แท้จริงของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองจนหมดสิ้นดังนั้น เมื่อนักพัฒนาที่มีมูลเหตุ แห่งปัญญา ก็จะเริ่มการพัฒนาที่ไม่เบียดเบียนกันอีก ตามหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไปอีก

สภาพข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ชุมชนบ้านปากเลย

หลังจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าให้จัดตั้งเมืองเลขขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2396 บริเวณลุ่มแม่น้ำหามานกับแม่น้ำเลย หมู่บ้านที่เป็นตัวจังหวัด คือ หมู่บ้านแฮ่กรันมารวมกลุ่มกันนานเข้า มีประชากรเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ทำมาหากินอึดอัดขัดสน ได้มีประชากรกลุ่มหนึ่งได้อพยพจากถิ่นเดิมจากบ้านแฮ่ไปหาที่ทำกินใหม่ ได้พากันอพยพลง ไปทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านแฮ่ โดยยึดบริเวณลุ่มแม่น้ำเลยเป็นแหล่งทำกินแห่งใหม่ และตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านใหม่ ครั้นมารวมกลุ่มกันนานเข้าก็มีประชากรหนาแน่นขึ้น พื้นที่ทำกินก็อึดอัดขัดสนมากขึ้น มีประชากรลงความเห็นจำเป็นต้องจัดหาที่ทำกินต่อจึงได้รวมกลุ่มกันได้ข้ามแม่น้ำเลยทางทิศเหนือเข้ามาทางทิศใต้ของหมู่บ้านใหม่ เพื่อ

⁶⁸สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, “พุทธธรรมกับการพัฒนาชนบท”, พัฒนาคนตามหลักพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : วัดบวรนิเวศวิหาร, 2540).

ขยายที่ทำกินตามลำแม่น้ำเลยเริ่มทำนาทำสวนเป็นส่วนมา มีประชากรกลุ่มแรกรวมกันอยู่หลายตระกูล พอจำได้มี

1. ตระกูลคีสุทธิ
2. ตระกูลไชยคินี
3. ตระกูลจันทะนา
4. ตระกูลสาหลีสี

มี 4 ตระกูลดังกล่าวได้มาบุกเบิกทำไร่ทำนาก่อน จับจองที่ทำกินเป็นหลักแหล่ง ที่แรกมาตั้งกระต๊อบเพียงอาศัยพักผ่อนเวลาน้ำเลยขึ้นมากเท่านั้น ต่อมาจึงมีประชากรหนาแน่น จึงอพยพข้ามแม่น้ำเลยเข้ามาหาหลักแหล่งตั้งบ้านเรือนมาก จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านเรียกว่าหมู่บ้านฟากเลย เพราะได้ข้ามแม่น้ำเลยมาประวัตอพยพมาตั้งแต่เมื่อไหร่ นั้น ไม่มีหลักฐานปรากฏชัด แต่ได้สืบถามผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ผู้ที่ตั้งชื่อหมู่บ้าน คือ ขุนนรไพโร ไชยคินี เป็นบุคคลตั้งชื่อหมู่บ้าน ต่อจากนั้นจึงได้ตั้งผู้ใหญ่ขึ้นเพื่อปกครองกัน ผู้ที่เป็นผู้ใหญ่บ้านดังรายชื่อต่อไปนี้ คือ

1. นายหมื่น สโมสร
2. นายพัน ชมมณี
3. นายผุย ศสุภาพ
4. นายหา สิงมณี
5. นายสิน คีสุทธิ
6. นายลือ หมื่นหนูปิง

ปัจจุบันได้โอนหมู่บ้านเข้าในเขตเทศบาลเมืองเลย ตำบล กุดป่อง อำเภอ เมืองเลย จังหวัด เลย อาณาเขต

ทิศเหนือ	จดหมู่บ้านใหม่
ทิศใต้	จดหมู่บ้านภู่อบิต
ทิศตะวันออก	จดหมู่บ้านภู่อบิต
ทิศตะวันตก	จดแม่น้ำเลย

ปัจจุบันมีประชากร

ชาย 1,082 คน หญิง 1,227 คน รวม 2,309 คน

หลังคาเรือน 566 หลังคาเรือน

ผู้สูงอายุ 80 คน

อาชีพของประชากร

85 % รับราชการ 10% ค้าขายและประกอบอาชีพอื่น 5% ทำเกษตรกรรม

ศาสนา

ศาสนาพุทธ 100%⁶⁹

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มณูญ มุขประดิษฐ์ ศึกษาในเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพุทธศาสนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นงานที่ปรับปรุงเรียบเรียงมาจากงานวิจัย สาขาวิชาพุทธศาสนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2548 มีความมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์ วิจัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่ามีส่วนสนับสนุน เชื่อมโยง สอดคล้องและเกื้อกูลกันในลักษณะใดบ้าง และที่สำคัญที่สุด ก็คือ ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปรารถนา งานวิจัยชิ้นนี้ พยายามจะชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาที่มุ่งเน้นแต่ตัวเลขจากรายได้ประชาชาติ การกอบโกยผลประโยชน์และผลกำไรที่เป็นตัวเงิน โดยปราศจากคุณธรรมและจริยธรรม เป็นตัวกำกับนั้น ได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและแตกแยกในสังคม อย่างใหญ่หลวง และยิ่งไปกว่านั้นทัศนคติและความเชื่ออันเป็นมิถิยาที่ว่าการแสวงหาและการครอบครอง โภคทรัพย์อันไม่มีขีดจำกัด โดยไม่มีความโลภเป็นตัวกระตุ้น ว่าเป็นความสุขแท้

จากการศึกษาได้พบว่า

1. ปรัชญาแนวเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในหลักธรรมข้อที่ว่ามัชฌิมาปฏิปทาหรือการเดินสายกลางที่ทรงชี้แนะให้นำไปเป็นหลักและแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกระดับ เพื่อป้องกันแก่ชีวิตทั้งหลายในยามวิฤกตและในยามปกติ และเพื่อการมีชีวิตที่ดีงาม ยั่งยืน และมีคุณภาพ

2. นอกเหนือไปจากหลักพุทธธรรม ในเรื่องมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลางแล้ว แนวพระราชดำริที่สำคัญอื่นๆ เช่น เรื่องของความพอเพียง ความพอดี ความมีสติ ความประหยัดอดออม ความมีเหตุผล และความไม่โลภ ก็เป็นหลักและแนวทางที่สอดคล้องกันกับหลักพุทธธรรมในเรื่องสันโดษ ความไม่เบียดเบียน ความวิริยะอุตสาหะ ความพอประมาณ ในการบริโภค ความไม่ประมาท

⁶⁹นายหนู แซ่ไชย, ประธานชุมชนบ้านฟากเลย, ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่, 25 พฤษภาคม

3. ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหลักพุทธธรรม สอดคล้องต้องกันในการมุ่งเน้นไปที่การมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุข งดงาม มีสันติ มีทั้ง คุณภาพและดุลยภาพในชีวิต ไม่เบียดเบียนชีวิตและทำลายธรรมชาติกับทั้งยังมีภูมิคุ้มกันที่ตกอยู่ใน กระบวนการบริโภคนิยม และวัตถุนิยม ซึ่งมีตัวเร่งเป็นกิเลสจนเกินควร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ดังได้เรียบเรียงไว้ ตามลำดับ จนปรากฏผลสรุปเป็นข้อเสนอแนะจากการศึกษาเป็นภาพรวมดังกล่าวแล้วเพื่อที่จะให้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริสามารถมองเห็น ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม วิทยานิพนธ์นี้จึงได้เสนอแนะการดำเนินงานและข้อปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ไว้เป็นลำดับขั้นตอน⁷⁰

จรัสเรือง สิริวัฒน์นารักษ์ ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาเชิงพุทธ ได้ศึกษา ชุมชนศิรัระหอ โศกโนแ่งของการบริหารจัดการแนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาในแนวคำ สอนของพุทธศาสนา โดยนำชุมชนศิรัระหอโศกมาเป็นข้อศึกษา ผลจากการสำรวจพบว่าหลักคำสอนใน พุทธศาสนามีความสอดคล้องและเป็น ไปเพื่อการพัฒนาแบบพึ่งตนเองไม่ว่าจะเป็นคำสอนในเรื่องศีล หลักอริยมรรคมีองค์ 8 หลักอปริหาญธรรม 7 ที่เน้นการลด ละ ประหยัด กินน้อย ใช้น้อย ขยันทำงาน ให้ มาก การใช้ชีวิตให้มีคุณค่า พึ่งตนเองซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการของชุมชนศิรัระหอ โศก ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถขยายการผลิตเพื่อนำออกจำหน่ายสู่ภายนอกชุมชน ได้ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการ พัฒนาชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า

1. คำสอนของพระพุทธศาสนานั้นสอดคล้องและเป็น ไปแบบการพัฒนาแบบพึ่งตนเองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นคำสอนในเรื่องศีลในระดับต่างๆ ที่เน้นการลด ละ ประหยัด กินน้อย ใช้น้อย ขยันทำงาน ให้ มาก อริยมรรคองค์แปดที่กล่าวถึงระเบียบของการดำรงชีพของมนุษย์ การใช้ชีวิตให้มีคุณค่า พึ่งตนเอง ไม่นำไปแขวนหรือขึ้นอยู่กับ โชคชะตาหรือสิ่งอื่นๆ ในโลก แม้คำสอนที่เกี่ยวข้องกับธรรมนำพาให้ เจริญ คือ อปริหานิยธรรม 7 ประการก็ยังคงเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง หากแต่เป็นการพึ่งในระดับที่ใหญ่ขึ้นมา จากเรื่องปัจเจกชนขยายเป็นกลุ่ม อันเป็นการขยายวงการพัฒนาแบบพึ่งตนเองขึ้นมาเรื่อยๆ

⁷⁰ มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, “การศึกษาวิเคราะห์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจาก พระราชดำริกับหลักธรรมในพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์สาขาพุทธศาสนาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2548, 256 หน้า.

2. หลักการบริหารจัดการของชุมชนศิระะอ โศก จังหวัด ศรีสะเกษ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีจุดก่อกำเนิดมาจากชุมชนที่ล้อมใสในแนวทางของพระพุทธศาสนาสมณะโพธิรักษ์ ที่ได้เข้ามารวมหมู่กลุ่มจัดตั้งชุมชน ซึ่งมีหลักการพัฒนาหลักการบริหารจัดการภายในชุมชน โดยใช้คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลัก โดยยึดเอาศีล มาเป็นหลักในการพัฒนาคนในชุมชน การกระทำใดๆจะเป็นไปเพื่อการรักษาศีล ให้คงอยู่ในชุมชนนั้น โดย ศีล ที่นำมาปฏิบัติจะอยู่ในความครอบคลุมไปถึงการลดละ สิ่งเสพติดและอบายมุขต่างๆ อันเป็นแหล่งความเสื่อมด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษารูปแบบของศิระะอ โศกจะเป็นรูปแบบที่ดี เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหของสังคมไทยในขณะนี้ก็ตาม แต่จากการที่สมาชิกในชุมชนต้องมีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่เป็นการทวนกระแสโลก อาจจะเป็นผลที่การนำเอาแนวทางการพัฒนา แบบศิระะอ โศก ไปใช้เป็นได้ยากทั้งนี้ อาจเป็นไปในรูปของคำแนะนำส่งเสริมให้เกิดการวิจัยในแนวทางนี้ รวมถึงการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อผลประโยชน์ของเหล่าเกษตรกรต่อไป”

สุชาติ เกตยา ได้ศึกษาเรื่อง การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน : ศึกษากรณีเฉพาะชุมชน ในเขต อำเภอ โพทะเล จังหวัด พิจิตร เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนที่พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ในเขต อำเภอ โพทะเล จังหวัด พิจิตร เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน ในเขตอำเภอโพทะเล ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะสำหรับสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้

ผลการศึกษาพบว่า

1. สิ่งที่สามารถทำให้พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าควรทำเกษตรผสมผสาน รองลงมาคือ ความขยัน ประหยัดและมีที่ดินทำกิน มีน้ำเพื่อเกษตรกร
2. ปัญหาอุปสรรคของการทำมาหากินและการครองชีพ ส่วนใหญ่เห็นว่า ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ รองลงมาได้แก่ศัตรูพืช ภัยธรรมชาติ และสินค้าราคาแพง

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาลควรส่งเสริมให้ประชาชนได้ทำเกษตรผสมผสานเกษตรทฤษฎีแนวใหม่ และเกษตรยังชีพ ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ โดยสนับสนุนในด้านเงินทุน

”จรัสเรื่อง ศิริวัฒนารักษ์, “การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาเชิงพุทธ”, วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2542, 195 หน้า.

2. รัฐควรวางกลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร โดยการควบคุมราคาสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรไม่ว่าจะเป็นปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ให้มีราคาถูก และที่สำคัญต้องให้สินค้าราคาเกษตรมีราคาสูงขึ้น

3. รัฐควรมีการสร้างงานให้กับประชาชนอาจจะเป็นการจ้างงานในโครงการของรัฐโดยตรงหรือจะเป็นการสนับสนุนอาชีพเสริมและให้ประชาชนร่วมมือกันสร้าง⁷²

นางสาว รัชฎกนก เจนสุขสถิตไพศาล ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชนปทุมมอ กับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิถีพุทธและระบบทุนนิยมของชุมชนปทุมมอ ใ้ทราบว่าสามารถนำชุมชนปทุมมอ ใ้ไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนหรือไม่ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน

1. วิจัยเอกสาร
2. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
3. การสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการแบบเจาะลึก

ผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนปทุมมอ ใ้มีการใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวังรอบคอบและฉลาดการใช้ให้พอเพียงความต้องการและไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป มีการบำรุงรักษา ซ่อมแซมทรัพยากร และมีการลดการใช้สารเคมีและสารพิษต่างๆที่ใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพแทน

2. ด้านสังคม ภายในชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งปราศจากปัญหาอาชญากรรม การปล้น การลักขโมย ปัญหาเสพติดและมลพิษ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่มีการเบียดเบียนข่มเหงกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบ

3. ด้านปัจเจกบุคคล สมาชิกชุมชนมีคุณภาพที่ดี กล่าวคือ สมาชิกทุกคนมีสุขภาพแข็งแรง ได้รับปัจจัยพื้นฐานเพียงพอกับการดำรงชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยยารักษาโรค มีงานทำ มีรายได้เพียงพอกับการยังชีพ สมาชิกทุกคนมีโอกาสกับการรักษาพยาบาล และมีสุขภาพจิตที่ดี

4. ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจปทุมมอ ใ้เป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ซึ่งสามารถผลิตเครื่องอุปโภค บริโภคได้เพียงพอกับความต้องการของสมาชิกในชุมชน โดยมีการผลิตให้เหมาะสม ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

⁷²สุชาติ เกตยา, “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน : ศึกษากรณีเฉพาะชุมชน ในเขตอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่), 2542, 160 หน้า.

ข้อเสนอแนะ

1. จากลักษณะพิเศษและลักษณะจำเพาะของชุมชนปทุมมอ โสภซึ่งแตกต่างไปจากชุมชนทั่วไป อาทิ แบบแผนการดำรงชีวิตที่มีการทานอาหารมังสวิรัตินัดละ 1-2 มื้อ การมีเสื้อผ้าจำนวนน้อยชุดเท่าที่จำเป็นคนละไม่เกิน 5 ชุด ซึ่งลักษณะคล้ายคลึงกันการ ไม่ส่งเสริมให้มีการแต่งงานแบบมีคู่ครอง ไม่สวมรองเท้า การทำมาหากินรวมกัน โดยไม่มีเงินเดือนหรือผลตอบแทนใดๆทั้งสิ้น การมีอุดมการณ์ความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนาอย่างแรงกล้า
2. เป็นชุมชนที่มีการนำบ้าน วัดและโรงเรียนมาประสานกันอย่างกลมกลืนซึ่งสามารถสร้างกระบวนการการพัฒนาของชุมชนให้มีความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกัน⁷³

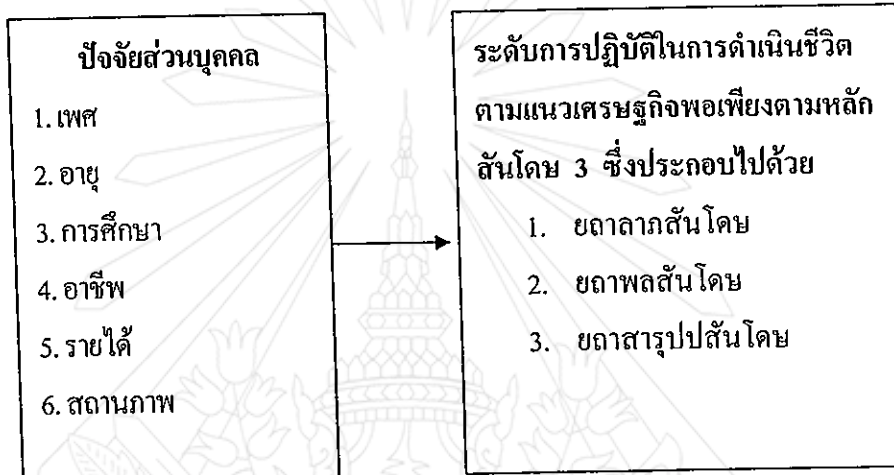
⁷³ ธีรภรณ์ เจริญสุขสถิตไพศาล, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชนปทุมมอ โสภกับการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่), 2546, 150 หน้า.

2.5 สรุปกรอบแนวคิด

การศึกษานี้ได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาในการพัฒนาชุมชน เพื่อแก้ไขพัฒนาความยากจน สามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

แผนภูมิที่ 1 สรุปกรอบแนวคิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปากเลย ตำบลกุคป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆดังนี้ คือ

- 3.1 วิธีดำเนินการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.5 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.6 การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.8 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัย ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง บ้านปากเลย ตำบลกุคป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยวิธีการวิจัยผสมระหว่างวิจัยเชิงปริมาณกับวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้ทำการรวบรวม

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านปากเลย ตำบล กุคป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลยซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชุมชนย่อยจำนวนทั้งสิ้น 388 ครัวเรือน จำนวน 2,309 คน ประกอบด้วยชุมชน บ้านปากเลย 1 มี 180 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,137 คนและชุมชน บ้านปากเลย 2 มี 208 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,172 คน ผู้วิจัยได้นำมากำหนดขนาดประชากรสำหรับการวิจัย ดังนี้

การคำนวณหาขนาดตัวอย่าง (SampleSize) โดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดระดับความเชื่อมั่น 95%

ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05)

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= \frac{2,309}{1 + 2,309(0.05)^2} \\ &= 286 \end{aligned}$$

ดังนั้นขนาดตัวอย่างขั้นต่ำเท่ากับ 286 คนในการนี้ผู้วิจัยได้ปรับเป็น 292 คนเพื่อให้ขนาดตัวอย่างมีความคลาดเคลื่อนน้อยลง และมีความเชื่อมั่นสูงขึ้น

3.3 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย มี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เลือกโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในการสัมภาษณ์ประธานชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการชุมชน และผู้อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 2 คน รวมทั้งหมด 5 คน และกลุ่มที่ 2 ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจำนวน 292 คน ใช้แบบสอบถามจำนวน 750 ชุด สำหรับจำนวนกลุ่มตัวอย่างของประชากรแต่ละกลุ่ม สามารถคำนวณได้ตามสัดส่วนกับจำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม (Proportionate Stratified Random Sampling) ซึ่งมีขนาดไม่เท่ากัน นั่น คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เลือกจากประชากรที่มีขนาดใหญ่จะมากกว่าที่เลือกประชากรที่มีขนาดเล็ก ดังสูตร

$$nh = \frac{n}{N} (Nh)$$

โดยที่ nh คือ จำนวนหน่วยตัวอย่างที่สุ่มแต่ละกลุ่ม

Nh คือ จำนวนหน่วยตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมด 292 คน

N คือ ขนาดประชากรแต่ละกลุ่มในชุมชนย่อย

n คือ ขนาดประชากรทั้งหมดเท่ากับ 2,309 คน

ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านฟากเลข ตำบลกุดป่อง อำเภอ

เมืองเลย จังหวัดเลย

ตารางที่ 3.1 ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดชุมชน

ชื่อชุมชน	ขนาดประชากร (n,คน)	จำนวนหน่วยตัวอย่าง (nh,คน)
ชุมชนย่อย		
1. ชุมชนบ้านฟากเลข 1	1,137	146
2. ชุมชนบ้านฟากเลข 2	1,172	146

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประเภท คือ

1. แบบสัมภาษณ์ จำนวน 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์โดยวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)ประเมินระดับของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จากความรู้ความเข้าใจของผู้นำชุมชน ทั้ง 5 ท่าน จำนวน 10 ข้อ

2. แบบสอบถาม(Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นทั้งหมด 2 ตอนดังนี้ ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายปิด (Close-ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) กล่าวคือ คำถามแบบปลายปิดผู้ตอบจะเลือกตอบจากข้อความที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ และคำถามแบบปลายเปิดผู้ตอบจะสามารถตอบได้ตามความคิดเห็น

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเป็นคำถามมีลักษณะส่วนบุคคล ของผู้ตอบคำถาม โดยมีลักษณะแบบเลือกตอบ (Check List) มีจำนวน 6 ข้อ ได้แก่

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- อาชีพ
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- รายได้

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาการระดับการปฏิบัติของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านฟากเลข อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีคำถาม 48 ข้อ ตามหลักปฏิบัติสันโดษ 3 ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ขดลาภสันโดษ มี 16 ข้อ
2. ขดพาลสันโดษ มี 16 ข้อ

3. ยถาสารูปปล้นโคธ มี 16 ข้อ

ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มี 2 ตัวแปร คือ

1. มัชฌิมาปฏิปทา มีจำนวน 8 ข้อ

2. สันตฤฎี, สันโคธ 3 จำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค

ตอนที่ 5 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างเพื่อหาข้อมูลประกอบการวิจัย 10 ข้อ

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะ

3.5 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.5.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

3.5.2 ศึกษาการสร้างแบบสอบถามจากเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.5.3 นำแบบสอบถามเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจแก้ไขสำนวนภาษาให้ถูกต้อง

3.5.4 นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความถูกต้องของการใช้ภาษา แล้วนำมาแก้ไข ปรับปรุงสำนวนภาษาให้เหมาะกับกลุ่มตัวอย่าง

3.6 การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.6.1 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามจากข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแต่งตั้งซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาสกร ดอกจันทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชิณณพงศ์ ศรีจันทร์ พระมหาวิฑณา สุรจิตโต พระครูปริยัติสังฆญาณ และอาจารย์ ทวีศักดิ์ ไกรบุตร ได้พิจารณาตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง

3.6.2 นำไปทำการทดสอบ (Try-out) กับประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่ชุมชนบ้านแฮ่ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย จำนวน 20 ฉบับ ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายและหาความเชื่อมั่น

3.6.3 นำแบบสอบถามมาปรับปรุง

3.6.4 นำแบบสอบถามที่ได้มาตรฐานไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัย

3.7 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้ชี้แจงให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนการสัมภาษณ์บุคคลได้ดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2551 โดยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน บ้านปากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ในส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามได้ให้ผู้ช่วยนักวิจัยช่วยดำเนินการแจกแบบสอบถามโดยผู้วิจัยได้กำหนดควบคุมทุกขั้นตอนในการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งได้ดำเนินการ เมื่อ 30 มิถุนายน 2551

3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาค่าร้อยละ (Percentage)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.8.1 ร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

$$P = \frac{\sum f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

$\sum f$ แทน ความถี่ที่ต้องแปลงให้เป็น ร้อยละ
N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

3.8.2 หาค่าเฉลี่ยมัธยเทศคณิต (Arithmetic Mean) วิเคราะห์เปรียบเทียบเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา จากสูตร ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

n แทน จำนวนคำตอบทั้งหมด

$\sum$ แทน จำนวนความถี่แต่ละคำตอบ

X แทน น้ำหนักแต่ละคำตอบ

$\sum fx$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละระดับ คูณ กับความถี่

3.8.3 การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ความแปรปรวนของระดับการปฏิบัติ จาก สูตร ดังนี้

$$S.D = \frac{\sqrt{n \sum fx^2 - (\sum fx)^2}}{n(n-1)}$$

เมื่อ n แทน จำนวนคำตอบทั้งหมด
 $\int$ แทน จำนวนความถี่แต่ละคำตอบ
 X แทน ค่าน้ำหนักของคำตอบทั้งหมด
 $(\sum \int x^2)$ แทน ผลรวมของความถี่ คูณ ด้วยคะแนนแต่ละระดับยกกำลังสอง

3.8.4 ค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟา ของ ครอนบาค (Cronbach) หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับจาก สูตร ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \frac{(1 - \sum s^2)}{S^2}$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
 N แทน จำนวนข้อความของมาตราวัด
 S^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
 S^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

1) สถิติพื้นฐานวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะของตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ โดยใช้ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) ประเมินระดับปัจจัยการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3) เกณฑ์การให้คะแนนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 3 ระดับ จากคะแนนค่าเฉลี่ยดังนี้

ระดับมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ระดับมาก	ให้	4	คะแนน
ระดับปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ระดับน้อย	ให้	2	คะแนน
ระดับน้อยมาก	ให้	1	คะแนน

เกณฑ์มาตรฐานพิจารณาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณใช้หลักของ Millers กำหนดขนาดของชั้นจากค่าคะแนนเฉลี่ยช่วงชั้น (Weight Mean Score) ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{อัตราภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด-ค่าต่ำสุดสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.79 หมายถึง ระดับการปฏิบัติ น้อยสุด

คะแนนเฉลี่ย 1.80–2.59 หมายถึง ระดับการปฏิบัติ น้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.60–3.39 หมายถึง ระดับการปฏิบัติ ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.40–4.19 หมายถึง ระดับการปฏิบัติ มาก

คะแนนเฉลี่ย 4.20–5.00 หมายถึง ระดับการปฏิบัติ มากสุด

3.8.5 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ในการศึกษาเปรียบเทียบ การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านปากเถย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ดังนี้

- 1) การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกตาม เพศ โดยใช้ t-test ในการทดสอบสมมติฐาน
- 2) การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สมาชิกในครัวเรือน และรายได้ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนย่อยบ้าน ฟากเลย ตำบลลุดค้อ อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากผู้นำภายในชุมชน 5 คน และแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่ม ตัวอย่างประชากรในชุมชนบ้านฟากเลย ตำบลลุดค้อ อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย รวมจำนวน 292 คน ซึ่งมีประเด็นคำถามที่แตกต่างกันและแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 6 ตอน โดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเป็นคำถามมีลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบคำถามโดยมีลักษณะ แบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 ศึกษาระดับการปฏิบัติของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้าน ฟากเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย

ตอนที่ 3 ศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค

ตอนที่ 5 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างเพื่อหาข้อมูลประกอบการวิจัย

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะ

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 292 คน ดังแสดงรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	147	50.3
หญิง	145	49.7
รวม	292	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 50.3 ส่วนเพศหญิง 145 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 49.7

ตารางที่ 4.2 แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

ประสบการณ์ในการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
15 – 25 ปี	58	19.9
26 – 36 ปี	94	32.2
37 – 47 ปี	70	24.0
48 - 58 ปี	38	13.0
59 -69 ปี	24	8.2
70 ปีขึ้นไป	8	2.7
รวม	292	100.0

จากตารางที่ 4.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีอายุ 26- 36 ปี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 37-47 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือกลุ่มอายุ 70 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.7

ตารางที่ 4.3 แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถม	7	2.4
ม. ต้น	87	29.8
ม. ปลาย	74	25.3
อนุปริญญา	81	27.7
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	43	24.3
รวม	292	100.0

จากตารางที่ 4.3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8 รองลงมาคือ สำเร็จการศึกษาในระดับอนุปริญญา จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 27.7 และกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษา ซึ่งมีจำนวนเพียง 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4

ตารางที่ 4.4 แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	58	19.9
ข้าราชการ	96	32.2
ค้าขาย	106	36.3
รับจ้าง	26	8.9
พนักงานของรัฐ	6	2.1
รวม	292	100.0

จากตารางที่ 4.4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3 รองลงมาได้แก่ ผู้ที่มีอาชีพข้าราชการ จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 ส่วนกลุ่มที่น้อยที่สุด คือ อาชีพพนักงานของรัฐ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1

ตารางที่ 4.5 แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	จำนวน	ร้อยละ
1-3 คน	38	13.0
4-6 คน	145	49.7
7-10 คน	108	37.0
รวม	292	100.0

จากตารางที่ 4.5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 - 6 คน จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 49.5 รองลงมาได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 7 - 10 คน คิดเป็นร้อยละ 37.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0

ตารางที่ 4.6 แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 4,000 บาท	11	3.8
4,001 - 6,000 บาท	42	14.4
6,001 - 8,000 บาท	84	28.8
8,001 - 10,000 บาท	95	32.5
10,000 บาทขึ้นไป	60	20.5
รวม	292	100.0

จากตารางที่ 4.6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 8,001 - 10,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 รองลงมาได้แก่ จำนวนผู้ที่มีรายได้ 6,001-8,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.8 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือ มีรายได้ต่ำกว่า 4,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.8

4.2 ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างของ ชุมชนบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสั้นโดย 3

ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านยถาภากสัน โดย	2.96	0.29	ปานกลาง
2. ด้านยถาพลสัน โดย	2.85	0.28	ปานกลาง
3. ด้านยถาสารูปปลัน โดย	2.95	0.31	ปานกลาง
4. ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	3.60	0.28	มาก
รวม	3.12	0.16	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสั้นโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.16 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด และมีระดับการปฏิบัติรองลงมา คือ ด้านยถาภากสันโดย ด้านยถาสารูปปลันโดย ด้านยถาพลสันโดย ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนว
เศรษฐกิจพอเพียง ด้านยถาภรณ์โดย

ยถาภรณ์โดย ยินดีตามที่ได้,ตามที่พึงได้,ตามที่ ตนเองเพียรหาได้,ไม่กระวนกระวายเพราะ สิ่งที่ตนไม่ได้	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ดำรงครอบครัวเกษตรกรที่มีที่ดินขนาดเล็ก และ พร้อมเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้การสนับสนุน	2.88	0.78	ปานกลาง
2. ประสานขอรับการสนับสนุนจาก ภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน เพื่อสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายของเกษตรกร	3.38	1.15	ปานกลาง
3. ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวเองได้ เช่น ผลิตข้าวพอเพียงประจำปี มีแหล่งน้ำเพิ่มเติม	2.87	0.81	ปานกลาง
4. รัฐช่วยเหลือครัวเรือนยากจนให้ได้กู้ยืมเงินไป ประกอบอาชีพให้มีรายได้ พออยู่-พอกิน	3.01	0.96	ปานกลาง
5. ผลิตภัณฑ์สินค้าที่จำหน่ายต้องเป็นสินค้าที่ผลิตได้ ในชุมชน	2.68	1.09	ปานกลาง
6. ประสานขอรับการสนับสนุนจากรัฐ ท้องถิ่น เอกชน เพื่อสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่าย	2.66	0.98	ปานกลาง
7. ควรให้มีเจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาประจำ ศูนย์ และจัดอบรมความรู้ด้านการเกษตร ให้แก่ เกษตรกรและประชาชนทั่วไป	3.39	1.11	ปานกลาง
8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรับตามความต้องการ และ สภาพการณ์ที่เป็นจริงของชาวบ้าน เพื่อการพึ่งพา ตนเองและพึ่งพากันอย่างมีศักดิ์ศรี	2.65	1.08	ปานกลาง
9. กระบวนการมุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชน และควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเอง	2.81	1.03	ปานกลาง

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ยถาลากสันโดย ยินดีตามที่ได้,ตามที่ยังได้,ตามที ตนเองเพียรหามาได้,ไม่กระวนกระวาย เพราะสิ่งที่ไม่ได้	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
10. การผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นหลังมีผลให้สมาชิกไม่จำเป็นต้องดิ้นรน ชวนขว้ายกับกิจกรรมเศรษฐกิจ	2.73	0.98	ปานกลาง
11. รู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไข ปัญหาชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความ เป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น	2.88	1.22	ปานกลาง
12. การดำรงชีวิต การรู้จักสามัคคี ไม่เอาโรคเอาเปรียบ ไม่ทำลายเบียดเบียนซึ่งกันละกัน การให้มีเมตตา	3.46	1.08	มาก
13. ความรู้จักพอในทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต การลดละ และเลิกความโลภตามกระแส	3.07	1.27	ปานกลาง
14. ความพึงพอใจแม้ว่าจะได้เล็กน้อยแต่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนดำรงอยู่อย่างรู้จักสามัคคี	3.26	1.25	ปานกลาง
15. การทำเกษตรผสมผสาน และเน้นการมีส่วนร่วม ของชาวบ้านชุมชนเป็นหลัก	2.78	1.16	ปานกลาง
16. พอเพียงสำหรับมีผักมีไข่ให้พอกินพออิ่ม แต่ละมือ แต่ละวันเพียงเท่านี้จะแก้วิกฤตในครอบครัวได้	2.86	1.03	ปานกลาง
รวม	2.96	0.29	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านยถาลากสันโดยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า มีการปฏิบัติ ในด้านการดำรงชีวิตการรู้จักสามัคคี ไม่เอาโรคเอาเปรียบ ไม่ทำลายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การให้มีเมตตา มีการปฏิบัติสูงกว่าด้านอื่น รองลงมาได้แก่ ควรให้มีเจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง มาประจำศูนย์ และจัดห้องอบรมความรู้ด้านการเกษตร ให้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป ส่วน ข้อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการปรับตามความต้องการ และสภาพการณ์ที่เป็นจริงของชาวบ้าน เพื่อ การพึ่งพาตนเองและเพื่อพึ่งพากันและกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีระดับการปฏิบัติต่ำกว่าด้านอื่น

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนว
เศรษฐกิจพอเพียง ด้านสภาพสันโดษ

สภาพสันโดษ ยินดีตามกำลัง,เพียงพอแก่ร่างกาย สุขภาพ,วิสัยแห่งการใช้การสอยของตน,ไม่ยินดี อยากได้เกินกำลัง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ยึดการจัดเวที่ชาวบ้านเป็นหลัก แบบคิดเอง ทำเอง โดยจัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจ	2.82	1.13	ปานกลาง
2. สวัสดิการ สาธารณสุข เงินกู้ สามารถแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของหมู่บ้านท่านได้	3.07	1.09	ปานกลาง
3. ให้ประชาชนประชุมปรึกษาหารือกันเอง คิดเอง วิเคราะห์แก้ปัญหาด้วยตนเอง	2.81	0.93	ปานกลาง
4. การจัดร้านค้า ควรจัดแบ่งพื้นที่อย่างเป็นธรรม ทั่วถึงโดยจัดหมวดหมู่สินค้า	2.35	1.12	น้อย
5. ค่านิยมจากศาสนธรรมที่สอนให้บริโภคพออยู่-พอ กิน เน้นการให้ทานและแบ่งปัน ก็มีอิทธิพลแบบพอ ยังชีพ	2.94	0.83	ปานกลาง
6. รู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน	3.16	1.07	ปานกลาง
7. ประชาชนมีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบในการ ทำกิจกรรม รับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อ ตนเอง	3.14	1.04	ปานกลาง
8. มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน ที่ จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง	3.02	1.07	ปานกลาง
9. ส่งเสริมร้านค้าชุมชนจำหน่ายผลผลิตสินค้าที่ชุมชน ผลิตได้เองทดแทนสินค้าภาคธุรกิจ	2.59	1.14	น้อย
10. ผลิตภัณฑ์สินค้าที่นำจำหน่ายจะต้องเป็นสินค้าที่ ผลิตได้ในชุมชน	2.60	1.20	ปานกลาง

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลัง,เพียงพอแก่ร่างกาย สุขภาพ,วิธีสัแห่งการใช้การสอยของตน,ไม่ยินดี อยากได้เกินกำลัง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
11. สถานที่จัดร้านค้าชุมชนควรอยู่ในทำเลที่เหมาะสม สะดวกต่อการเดินทางและใกล้ชุมชน	2.73	1.15	ปานกลาง
12. ให้ประชาชนประชุมปรึกษาหารือกันเอง วิเคราะห์แก้ปัญหาด้วยตนเอง กำหนดปัญหา จัดลำดับความสำคัญเสนอแผนและแนวทางแก้ไขด้วย ตนเอง ส่วนราชการมีหน้าที่เพียงให้ข้อมูล	2.83	1.23	ปานกลาง
13. ปรับปรุงทักษะและคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการ บริการของชุมชน	2.66	1.13	ปานกลาง
14. สนับสนุนการพัฒนาทักษะฝีมือ แหล่งทุน วัตถุดิบ การจัดการ	3.02	1.05	ปานกลาง
15. สำรวจข้อมูลกลุ่มอาชีพ ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ การ บริการของชุมชนเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของการผลิต การบริการ การบริหารจัดการ	2.71	1.03	ปานกลาง
16. สร้างความเข้าใจแก่เกษตรกรรายครัวเรือน โดยเฉพาะผู้ที่ยังไม่มีความรู้ ประสบการณ์ ได้มี โอกาสดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ	3.12	1.17	ปานกลาง
รวม	2.85	0.28	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านยถาพลสันโดษในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการปฏิบัติใน
ด้านรู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและ
ชุมชน มีระดับการปฏิบัติสูงมากกว่าด้านอื่น รองลงมาได้แก่ ประชาชนมีความรับผิดชอบ รู้จัก
รับผิดชอบต่อการทำกิจกรรม รับผิดชอบต่อการค้าเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ส่วนข้อ การจัด
ร้านค้า ควรจัดแบ่งพื้นที่อย่างเป็นธรรมทั่วถึงโดยจัดหมวดหมู่สินค้า มีระดับการปฏิบัติน้อยกว่า
ด้านอื่น

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตาม
แนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านยุทธศาสตร์ปณิธาน

ยุทธศาสตร์ปณิธาน ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ,ฐานะ, แนวทางชีวิต, จุฬามายแห่งตน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. อำเภोजัดให้มีศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้าน การเกษตรประกอบด้วยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับ การเกษตร	2.77	1.14	ปานกลาง
2. ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ในพื้นที่บริเวณเดียวกัน ในด้านต่างๆ เช่น การเกษตร เลี้ยงสัตว์ การเมือง ฯลฯ	2.98	1.07	ปานกลาง
3. สนับสนุนให้องค์กรชุมชน เช่น องค์กรบริหาร ส่วนตำบล กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ จัดร้านค้าชุมชน	2.98	1.02	ปานกลาง
4. สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายร้านค้าชุมชนในระดับ อำเภอจังหวัด เพื่อรวมตัวกันซื้อ-ขาย สินค้าผลผลิต ของชุมชนรวมทั้งส่งเสริมขยายเครือข่าย	3.22	1.13	ปานกลาง
5. ประสานความร่วมมือด้านข้อมูลสินค้า ระบบบริหาร จัดการ การขาย ขนส่งการตลาดกับส่วนราชการ สหกรณ์ บริษัท ผู้ผลิต	2.79	1.03	ปานกลาง
6. กำหนดจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นัดหมายวันเวลาที่ เหมาะสม ประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกันทั้งผู้ผลิต ผู้ จำหน่าย ผู้บริโภค	2.59	1.03	น้อย
7. จุดเวทีประชาคมระดับตำบลโดยมีเครือข่ายองค์กรทุก ชุมชนทุกหน่วยงานในพื้นที่ องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ	2.73	1.13	ปานกลาง
8. ควรมีหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาประจำศูนย์ และจัดห้องอบรมความรู้ด้านการเกษตร ให้แก่เกษตรกร และประชาชนทั่วไป	3.24	1.24	ปานกลาง
9. ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการเกษตรควรเป็นศูนย์ ข้อมูลข่าวสารให้แก่เกษตรกร ติดต่อสื่อสาร และเวทีใน การแลกเปลี่ยนความรู้ พบปะพูดคุยของเกษตรกรและ ประชาชนทั่วไปที่สนใจการเกษตร	2.98	1.11	ปานกลาง

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ปณิธานโดย ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ, ฐานะ, แนวทางชีวิต, จุฬายายแห่งตน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
10. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกัน เช่น การลงแขก ปักดำ เกี่ยวข้าว	2.89	1.07	ปานกลาง
11. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบัน เช่น ดิน แหล่งน้ำ ไม้	3.19	1.16	ปานกลาง
12. ดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ทั้งนี้เพราะ หัวใจของเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในกระบวนการทำงาน ร่วมกันในกลุ่ม	2.99	1.15	ปานกลาง
13. นักพัฒนาองค์กร พัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่พัฒนา ของรัฐ นักวิชาการ ที่มีส่วนสำคัญในการทำกิจกรรม	2.95	1.14	ปานกลาง
14. ในกรณีที่มีกลุ่มกองทุนอยู่แล้วควรสนับสนุนให้มีการ เพิ่มทุน เพื่อให้ชุมชนมีทุนหมุนเวียนมากขึ้น	3.08	1.19	ปานกลาง
15. การสร้างเพื่อความคิด ร่วมวางแผน ร่วมระดม ทรัพยากร และร่วมปฏิบัติงานจากคนหลายกลุ่มใน สังคม	2.74	1.63	ปานกลาง
16. ควรมีข้อมูลผู้นำชุมชนที่ประสบความสำเร็จ หรือ ปราชญ์ชาวบ้านและส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ ชาวบ้านเข้าคูเวทีประชาคมในระดับอำเภอ จังหวัดเพื่อ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เผยแพร่ความรู้แก่ชุมชนอื่นๆ	3.08	1.22	ปานกลาง
รวม	2.95	0.31	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านยุทธศาสตร์ปณิธาน โดยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในด้าน ควรมีหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาประจำศูนย์และจัดห้องอบรมความรู้ด้านการเกษตร ให้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป มีการปฏิบัติสูงกว่าด้านอื่น รองลงมาได้แก่ สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายร้านค้าชุมชนในระดับอำเภอจังหวัด เพื่อรวมตัวกันซื้อ-ขาย สินค้าผลผลิตของชุมชนรวมทั้งส่งเสริมขยายเครือข่าย ส่วนข้อ กำหนดจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นัดหมายวันเวลาที่เหมาะสม ประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกันทั้งผู้ผลิต ผู้นำหน่วย ผู้บริโภค มีระดับการปฏิบัติต่ำกว่าด้านอื่น

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตาม
แนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

หลักมัชฌิมาปฏิปทาที่หลักสันโดษ 3 ที่นำมาใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. สัมมาทิฎฐิ (ความเห็นชอบ)	3.49	0.99	มาก
2. สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)	3.32	0.88	ปานกลาง
3. สัมมาวาจา (วาจาชอบ)	3.58	0.90	มาก
4. สัมมากัมมันตะ (ความระลึกรชอบ)	3.57	0.94	มาก
5. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)	4.11	0.78	มาก
6. สัมมากัมมันตะ (ความพยายามชอบ)	3.76	0.94	มาก
7. สัมมาสติ (ระลึกรชอบ)	3.68	0.97	มาก
8. สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ)	3.57	0.89	มาก
9. ยินดีตามที่ได้	3.68	1.03	มาก
10. ตามที่พึงได้	3.83	0.94	มาก
11. ตามที่ตนเองเพียรหามาได้	3.57	1.11	มาก
12. ไม่กระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้	3.46	1.10	มาก
13. ยินดีตามกำลัง	3.55	1.02	มาก
14. เพียงพอแก่ร่างกายและสุขภาพ	3.41	0.98	มาก
15. เพียงพอแก่วิสัยแห่งการใช้การสอยแห่งตน	3.50	1.01	มาก
16. ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง	3.58	1.07	มาก
17. ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ	3.62	1.01	มาก
18. ยินดีตามสมควรแก่ฐานะ	3.43	1.07	มาก
19. ยินดีตามสมควรแก่แนวทางชีวิต	3.63	1.18	มาก
20. ยินดีตามสมควรแก่จุดหมายแห่งตน	3.60	1.19	มาก
รวม	2.85	0.28	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใน
ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในด้าน สัมมาอาชีวะ

(เลี้ยงชีพชอบ)มีการปฏิบัติสูงกว่าด้านอื่น รองลงมาได้แก่ ตามที่พึงได้ ส่วนข้อ สัมมาสังกัปปะ (ความดำรงชอบ) มีระดับการปฏิบัติต่ำกว่าด้านอื่น

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ ที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันผลการทดสอบสมมติฐาน นำเสนอดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักโดย 3 และเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ระดับการพัฒนาชุมชน	ชาย		หญิง		T - Value	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านยถาสถาบันโดย	2.97	.276	2.95	.318	.470	.353
2. ด้านยถาพลสันโดย	2.86	.273	2.83	.297	.984	.155
3. ด้านยถาสารูปสันโดย	2.93	.301	2.97	.321	-.921	.832
4. ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	3.61	.276	3.58	.293	.732	.704
รวม	3.12	0.16	3.11	0.17	.550	.296

จากตารางที่ 4.12 พบว่า เพศชาย และเพศหญิง มีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสันโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เพศชายและเพศหญิง มีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสันโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 4.13 วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักโดย 3 และเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ

ระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักอันโดย 3	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-Value	Sig.
1. ด้านยถาลาภสันโดย	ระหว่างกลุ่ม	.286	5	.057	.642	.668
	ภายในกลุ่ม	25.433	286	.089		
	รวม	25.719	291			
2. ด้านยถาพลสันโดย	ระหว่างกลุ่ม	.340	5	.086	.831	.528
	ภายในกลุ่ม	23.380	286	.082		
	รวม	23.719	291			
3. ด้านยถาสารูปสันโดย	ระหว่างกลุ่ม	.137	5	.027	.280	.924
	ภายในกลุ่ม	28.041	286	.098		
	รวม	28.178	291			
4. ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	.639	5	.128	1.598	.161
	ภายในกลุ่ม	22.861	286	.080		
	รวม	23.499	291			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.153	5	.031	1.075	.374
	ภายในกลุ่ม	8.125	286	0.28		
	รวม	8.278	291			

จากตารางที่ 4.13 พบว่า มีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักอันโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักอันโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 4.14 วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักโดย 3 และเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักโดย 3	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-Value	Sig.
1. ด้านยถาลักษณ์โดย	ระหว่างกลุ่ม	.151	4	.038	.424	.792
	ภายในกลุ่ม	25.568	287	.089		
	รวม	25.719	291			
2. ด้านยถาพลักษณ์โดย	ระหว่างกลุ่ม	.447	4	.112	1.377	.242
	ภายในกลุ่ม	23.273	287	.081		
	รวม	23.719	291			
3. ด้านยถาสารูปลักษณ์โดย	ระหว่างกลุ่ม	.420	4	.105	1.084	.364
	ภายในกลุ่ม	27.759	287	.097		
	รวม	28.178	291			
4. ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	.118	4	.029	.361	.836
	ภายในกลุ่ม	23.382	287	.081		
	รวม	23.499	291			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.089	4	.022	.782	.538
	ภายในกลุ่ม	8.188	287	.029		
	รวม	8.278	291			

จากตารางที่ 4.14 พบว่า มีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 4.15 วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักโดย 3 และเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ

ระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักอันโดย 3	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-Value	Sig.
1. ด้านยถาลาถสันโดย	ระหว่างกลุ่ม	.217	4	.054	.609	.656
	ภายในกลุ่ม	25.502	287	.089		
	รวม	25.719	291			
2. ด้านยถาพลสันโดย	ระหว่างกลุ่ม	.246	4	.061	.751	.558
	ภายในกลุ่ม	23.473	287	.082		
	รวม	23.719	291			
3. ด้านยถาสารูปสันโดย	ระหว่างกลุ่ม	.119	4	.030	.303	.876
	ภายในกลุ่ม	28.060	287	.098		
	รวม	28.178	291			
4. ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	.068	4	.017	.207	.935
	ภายในกลุ่ม	23.432	287	.082		
	รวม	23.499	291			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.075	4	.019	.656	.623
	ภายในกลุ่ม	8.203	287	.029		
	รวม	8.278	291			

จากตารางที่ 4.15 พบว่า มีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักอันโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักอันโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 4.16 วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักโดย 3 และเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักโดย 3	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-Value	Sig.
1. ด้านยถาภสัณโดย	ระหว่างกลุ่ม	.069	2	.035	.391	.677
	ภายในกลุ่ม	25.650	289	.089		
	รวม	25.719	291			
2. ด้านยถาพลสัณโดย	ระหว่างกลุ่ม	.130	2	.065	.794	.453
	ภายในกลุ่ม	23.590	289	.082		
	รวม	23.719	291			
3. ด้านยถาสารูปสัณโดย	ระหว่างกลุ่ม	.036	2	.018	.182	.833
	ภายในกลุ่ม	28.143	289	.097		
	รวม	28.178	291			
4. ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	.090	2	.045	.557	.574
	ภายในกลุ่ม	23.409	289	.081		
	รวม	23.499	291			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.022	2	.011	.387	.679
	ภายในกลุ่ม	8.255	289	.029		
	รวม	8.278	291			

จากตารางที่ 4.16 พบว่า มีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่แตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 4.17 วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักโดย 3 และเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้

ระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักอันโดย 3	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-Value	Sig.
1. ด้านยถาลภสันโดย	ระหว่างกลุ่ม	.541	4	.135	1.543	.190
	ภายในกลุ่ม	25.178	287	.088		
	รวม	25.719	291			
2. ด้านยถาพลสันโดย	ระหว่างกลุ่ม	.457	4	.144	1.408	.231
	ภายในกลุ่ม	23.263	287	.081		
	รวม	23.719	291			
3. ด้านยถาสารูปสันโดย	ระหว่างกลุ่ม	.589	4	.147	1.531	.193
	ภายในกลุ่ม	27.590	287	.096		
	รวม	28.178	291			
4. ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	.366	4	.091	1.134	.341
	ภายในกลุ่ม	23.134	287	.081		
	รวม	23.499	291			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.189	4	.047	1.676	.156
	ภายในกลุ่ม	8.089	287	.028		
	รวม	8.278	291			

จากตารางที่ 4.17 พบว่า มีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักอันโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้ โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า รายได้ที่แตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักอันโดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

4.3 ปัญหาและอุปสรรคแนวทางในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสันโดษ 3 มาใช้ และเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เนื่องจากเป็นคำถามปลายเปิด คือ ระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักสันโดษ 3 ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค คำตอบจึงมีความหลากหลายและผู้ตอบแบบสอบถามหลายท่านไม่ได้แสดงความคิดเห็นในส่วนนี้ ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นประเด็นหลักๆ เท่าที่มีการเขียนตอบ ดังนี้

ตารางที่ 4.18 แสดงประเด็นปัญหาหลักการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักสันโดษ 3

ข้อ	ประเด็นปัญหา	ความถี่
1.	ขาดบุคลากรในการดำเนินงานและรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น	23
2.	ขาดความรู้ด้าน หลักธรรม คือ หลักสันโดษ 3 ก็จะมี ความเข้าใจแค่เพียงภายนอกเท่านั้น	18
3.	ประชาชนภายในชุมชนไม่สามารถดูแลตัวเองได้อย่างทั่วถึงขาดแคลน ทั้งที่ทำกิน ทุนในการลงทุน ฯลฯ	15
4.	ชุมชนขาดความเข้มแข็ง ไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลังจากที่ผู้นำคนก่อนออกจากตำแหน่งไป	10
5.	ไม่มีการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาออกมาใช้เพราะภายในชุมชนไม่มีความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอ	9
	รวม	75

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ปัญหาดังกล่าว ได้มีผู้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาระดับปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักสันโดษ 3 และเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้

1. ควรทำเป็นตารางการออกพบปะ เยี่ยมเยือนประชาชนในท้องถิ่นอยู่เสมอ
2. ควรยึดหลักทำงานที่เน้นประชาชนเป็นหลักในการพัฒนาต่างๆ
3. ผู้นำในชุมชนต้องมีความรู้ ความสามารถ ที่จะทำให้ทุกคนในชุมชนได้รับความเสมอภาคกัน ไม่กีดกันฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

4.4 วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้นำชุมชนบ้านปากเลย 5 คน ดังนี้

1. หลักเศรษฐกิจพอเพียงที่นำเอาหลักสันโดษ 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้จาก ตาหนู แซ่ไชยสรุปได้ว่า การที่นำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสันโดษ 3 มาใช้ นั้นสามารถทำให้ครอบครัวชุมชน สามารถยืนอยู่ได้ด้วยวิธีง่ายๆ และมีความสุขได้ โดยไม่ต้องขวนขวายจนเกินกำลังของตนเป็น แบบ วัฏจักร คือ สามารถเลี้ยงตน ครอบครัว ได้ตลอดมีทุนหมุนเวียนทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความรัก ความสามัคคีในชุมชนเอาใจใส่ดูแลกันเป็นเหมือนครอบครัวเดียวกัน

- ผลดีที่นำเอามาใช้ คือ รู้จักสันโดษอย่างถูกต้อง มีจุดหมายไม่ไขว่สันโดษอย่างเลื่อนลอย โดยรู้จักพอใจเป็นสุขได้ง่าย ด้วยวัตถุทรัพย์สิน สิ่งเสพ สิ่งบริโภค เท่าที่ตนได้ตนมีซึ่งหามาได้ด้วยความเพียรพยายามของตน โดยสุจริตธรรม

- ผลเสียที่เกิดขึ้นชุมชน คือ ส่วนมากจะสืบเนื่องมาจากคิดในการดำเนินชีวิต เพราะไม่นำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ภายหลังได้นำมาใช้จึงทำให้มีโอกาสและมีชีวิตที่สมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น

มีการจัดตั้งองค์กรหรือ รวมกลุ่มในการดำเนินกิจการภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- โครงการหมู่บ้านมั่นคง
- กองทุนกู้ยืมเงินล้าน
- โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน
- โครงการวัดด้านตัว

ส่วนมากจะขี้มเงินทุนมาหมุนใช้ดำเนินงานเองในครอบครัว กำลังมีการเคลื่อนที่จะนำเอาทฤษฎีใหม่ในพระราชดำริเข้ามาใช้ในชุมชนมีการศึกษา ทำความเข้าใจในการดำเนินชีวิต มีที่ทำกินเป็นของตนเอง มีเงินทุนในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยการสนับสนุนของรัฐและมีบุคคลากรมาให้คำแนะนำก็สามารถจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้ รัฐควรจัดหาที่ให้กับครอบครัวที่ยังไม่มี โดยนำเอาหลักทฤษฎีใหม่มาใช้ในพื้นที่เกษตรด้วยการแบ่งออกให้เหมาะสม สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ตลอดปีและควรช่วยเหลือในด้านการเกษตรมีเงินทุนให้ขี้มดอกเบ็ญต๋า และครอบครัวของเกษตรกรได้มีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นบางส่วน เช่น ทำไร่นาสวนผสม และบ่อเลี้ยงปลา ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น การประหยัดในครัวเรือนแบ่งส่วนที่ใช้และเก็บเพื่อเอาไว้ใช้ในยามจำเป็น และทางชุมชนมีการรวมกลุ่มกันแต่ขาดบุคลากรมาแนะนำ จึงไม่ได้ผลเท่าที่ควร เจ้าหน้าที่ของรัฐยังถือว่าตนเป็นนาย เจ้าหน้าที่ยังเข้าไม่ถึงประชาชนและควรมีสุนัขภายในตำบล

เพื่อให้เกษตรกรติดต่อสื่อสารและสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ได้และเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารและส่งเสริมให้มีกิจกรรมเกิดขึ้นภายในชุมชน โดยชุมชนจัดตั้งสร้างเพื่อป้องกันผลประโยชน์¹

2. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสั้นโดย 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ ตาจอม ชรินทร์ สรุปได้ว่า เพราะประชาชนเห็นว่าเมื่อมีการบริโภคเพิ่มมากขึ้นทุกปีจะต้องทำให้ทำงานเพิ่มมากขึ้น และการบริโภคจะมีมากกว่าการเก็บออม ซึ่งสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันที่ราคาสินค้าและบริการทุกอย่างมีราคาสูงขึ้น แต่ค่าครองชีพยังคงเท่าเดิม ทำให้ประชาชนต้องทำงานเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ได้เงินมาดูแลครอบครัว จึงทำให้การเก็บออมมีน้อย ดังนั้นภาครัฐควรให้มีการเพิ่มค่าครองชีพเพิ่มมากขึ้น และมีการส่งเสริมเรื่องการออมให้มากขึ้นด้วย จึงจำเป็นต้องใช้หลักสั้น โดยซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีใหม่ในกระแสพระราชดำรัส ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 พอเพียงในระดับครอบครัว คือให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น และ

ชั้นที่ 2 พอเพียงในระดับชุมชน คือให้เกษตรกรรวมกันในรูปแบบกลุ่ม หรือสหกรณ์ ร่วมแรงในการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สุวีถีการ การศึกษา สังคม และศาสนา

ชั้นที่ 3 พอเพียงในระดับประเทศ จะต้องสร้างกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม เพื่อความสมดุล โดยจะต้องพิจารณาในส่วนกองทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากร ในการส่งเสริมการค้า การผลิต จะต้องมีพิจารณาศักยภาพในประเทศว่า ควรจะต้องส่งเสริมการผลิตสินค้าชนิดใด โดยจะต้องผลิตให้ได้พอเพียงกับความต้องการภายในประเทศเสียก่อน แล้วค่อยส่งไปขายต่างประเทศ ในการบริหารจัดการควรให้เกิดความเสี่ยงต่ำ คือไม่ลงทุนเกินตัว เพราะจะส่งผลให้เกิดการก่อหนี้เงินเกินขีดความสามารถในการจัดการ จะต้องมีการวางแผนอย่างรอบครอบ มุ่งพัฒนาทุนทางสังคม

พื้นฐานทางครอบครัว ชุมชน อ่อนแอเป็นสาเหตุที่จะต้องนำระบบเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วย เพื่อให้สามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยคนอื่น

1. เกษตรกรควรมีความขยันหมั่นเพียร ความตั้งใจ มีที่ดินเป็นของตนเอง และมีทุนในการดำเนินงานบ้างพอสมควร

2. เกษตรกรควรมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตรพอสมควร เต็มใจและพร้อมรับวิทยาการใหม่ ๆ

¹ สัมภาษณ์ ตาหนู แซ่ไชย, ประธานชุมชนย้อยบ้านฟากเลข 1, 25 พฤษภาคม 2551.

3. ทฤษฎีใหม่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน การประสานงานกันทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และเกษตรกรเองในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณการดำเนินงานตามขั้นตอนและการตลาดอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

4. การจัดสรรพื้นที่ทางการเกษตร ควรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และภูมิประเทศของแต่ละพื้นที่

5. การดำเนินงานโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม สนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่มดำเนินการร่วมกัน และก่อให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มก่อน แล้วจึงขยายออกไปนอกกลุ่มภายหลัง²

3. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสั้นโดย 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตาแดง จิตรหงส์ สรุปได้ว่า เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของ การสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปแบบกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือหาทำธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้ว ก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตนซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ในที่สุด หลักการพึ่งตนเอง อาจจะสามารถยึดหลักสำคัญ คือ

ความพอดีด้านจิตใจ ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร

ความพอดีด้านสังคม ต้องมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน รู้จักผนึกกำลังและที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงและแข็งแรง

ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบครอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และที่สำคัญต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างประหยัดและต้องเกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

²สัมภาษณ์ ตาจอม ชรินทร์, ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านปากเลข 1, 25 พฤษภาคม 2551.

ความพอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการ และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง และสอดคล้องเป็นประโยชน์

ความพอดีด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตาอัตภาพ และฐานะของตน

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ความเป็นอยู่ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง

2. ยึดถือการประกอบอาชีพอย่างถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพของตนเป็นหลักสำคัญ

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงซึ่งความสุขความเจริญอย่างแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในด้านเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น

4. ต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ ที่ต้องทำให้ทุกคนพยายาม ที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเองเพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีมีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่าสามารถขึ้นได้ด้วยตนเอง¹

4. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสันโดษ 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตาสุมบัตติ นนทโคตร สรุปได้ว่า การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้นั้นส่วนมากจะเป็นการพัฒนา มาจากของเก่าที่ทำไว้แล้ว เศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางปฏิบัติของ ทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางใน การพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความ เสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความ พอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติและ ปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี เศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่ง แห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิต ส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์ เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็น ฐานะเป็นผู้กำหนดหรือผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนด

¹สัมภาษณ์ ตาแดง จิตรหงส์, ทายกวัดศรีสว่าง บ้านปากเลข 1, 25 พฤษภาคม 2551.

เกษตรกรดังที่เช่นเป็นอยู่ขณะนี้และหลักใหญ่ที่สำคัญยิ่ง คือการลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภค ในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสานหัตถกรรมการแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขายและการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรในชุมชนทั้งหมดก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งแก้ไขปัญหาในทุกๆด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตได้อย่างพอเพียงตั้งอยู่ในหลักของความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้ แต่เพียงมิติเดียว หากแต่รวมถึงประโยชน์ในมิติอื่นด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ต่อไป⁴

5. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสันโดษ 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตา สัมผัส ชัยอุดม สรุปได้ว่า สิ่งที่เกษตรกรควรที่จะนำมาใช้นั้นมี 4 ประการ ก็สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเองไม่เป็นภาระอีกต่อไป

1. ความขยัน อดทน ไม่ทอดลอย การลงมือทำงานใดๆจึงจำเป็นต้องอดทน ไม่ทอดลอยและไม่เกียจคร้านงานจึงจะสำเร็จ ซึ่งในการทฤษฎีใหม่ไข่มื้อมีข้อเสนอว่า นอกจากจะต้องดูแลให้เหมาะสมกับปัจจัยและสิ่งแวดล้อมทั้งหลายแล้วผู้ทำต้องมีความขยันไม่เกียจคร้านและต้องอดทน ไม่ทอดลอยง่าย ๆ จึงจะประสบผลสำเร็จ

2. ความสามัคคีและการรวมกลุ่ม ให้เกษตรกรรวมพลังกันในกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อดำเนินงานในด้านต่างๆ โดยชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือกันและกัน และทำนองเดียวกับการ ลงแขก คั้งเดิม

3. ความใฝ่รู้ในการแสวงหาและศึกษาข้อมูลและความรู้ในด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การระบุว่า ควรมีการศึกษาภาคพื้น ปรัชญาเจ้าหน้าที่และหน่วยงานในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีความรู้เพื่อจะสามารถทำได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อไปมิใช่ลงมือทำโดยขาด

⁴สัมภาษณ์ ตา สัมผัส นนทโคตร, ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านปากเลย, 25 พฤษภาคม 2551.

ความรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การแสวงหาและการศึกษาข้อมูลและความรู้ต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญในการประกอบการงานทั้งหลายให้ได้ผลดี

4. การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียงนั้นมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการเลี้ยงสัตว์ที่เกื้อกูลต่อกัน เช่น เลี้ยงไก่ เป็ด หมู บริเวณสระน้ำหรือก้นเพื่อใช้มูลเป็นอาหารของปลาและปลาเป็นอาหารของคนและอาจจะขายเป็นรายได้เสริมได้ด้วย การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลจึงจะเกิดประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่ายซึ่งแนวคิดเหล่านี้ น่าจะเป็นแนวคิดสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นแนวคิดที่สามารถช่วยให้โลกเกิดสันติภาพได้⁵

⁵ สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ชัยอุดม, ประชาชนในชุมชนบ้านปากเลย, 25 พฤษภาคม 2551.

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนย่อย บ้านฟากเลย ตำบลลูกป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านฟากเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยใช้เทคนิควิจัยผสมระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและเทคนิควิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามประกอบด้วยประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านฟากเลย จำนวน 292 คน และประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน การวิเคราะห์ ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่า ไค-สแควร์ (Chi-Square) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยการหาค่า t-test, f-test

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านฟากเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย จำนวน 292 คน และผู้วิจัยใช้จำนวนประชากรทั้งหมด เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมา เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านฟากเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยแบ่งเป็น 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านฟากเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ตอนที่ 3 ศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค

ตอนที่ 5 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างเพื่อหาข้อมูลประกอบการวิจัย

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วได้วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของแบบสอบถามวิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วสรุปเป็นความเรียง ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านปากเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สถิติ t-test และ f-test ส่วนข้อมูลในตอนที่ 4-6 ปัญหาข้อเสนอแนะวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านปากเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา สรุปการศึกษาได้ดังนี้

5.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 292 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 50.3 ส่วนเพศหญิง 145 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 49.7 อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 26- 36 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.2 การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 29.8 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 36.6 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 – 6 คน คิดเป็นร้อยละ 49.5 รายได้ระหว่าง 8,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.5

5.1.2 ศึกษาระดับการปฏิบัติของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านปากเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านยถาภทสันโดษในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในด้านการดำรงชีวิตการรู้จักสามัคคี ไม่เอาัดเคเอาเปรียบ ไม่ทำลายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การให้มีเมตตา มีมีการปฏิบัติสูงมากกว่าด้านอื่น รองลงมาได้แก่ ควรให้มีเจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาประจำศูนย์ และจัดห้องอบรมความรู้ด้านการเกษตร ให้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป ส่วนข้อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการปรับตามความต้องการ และสภาพการณ์ที่เป็นจริงของ

ชาวบ้าน เพื่อการพึ่งพาตนเองและเพื่อพึ่งพากันและกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีระดับการปฏิบัติน้อยกว่าด้านอื่น

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสภาพลสันโดยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในด้านรู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน มีระดับการปฏิบัติสูงมากกว่าด้านอื่น รองลงมาได้แก่ ประชาชนมีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบต่อในการทำกิจกรรม รับผิดชอบต่อในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ส่วนข้อ การจัดร้านค้า ควรจัดแบ่งพื้นที่อย่างเป็นธรรมทั่วถึง โดยจัดหมวดหมู่สินค้า มีระดับการปฏิบัติน้อยกว่าด้านอื่น

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านนิตยสารรูปปล้นโดยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในด้าน ควรมีหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาประจำศูนย์และจัดห้องอบรมความรู้ด้านการเกษตร ให้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป มีการปฏิบัติสูงมากกว่าด้านอื่น รองลงมาได้แก่ สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายร้านค้าชุมชนในระดับอำเภอจังหวัด เพื่อรวมตัวกันซื้อ-ขาย สินค้า ผลผลิตของชุมชนรวมทั้งส่งเสริมขยายเครือข่าย ส่วนข้อ กำหนดจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นัดหมายวันเวลาที่เหมาะสม ประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกันทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค มีระดับการปฏิบัติต่ำกว่าด้านอื่น

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในด้าน สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)มีการปฏิบัติสูงมากกว่าด้านอื่น รองลงมาได้แก่ ตามที่พึงได้ ส่วนข้อ สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) มีระดับการปฏิบัติต่ำกว่าด้านอื่น

5.1.3 ศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ ที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐาน t - test พบว่า เพศชาย และเพศหญิง มีระดับการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสันโดษ 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณา

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ และขอเสนอประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

การศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผลการศึกษา พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสั้น โद्य 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ภาพรวมอยู่ในระดับปาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด และมีระดับการปฏิบัติรองลงมา คือ ด้านยถาลกสั้น โद्य ด้านยถาสารูปสั้น โद्य ด้านยถาผลสั้น โद्य ตามลำดับ

ด้านยถาลกสั้น โद्य (ยินดีตามที่ได้ ตามที่พึงได้ ตามที่ตนเองเพียรหามาได้ ไม่กระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้) พบว่า การศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบการศึกษการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสั้น โद्य 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื่องจากแนวความคิดทางเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแนวคิดหลักที่กระทรวงมหาดไทยน้อมนำกระแสพระราชดำรัสกำหนดแนวคิดและยุทธศาสตร์เศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความคิด ทักษะคิด พฤติกรรม และระบบการผลิตในการดำรงชีวิตของชาวบ้านในชนบทให้สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายในการพัฒนาสังคมไทยทฤษฎีใหม่ในกระแสพระราชดำรัส กล่าวโดยสรุปแล้วหลักสำคัญทางทฤษฎีมี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 พอเพียงในระดับครอบครัว : ให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 พอเพียงในระดับชุมชน : ให้เกษตรกรรวมกันในรูปแบบกลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงในการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สุวีติการ การศึกษา สังคม และศาสนา

ขั้นที่ 3 พอเพียงในระดับประเทศ : คิดต่อร่วมมือกับองค์กรธุรกิจ เช่น แหล่งเงิน(ธนาคาร) และแหล่งพลังงาน(บริษัทน้ำมัน) เป็นต้น ในการทำธุรกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์

ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ เกตยา ได้ศึกษาเรื่อง การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน : ศึกษากรณีเฉพาะชุมชน ในเขต อำเภอ โพนทะเล จังหวัด พิจิตร เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนที่พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ในเขต อำเภอ โพนทะเล จังหวัด พิจิตร เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน ในเขตอำเภอ โพนทะเล ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้

ผลการศึกษาพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง คือ สิ่งที่สามารถทำให้พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าควรทำเกษตรผสมผสาน รองลงมาคือ ความขยัน ประหยัดและมีที่ดินทำกิน มีน้ำเพื่อเกษตรกร ปัญหาอุปสรรคของการทำมาหากินและการครองชีพ ส่วนใหญ่เห็นว่า ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ รองลงมาได้แก่ศัตรูพืช ภัยธรรมชาติ และสินค้าราคาแพง รัฐบาลควรส่งเสริมให้ประชาชนได้ทำเกษตรผสมผสานเกษตรทฤษฎีแนวใหม่ และเกษตรยั่งยืน ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ โดยสนับสนุนในด้านเงินทุนและควรวางทางลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร โดยการควบคุมราคาสินค้าที่เกี่ยวกับการเกษตรไม่ว่าจะเป็นปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ให้มีราคาถูก และที่สำคัญต้องให้สินค้าราคาเกษตรมีราคา ระดับปานกลาง คือ ภาระหนี้สิน สมาชิก หรือ กลุ่มองค์กร มีที่ดินทำกิน ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การได้รับข้อมูล ข่าวสาร

ด้านสภาพคล่องโดย (ยินดีตามกำลัง เพียงพอแก่ร่างกาย สุขภาพและวิสัยแห่งการใช้การสอยของตน ไม่นินคืออยากได้เกินกำลัง) การศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบการศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสั้น โดย 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่านอกจากความไม่เข้าใจต่อแง่ในความหมาย ของความสั้น โดยตามหลักพุทธธรรมในระดับผู้บริหารประเทศแล้ว การเข้าใจผิดที่ว่า การมีความสั้น โดย สัมพันธ์อย่างยิ่งกับความเกียจคร้าน ท้อแท้และไม่เอา งาน ยังมีปรากฏอยู่ในหมู่ชนและสังคมโลกโดยทั่วไป เรื่องการพัฒนาและการพัฒนาตนเองว่ารู้จักสั้น โดยอย่างถูกต้อง ต้องมีจุดหมาย ไม่ใช่สั้น โดยอย่างเลื่อนลอย โดยรู้จักพอใจเป็นสุขได้ง่าย ด้วยวัตถุทรัพย์สิน สิ่งเสพ สิ่งบริโภค เท่าที่ตนได้ตนมีซึ่งหามาได้ด้วยความเพียรพยายามของตน โดยสุจริตชอบธรรม ไม่ต้องสูง เสียเวลาแรงงานคิดกับการมัวครุ่นคิด และตามหาสิ่งเสพบำเรอตัวแล้วเอาเวลาแรงงาน และความคิดที่สงวนไว้ได้นั้น ไปทุ่มเทให้กับชีวิตของตน ทำสิ่งดีงามตามหน้าที่การงาน ทำการสร้างสรรค์ บำเพ็ญประโยชน์ที่เป็นกุศลธรรมทั้งหลายซึ่งจะทำให้ได้ความสุขระดับเสพสุข อย่าง

พอประมาณอีก ทั้งความสุขทางจิตใจที่ประณีตสูงขึ้นไปจากงานที่สัมฤทธิ์ ทั้งเป็นการไม่ทำลาย ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมด้วยการบริโภคมากเกินไป และทั้งการ เกื้อกูลแก่สังคมพร้อมกัน

ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรัสเรืองศิริวัฒนารักษ์ ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาเชิงพุทธ ได้ศึกษาชุมชนศิระหอ โศกในแง่ของการบริหารจัดการ แนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาในแนวคำสอนของพุทธศาสนา โดยนำชุมชนศิระหอ โศก มาเป็นข้อศึกษา ผลจากการสำรวจพบว่าหลักคำสอนในพุทธศาสนามีความสอดคล้องและเป็นไปเพื่อการพัฒนาแบบพึ่งตนเองไม่ว่าจะเป็นคำสอนในเรื่องศีล หลักอริยมรรคมีองค์ 8 หลักอปริหาญธรรม 7 ที่เน้นการลดละ ประหยัด กินน้อยใช้น้อย ขยันทำงานให้มาก การใช้ชีวิตให้มีคุณค่า พึ่งตนเองซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการของชุมชนศิระหอ โศกซึ่งทำให้ชุมชนสามารถขยายการผลิตเพื่อนำออกจำหน่ายสู่ภายนอกชุมชนได้ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง คือ คำสอนของพระพุทธศาสนานั้นสอดคล้องและเป็นไปแบบการพัฒนาแบบพึ่งตนเองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นคำสอนในเรื่อง ศีลในระดับต่างๆ ที่เน้นการลด ละ ประหยัด กินน้อย ใช้น้อย ขยันทำงานให้มาก อริยมรรคองค์แปดที่กล่าวถึงระเบียบของการดำรงชีพของมนุษย์ การใช้ชีวิตให้มีคุณค่า พึ่งตนเองไม่นำไปแขวนหรือขึ้นอยู่กับโชคชะตาหรือสิ่งอื่นๆ ในโลก แม้คำสอนที่เกี่ยวข้องกับธรรมนำพาให้เจริญ คือ อปริหาญธรรม 7 ประการก็ยังเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง หากแต่เป็นการพึ่งในระดับที่ใหญ่ขึ้นมา จากเรื่องปัจเจกชนขยายเป็นกลุ่ม อันเป็นการขยายวงการพึ่งตนเองขึ้นมาเรื่อยๆ

ขณาสารูปปล้นโดย (ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิตและจุดหมายแห่งตน) พบว่า การศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบ การศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามกลไกสันโดษ 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ชุมชนนั้นอยู่ในลักษณะที่ปล่อยตามบุญตามกรรม ให้ธรรมชาติกำหนดทุกอย่างโดยปราศจากการจัดการและไม่มีเทคโนโลยีเพื่อ การพัฒนาการผลิตเลย เพราะในความเป็นจริงในกระบวนการผลิตของชุมชนจะมีการสั่งสม การเรียนรู้ด้านการจัดการและการคิดค้นด้านเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา เช่น เกษตรกรจะเรียนรู้จากธรรมชาติว่าเวลาใดเหมาะสมกับการลงมือหว่านดำ หรือเพาะเมล็ดไม้ผลจะเรียนรู้วิธีการจัดการชลประทานแบบดั้งเดิม การจัดการกับแมลงศัตรูพืชและสัตว์ป่าที่มารบกวนผลผลิต วิธีการคัดเลือกพันธุ์ พืชพันธุ์สัตว์ ฯลฯ รูปแบบของการเรียนรู้ เช่น กังหันวิดน้ำ ปูมูลสัตว์ หุ่นไล่กา เครื่องมือสีข้าว และอื่นๆอีกมากมาย

ความรู้และทักษะเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ธรรมชาติและ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล แล้วถ่ายทอดกันมาเป็นเทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนสามารถทำได้เอง ที่สำคัญอิทธิพลของค่านิยมจากศาสนาธรรม มีผลให้เทคโนโลยีการผลิตนี้ ไม่ทำลายธรรมชาติและชีวิตคนอื่น เพื่อมุ่งเอาแต่ประโยชน์ของมนุษย์ฝ่ายเดียว ดังนั้นรูปแบบการผลิตของชุมชนจึงทำให้มนุษย์ใกล้ชิดและเรียนรู้ระบบนิเวศน์ของธรรมชาติเห็นถึงความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จึงมีความเคารพและตระหนักในคุณค่า เกิดการอนุรักษ์บำรุงรักษา

นอกจากนี้ ยังมีผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจมีใช้กิจกรรมหลักเพียงอย่างเดียวในวิถีชีวิตของบุคคล หากแต่ในสมาชิกของชุมชนยังมีเวลาว่างในการทำงานหรือพักผ่อนอื่นๆ เช่น การถนอมผ้า การทอผ้า การออกแบบประดิษฐ์ข้าวของเครื่องใช้เล่นต่างๆ เช่น เครื่องทอผ้า กระต่ายขูดมะพร้าว หมากัดก้น้ำว่าว ฯลฯ อันแสดงถึงปัญญาเทคโนโลยีและศิลปะของชุมชน นอกจากนี้ยังมีเวลาการไปวัด ไร่ใช้พระฟังธรรมหรือไปเยี่ยมเยียนญาติมิตร ฯลฯ ตลอดจนการรวมกิจกรรมทำบุญในชุมชน งานประเพณี งานพัฒนาต่างๆ แม้ในกิจกรรมของเศรษฐกิจเอง ก็ยังก่อให้เกิดการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกัน เช่น การลงแขก ปักคานา เกี่ยวข้าว การเลี้ยงควาย เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัย ดุลยเกษมและ อรศรี งามวิทย์วงศ์ ได้ศึกษาถึงระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการผลิต การผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นหลักมีผลให้สมาชิกไม่จำเป็นต้องดิ้นรนขวนขวายกับกิจกรรมเศรษฐกิจ แบบเดียวกับที่ถูกกำหนดจากภายนอก เนื่องจากสามารถกำหนดการผลิตตามสภาพของตนเอง คือ เน้นปัจจัยการใช้ในชุมชน ทั้งแรงงาน วัตถุดิบ และ การใช้เทคโนโลยีของตนเอง เป็นรูปแบบการผลิตที่อาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ เช่น ผลิตและเก็บเกี่ยวตามฤดูกาลตามเงื่อนไขอื่นๆของธรรมชาติและระบบนิเวศน์

2. การบริโภค ชุมชนเน้นบริโภคสิ่งที่ผลิตหรือหาได้ตามธรรมชาติในท้องถิ่น แม้มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตที่แตกต่างกันระหว่างชุมชนอยู่ด้วย แต่เป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งของมากกว่าการซื้อขายโดยใช้เงินตรา การบริโภคของชุมชนจะถูกกำหนดด้วยทรัพยากรในท้องถิ่น และการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ซึ่งมีวัฒนธรรมแบบเดียวกันหรือไม่แตกต่างกันนัก เงื่อนไขการคมนาคมที่ยากลำบากมีผลให้อิทธิพลของภายนอก โดยเฉพาะจากเมืองมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคของชุมชนน้อย นอกจากนี้ ค่านิยมจากศาสนาธรรมที่สอนให้บริโภคพออยู่พอกิน เน้นการให้ทานและแบ่งปัน ก็มีอิทธิพลต่อการบริโภคแบบพอเพียงชีพ การบริโภคในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดรูปแบบการผลิตที่กล่าวมา ไม่ให้มาทำลายธรรมชาติและเปิดโอกาสให้ธรรมชาติได้ฟื้นฟู ไม่เสียคุณค่าจากเศรษฐกิจของมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติจึงสมบูรณ์ เป็นปัจจัยหนุนกลับให้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและปัจจัยความเข้มแข็งประการอื่นๆ ยังมีฐานที่มั่นคงขึ้นอีก

3. การสะสมและกระจายส่วนเกิน การที่ชุมชนผลิตเพื่อสนองตอบการยังชีพของตนเองเป็นหลัก มีผลให้ชุมชนไม่ต้องผลิตส่วนเกินจำนวนมาก เพื่อไปตอบสนองต่อส่วนอื่นๆ แบบเดียวกับ การผลิตเพื่อขาย นอกจากนี้ รูปแบบของการผลิตและการบริโภคที่กล่าวมา และข้อจำกัดของ เทคโนโลยีที่ทำให้การสะสมอาหารหรือสิ่งของในปริมาณมากและเป็นเวลานานทำไม่ได้ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และความสัมพันธ์เชิงสังคมที่มีความเอื้อเพื่อเจือจางกันสูง ทำให้แต่ละชุมชนไม่จำเป็นจะต้องผลิตส่วนเกินมาก เหมือนการผลิตเพื่อขาย

ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพบว่า การศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบการศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสันโดษ 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ปรัชญาหลักเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ได้น้อมนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินให้ประสานกลมกลืนกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทย ซึ่งมีพื้นฐานและรากเหง้ามาจากพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ดังเช่นหลักของการเดินสายกลางซึ่งพุทธศาสนิกชนชาวไทยควรมีอยู่ประจำใจในชีวิต หลักมัชฌิมาปฏิปทาในระดับโลกีย์ธรรม คือ ความพอดี และความรู้จักพอในทุกสิ่งทุกอย่างของชีวิต การลดละและเลิกความโลภตามกระแส “วัฒนธรรมการบริโภคที่ไร้สาระและเน้นวัตถุนั้น จะเป็นภูมิคุ้มกันหายนะของชีวิตและเศรษฐกิจสังคมสังคมของชาติได้ การมีธรรมาภิบาลและรู้จักซึ่งคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของปัจจัยในการดำรงชีวิต การรู้จักสามัคคี ไม่เอาวัดเอาเปรียบ ไม่ทำลายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การให้มีเมตตา การช่วยเหลือสงเคราะห์และประสานประโยชน์กันจะเป็นปราการที่เข้มแข็งในการไม่ให้หลุดไปในห้วงแห่งความเสียหายการกษของลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมอันเป็นภัยร้ายแรงของชีวิตสังคมและประเทศชาติ

ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ ศึกษาในเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพุทธศาสนา ปรัชญา ผลการวิจัยพบว่า

1. ปรัชญาแนวเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในหลักธรรมข้อที่ว่ามัชฌิมาปฏิปทาหรือการเดินสายกลางที่ทรงชี้แนะให้นำไปเป็นหลักและแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกระดับ เพื่อป้องกันแก่ชีวิตทั้งหลายในยามวิกฤตและในยามปกติ และเพื่อการมีชีวิตที่ดีงาม ยั่งยืน และมีคุณภาพ

2. นอกเหนือไปจากหลักพุทธธรรม ในเรื่องมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลางแล้ว แนวพระราชดำริที่สำคัญอื่นๆ เช่น เรื่องของความพอเพียง ความพอดี ความมีสติ ความประหยัดอดออม ความมีเหตุผล และความไม่โลภ ก็เป็นหลักและแนวทางที่สอดคล้องกันกับหลักพุทธธรรมในเรื่อง สันโดษ ความไม่เบียดเบียน ความวิริยะอุตสาหะ ความพอประมาณ ในการบริโภค ความไม่ประมาท

3. ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหลักพุทธธรรม สอดคล้องต้องกันในการมุ่งเน้นไปที่การมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุข งดงาม มีสันติ มีทั้งคุณภาพและคุณภาพในชีวิต ไม่เบียดเบียนชีวิตและทำลายธรรมชาติกับทั้งยังมีภูมิคุ้มกันที่ตกอยู่ในกระการบริโภค นิยม และวัตถุนิยม ซึ่งมีตัวเร่งเป็นกิเลสจนเกินควร

การดำรงชีวิตซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมในหัวข้อต่างๆ อันมีหลักแห่งการเดินทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นปฐม นอกจากนั้น ยังเรื่องการสันโดษ ประมาทตน มีวิริยะอุตสาหะในการประกอบอาชีพและการไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียน ฯลฯ มุ่งเน้นแต่ตัวเลขจากรายได้ประชาชาติ การกอบโกยผลประโยชน์และผลกำไรที่เป็นตัวเงิน โดยปราศจากคุณธรรมและจริยธรรม เป็นตัวกำกับนั้น ได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และแตกแยกในสังคม อย่างใหญ่หลวง และยิ่งไปกว่านั้นทัศนคติและความเชื่ออันเป็นมิถิชาติที่ว่าการเสพและการครอบครอง โภคทรัพย์อันไม่มีขีดจำกัด โดยไม่มีความ โลกเป็นตัวกระตุ้น ว่าเป็นความสุขแท้ซึ่งเป็นที่น่าพอใจว่า ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลัก สันโดษ 3 และ เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องกันตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

ข้อสังเกตจากการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ข้อสังเกตจากการเก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย แบบสอบถามให้ประชาชนในชุมชนบ้านฟากเลข ตำบลลูกดอง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยการเข้าไปในพื้นที่แต่ละชุมชน อีกทั้งแต่ละท่านมักจะไม้อยู่บ้านของตนเองเพราะต้องออกไปประกอบอาชีพหรือเดินทางไปสถานที่ต่างๆ

2. ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุค่อนข้างมาก จึงมีปัญหาในเรื่องคำชี้แจงที่ตอบแบบสอบถาม ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้ตอบแบบสอบถามจากหน่วยงานต่างๆมากนักจึงควรมีการเขียนข้อความ ชี้แจงรายละเอียดการตอบแบบสอบถามให้ชัดเจนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

5.2.1 แบบสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลประกอบการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้นำชุมชนบ้านฟากเลข 5 คน 25 พฤษภาคม

1. หลักเศรษฐกิจพอเพียงที่นำเอาหลักสันโดษ 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้จาก ตาหนู แซไชยสรุปได้ว่า การที่นำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสันโดษ 3 มาใช้ นั้นสามารถทำให้ครอบครัวชุมชน สามารถยืนอยู่ได้ด้วยวิธีง่ายๆ และมีความสุขได้ โดยไม่ต้องขวนขวายจนเกินกำลังของตนเป็น แบบ วัฏจักร คือ สามารถเลี้ยงตน ครอบครัว ได้ตลอดมีทุนหมุนเวียนทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความรัก ความสามัคคีในชุมชนเอาใจใส่ดูแลกันเป็นเหมือนครอบครัวเดียวกัน

- ผลดีที่นำเอามาใช้ คือ รู้จักสันโดษอย่างถูกต้อง มีจุดหมายไม่ไขว่สันโดษอย่างเลื่อนลอย โดยรู้จักพอใจเป็นสุขได้ง่าย ด้วยวัตถุทรัพย์สิน สิ่งเสพ สิ่งบริโภค เท่าที่ตนได้คนมีซึ่งหามาได้ด้วยความสามารถพยายามของตน โดยสุจริตธรรม

- ผลเสียที่เกิดขึ้นชุมชน คือ ส่วนมากจะสืบเนื่องมาจากคิดในการดำเนินชีวิต เพราะไม่ได้นำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ภายหลังได้นำมาใช้จึงทำให้มีโอกาสและมีชีวิตที่สมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น

มีการจัดตั้งองค์กรหรือ รวมกลุ่มในการดำเนินกิจการภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- โครงการหมู่บ้านมั่นคง
- กองทุนกู้ยืมเงินล้าน
- โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน
- โครงการวัวล้านตัว

ส่วนมากจะยืมเงินทุนมาหมุนใช้ดำเนินงานเองในครอบครัว กำลังมีการเคลื่อนที่จะนำเอา ทฤษฎีใหม่ในพระราชดำริเข้ามาใช้ในชุมชนมีการศึกษา ทำความเข้าใจในการดำเนินชีวิต มีที่ทำกิน เป็นของตนเอง มีเงินทุนในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยการสนับสนุนของรัฐและมีบุคคลากรมาให้ คำแนะนำก็สามารถจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้ รัฐควรจัดหาที่ให้กับครอบครัว ที่ยังไม่มี โดยนำเอาหลักทฤษฎีใหม่มาใช้ในพื้นที่การเกษตรด้วยการแบ่งออกให้เหมาะสม สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ตลอดปีและควรช่วยเหลือในด้านการเกษตรมีเงินทุนให้ยืมดอกเบี้ยต่ำ และครอบครัวของเกษตรกรได้มีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นบางส่วน เช่น ทำไร่นาสวนผสม และบ่อเลี้ยงปลา ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น การประหยัดในครัวเรือนแบ่งส่วนที่ใช้และเก็บเพื่อเอาไว้ใช้ในยามจำเป็น และทางชุมชนมีการรวมกลุ่มกันแต่ขาดบุคลากรมาแนะนำ จึงไม่ได้ผลเท่าที่ควร เจ้าหน้าที่ของรัฐยังถือว่าตนเป็นนาย เจ้าหน้าที่ยังเข้าไม่ถึงประชาชนและควรมีศูนย์ภายในตำบล เพื่อให้เกษตรกรติดต่อสื่อสารและสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ได้และเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารและ ส่งเสริมให้มีกลุ่มกิจกรรมเกิดขึ้นภายในชุมชนโดยชุมชนจัดตั้งสร้างเพื่อป้องกันผลประโยชน์

2. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสั้นโดย 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ ตาจอม ชรินทร์ สรุปได้ว่า เพราะประชาชนเห็นว่าเมื่อมีการบริโภคเพิ่มมากขึ้นทุกปีจะต้องทำให้ทำงานเพิ่มมากขึ้น และการบริโภคจะมีมากกว่าการเก็บออม ซึ่งสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันที่ราคาสินค้าและบริการทุกอย่างมีราคาสูงขึ้น แต่ค่าครองชีพยังคงเท่าเดิม ทำให้ประชาชนต้องทำงานเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ได้เงินมาดูแลครอบครัว จึงทำให้การเก็บออมมีน้อย ดังนั้นภาครัฐควรให้มีการเพิ่มค่าครองชีพเพิ่มมากขึ้น และมีการส่งเสริมเรื่องการออมให้มากขึ้นด้วย จึงจำเป็นจะต้องใช้หลักสั้น โดยซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีใหม่ในกระแสพระราชดำรัส ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

ขั้นที่ 1 . พอเพียงในระดับครอบครัว คือให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2. พอเพียงในระดับชุมชน คือให้เกษตรกรรวมกันในรูปแบบกลุ่ม หรือสหกรณ์ ร่วมแรงในการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนา

ขั้นที่ 3. พอเพียงในระดับประเทศ จะต้องสร้างกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม เพื่อความสมดุล โดยจะต้องพิจารณาในส่วนกองทุนทางสังคม กองทุนทางเศรษฐกิจ และกองทุนทรัพยากร ในการส่งเสริมการค้า การผลิต จะต้องมีการพิจารณาศักยภาพในประเทศว่า ควรจะต้องส่งเสริมการผลิตสินค้าชนิดใด โดยจะต้องผลิตให้ได้พอเพียงกับความต้องการภายในประเทศเสียก่อน แล้วค่อยส่งไปขายต่างประเทศ ในการบริหารจัดการควรให้เกิดความเสียดำ คือไม่ลงทุนเกินตัว เพราะจะส่งผลให้เกิดการก่อหนี้เงินเกินขีดความสามารถในการจัดการ จะต้องมีการวางแผนอย่างรอบครอบ มุ่งพัฒนาทุนทางสังคม

พื้นฐานทางครอบครัว ชุมชน อ่อนแอเป็นสาเหตุที่จะต้องนำระบบเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วย เพื่อให้สามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยคนอื่น

1. เกษตรกรควรมีความขยันหมั่นเพียร ความตั้งใจ มีที่ดินเป็นของตนเอง และมีทุนในการดำเนินงานบ้างพอสมควร

2. เกษตรกรควรมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตรพอสมควร เต็มใจและพร้อมรับวิทยาการใหม่ ๆ

3. ทฤษฎีใหม่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน การประสานงานกันทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และเกษตรกรเองในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณการดำเนินงานตามขั้นตอนและการตลาดอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

4. การจัดสรรพื้นที่ทางการเกษตร ควรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และภูมิประเทศของแต่ละพื้นที่

5. การดำเนินงานโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม สนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และก่อให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มก่อน แล้วจึงขยายออกไปนอกกลุ่มภายหลัง

3. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสั้นโดย 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตาแดง จิตรหงส์ สรุปได้ว่า เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือหาทำธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้ว ก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตนซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ในที่สุด หลักการพึ่งตนเอง อาจจะสามารถยึดหลักสำคัญ คือ

ความพอดีด้านจิตใจ ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร

ความพอดีด้านสังคม ต้องมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน รู้จักผนึกกำลังและที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงและแข็งแรง

ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบรอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และที่สำคัญต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างประหยัดและต้องเกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

ความพอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง และสอดคล้องเป็นประโยชน์

ความพอดีด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตาอึดภาพ และฐานะของตน

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง

2. ยึดถือการประกอบอาชีพอย่างถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพของตนเป็นหลักสำคัญ

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงซึ่งความสุขความเจริญอย่างแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในด้านเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น

4. ต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ ที่ต้องกาให้ทุกคนพยายาม ที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเองเพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่าสามารถยืนได้ด้วยตนเอง

4. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสั้นโดย 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตาสุมบัตติ นนทโคตร สรุปได้ว่า การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในส่วนมากจะเป็นการพัฒนา มาจากของเก่าที่ทำไว้แล้ว เศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางปฏิบัติของ ทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางใน การพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความ เสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความ พอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติและ ปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี เศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่ง แห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิต ส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์ เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็น ฐานะเป็นผู้กำหนดหรือผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนด เกษตรกรดังที่เช่นเป็นอยู่ขณะนี้และหลักใหญ่ที่สำคัญยิ่ง คือการลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่ง อุปโภคบริโภค ในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำ หน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบ ผสมผสานหัตถกรรมการแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขายและการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกร ในชุมชนทั้งหมดก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งแก้ไขปัญหาในทุกๆด้าน เมื่อเป็น เช่นนี้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตได้อย่างพอเพียงตั้งอยู่ในหลักของความ เมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบ

อาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้ แต่เพียงมิติเดียว หากแต่รวมถึงประโยชน์ในมิติอื่นด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ต่อไป

5. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสั้นโดย 3 มาใช้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตาสัมผัส ชาญอุดม สรุปได้ว่า สิ่งที่เกี่ยวข้องที่ควรที่จะนำมาใช้นั้นมี 4 ประการ ก็สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเองไม่เป็นภาระอีกต่อไป

1. ความขยัน อดทน ไม่ทอดทิ้ง การลงมือทำงานใดๆจึงจำเป็นต้องอดทน ไม่ทอดทิ้งและไม่เกียจคร้านงานจึงจะสำเร็จ ซึ่งในการทฤษฎีใหม่ใหม่มีข้อเสนอแนะว่า นอกจากจะต้องดูให้เหมาะสมกับปัจจัยและสิ่งแวดล้อมทั้งหลายแล้วผู้ทำต้องมีความขยัน ไม่เกียจคร้านและต้องอดทน ไม่ทอดทิ้งอย่างจริงจังจะประสบผลสำเร็จ

2. ความสามัคคีและการรวมกลุ่ม ให้เกษตรกรรวมพลังกันในกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อดำเนินงานในด้านต่างๆ โดยชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือกันและกัน และทำนองเดียวกับการ ลงแขก คั้งเดิม

3. ความใฝ่รู้ในการแสวงหาและศึกษาข้อมูลและความรู้ในด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การระบุว่า ควรมีการศึกษาภาคดิน ปรัชญาเจ้าหน้าที่และหน่วยงานในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีความรู้เพื่อจะสามารถทำได้ถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อไปมิใช่ลงมือทำโดยขาดความรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การแสวงหาและการศึกษาข้อมูลและความรู้ต่างๆ เป็นสิ่งที่สำคัญในการประกอบการงานทั้งหลายให้ได้ผลดี

4. การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียงนั้นมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการเลี้ยงสัตว์ที่เกื้อกูลต่อกัน เช่น เลี้ยงไก่ เป็ด หมู บริเวณสระน้ำหรือบ้านเพื่อใช้มูลเป็นอาหารของปลาและปลาเป็นอาหารของคนและอาจจะขายเป็นรายได้เสริมได้ด้วย การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลจึงจะเกิดประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่ายซึ่งแนวคิดเหล่านี้ น่าจะเป็นแนวคิดสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นแนวคิดที่สามารถช่วยให้โลกเกิดสันติภาพได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากการศึกษา การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปากเคย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ครั้งนี้ ด้านเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับกิจกรรมทางพุทธศาสนา เป็นที่น่าพอใจยิ่ง แต่ก็ยังมีบางกิจกรรมที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เช่น ด้านยถาลาภสันโดษ ด้านยถาพลสันโดษ และด้านยถาสารูปสันโดษ แม้ว่าระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำหลักสันโดษ 3 มาใช้ อยู่ในระดับปานกลางก็ตาม สมควรที่จะปรับปรุงแก้ไขให้อยู่ในระดับสูง จากข้อค้นพบนี้ควรกำหนดเป็นนโยบายแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรในหน่วยงานให้มีคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น การอบรม การปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของราษฎร

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรมีการศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปากเคย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อข้อมูลปรับปรุงระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักสันโดษ 3 ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากข้อค้นพบนี้ สะท้อนให้เห็น ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักสันโดษ 3 โดยการนำผลการศึกษาดูภาคปฏิบัติ ดังนี้

2) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาในระดับการในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักสันโดษ 3 ในรูปแบบต่างๆ เช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีเจ้าหน้าที่ใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชน เป็นต้น

บรรณานุกรม

1. หนังสือทั่วไป

การปกครอง, กรม. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2541.

การพัฒนาชุมชน, กรม. คู่มือการดำเนินงานพัฒนาอาชีพและเงินทุน. กรุงเทพมหานคร : เสริมเสริมกิจ, 2541.

_____ . แนวทางการดำเนินงานเศรษฐกิจชุมชนโดยวิธีการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาอาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่น, 2542.

กิตติพร ศรีวงศ์ชัย. ประชาธิปไตยสังคมไทยและคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2542.

เกษตรและสหกรณ์ กระทรวง. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาเกษตรกรไทย. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2539.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. เศรษฐกิจพอเพียง ทางเลือกในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน กปร., 2547.

จุมพล รอดคำดี. ทฤษฎีสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โกสินทร์, 2532.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. บ้านกับเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2540.

_____ . เศรษฐกิจหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2540.

_____ . เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพมหานคร : ต้นไทรการพิมพ์, 2540.

ญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, สมเด็จพระ. "พุทธธรรมกับการพัฒนาชนบท". พัฒนาคนตามหลักพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : วัดบวรนิเวศ, 2540.

ณัฐพงษ์ ทองภักดี และวิศาล บุปผาเวส. ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์, 2540.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบปัจฉิม. ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2520.

ธันวา จิตต์สงวน. อนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิชัยพัฒนา, 2546.

บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบัน. แนวความคิดพื้นฐานของสำนักโครงสร้างหน้าที่.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รามคำแหง. คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2534.

ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์. เศรษฐกิจชุมชน ความหมาย ฐานคิด แนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร :

กองพัฒนาอาสาผู้นำท้องถิ่น, 2541.

ประเวศ วะสี. บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพอนามัยชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2541.

_____ . ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. กรุงเทพฯ

มหานคร : หนังสือพิมพ์ชาวบ้าน, 2541.

_____ . ยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนากับการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2541.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร :

บ้านสี่ตะวัน, 2545.

_____ . พุทธธรรม (ฉบับเดิม) กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

2544.

_____ . พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย, 2538.

_____ . ลักษณะแห่งพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.

_____ . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2545.

_____ . หลักแม่บทของการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, 2547.

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับ

หลักธรรมในพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

มหาดไทย, กระทรวง. 21 คำถามเกี่ยวกับประชาคม. กรุงเทพมหานคร : กองอาสาสมัครและผู้นำ

ท้องถิ่น, 2543.

_____ . เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแนวความคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรง

พิมพ์ บริษัท ทรงสิทธิ์วรรณ จำกัด, 2541.

ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจและชุมชน. ร้านค้าชุมชน : ศักยภาพและข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ชุมชน. กรุงเทพมหานคร. บริษัท บพิธการพิมพ์, 2541.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, 2533.

_____ . ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ. เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, 2545.

สมควร กวียะ. บทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ. กรุงเทพมหานคร : โกสินทร์, 2536.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2523.

_____ . ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

_____ . ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. อนาคตในอุดมคติ. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2541.

สุชาติ เมืองแก้ว. เศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ประชุมสัมมนารัฐศาสตร์ การปกครอง, 2546.

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. การพัฒนาชนบทในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : อักษรสาส์นการพิมพ์, 2521.

อคิน ระพีพัฒน์. ยุทธศาสตร์การพัฒนา วิถุคุณและมิติใหม่แห่งการพึ่งตนเอง. ชุมชนปาฐกถา ณ หอประชุมพ่อขุนรามคำแหงมหาราช. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

2. วิทยานิพนธ์ / สารนิพนธ์ และรายงานการวิจัย

กิตติกร สุนทรนุรักษ์. “การพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง”. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

จรัสเรือง ศิริวัฒน์รักษ์. “การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาเชิงพุทธ”. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

เดลินศักดิ์ สีทวงศ์. “การพัฒนาขีดความสามารถของประชาคมหมู่บ้านในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน”. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต : กรณีศึกษา ตำบลนาดี อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

มานูญ มุกข์ประดิษฐ์. “การศึกษาวิเคราะห์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2549.

สมหมาย สาททรัพย์. “รูปแบบการทำกิจกรรมธรรมชาติเพื่อการเสริมธุรกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

สุชาติ เกตยา. “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนในเขตอำเภอโพธาราม จังหวัด พิจิตร”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

อุทัย ดุลยเกษมและ อรศรี งามวิทยาวงค์. “ระบบการศึกษากับชุมชนรอบความคิดและการเสนอเพื่อวิจัย”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปลน พรินติ้ง จำกัด, 2540.

3. บทความในวารสาร

ชัยพัฒนา. มุลนิธิ. “ทฤษฎีใหม่...จากคำบอกเล่าของเกษตรกร.” วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา. ธันวาคม 2544 : 2.

สังคีต พิริยะรังสรรค์. “ก้าวต่อไปของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.” วารสารพัฒนาไทย. 25 มีนาคม 2542 : 32.

อนุสรณ์ บัวภา และคณะ. “ทฤษฎีใหม่.” วารสารเศรษฐกิจพอเพียง. 12 มิถุนายน 2547 : 25.

อภิชัย พันเสน, ศ. ดร. “เศรษฐกิจพอเพียงของนายหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์”. เศรษฐกิจพอเพียง ธันวาคม 2542 : 25.

4. บทความในสารานุกรม

สำนักงานเลขาธิการ. ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท. เล่มที่ 2 ปีที่ 9 : 18.

วิทยากร เชียงกุล. “พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ. เล่มที่ 1 ปีที่ 9 : 113.

5. หนังสือพิมพ์

ธีรยุทธ บุญมี. “บทบรรณาธิการ.” ไทยรัฐ. 25 มิถุนายน 2536 : 2.

สุเมธ ดันติเวชกุล. “ปรับเปลี่ยนปรัชญาในการดำรงชีวิต สูดความสำเร็จเศรษฐกิจพอเพียง.” ไทยโพสต์. 10 สิงหาคม 2541 : 10.

6. การสัมภาษณ์

จอม ชรินทร์, ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านฟากเลข 1, 25 พฤษภาคม 2551.

แดง จิตรหงส์, ทายกวัดศรีสว่าง บ้านฟากเลข 1, 25 พฤษภาคม 2551.

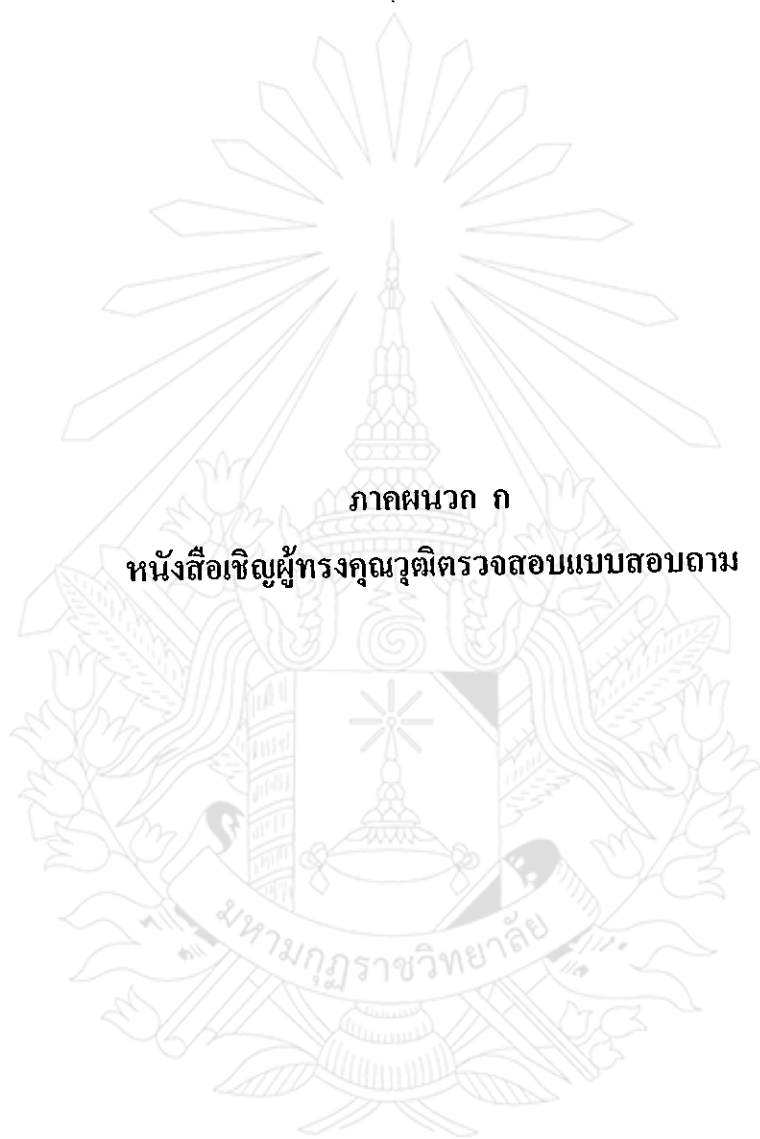
สมบัติ นนทโคตร, ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านฟากเลข, 25 พฤษภาคม 2551.

สัมพันธ์ ชัยอุดม, ประชาชนในชุมชนบ้านฟากเลข, 25 พฤษภาคม 2551.

หนู แซ่ไชย. ประธานชุมชนบ้านฟากเลข. ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่, 2550.

ภาคผนวก ก

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถาม

1. พระครูปริยัติสังจญาณ

วุฒิการศึกษา นร.เอก, ป.ธ.3, ศึกษาศาสตรบัณฑิต(ประถมศึกษา,มัธยมศึกษาสังคม)
การศึกษามหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา)
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง

2. พระ มหาวิวัฒนา สุรจิตโต

วุฒิการศึกษา ศน.บ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
พช.ม. การพัฒนาชุมชน(ม. ธรรมศาสตร์)
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาสกร ดอกจันทร์

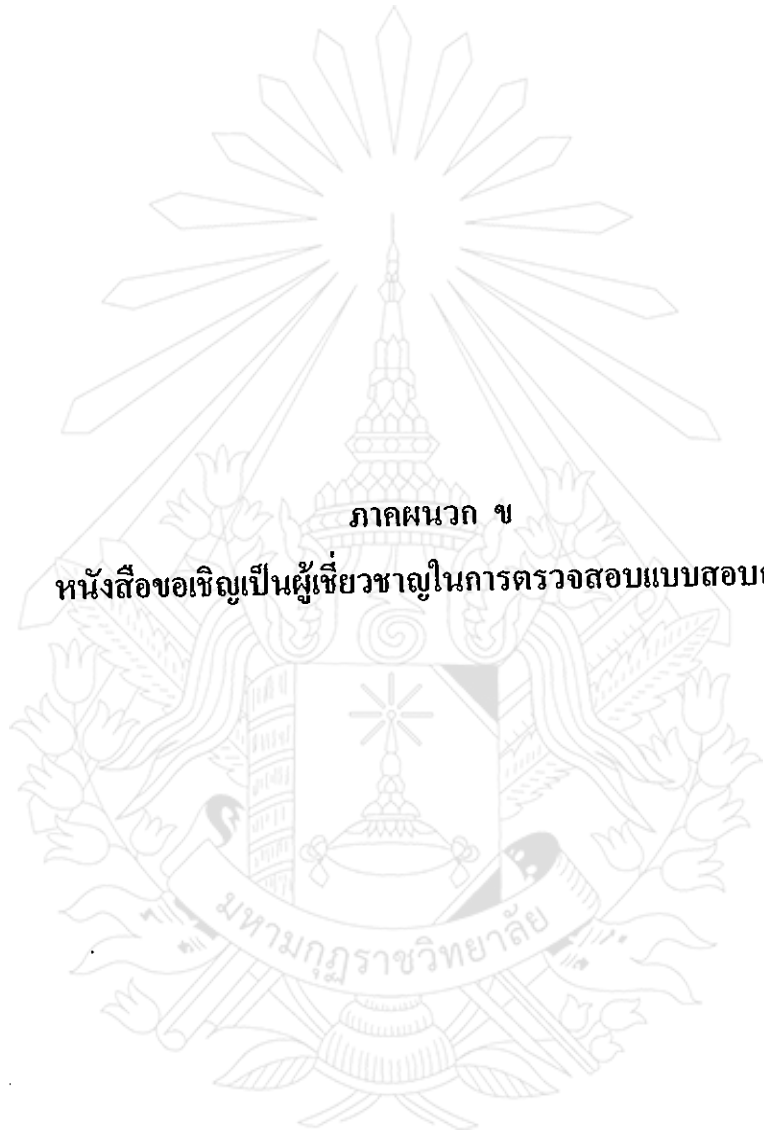
วุฒิการศึกษา พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา)
ศน.ม.(พุทธศาสนศึกษา)
ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยณพงส์ ศรีจันทร์

วุฒิการศึกษา ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ)
ค.ม. (การบริหารการศึกษา) สถาบันราชภัฏเลย
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

5. อาจารย์ทวีศักดิ์ ไกรบุตร

วุฒิการศึกษา ศน.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)
ศศ.ม. (พุทธศาสนศึกษา)
ตำแหน่ง อาจารย์ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ภาคผนวก ข

หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสอบถาม

ที่ ศร 6016(2.2) /ว อ ๒1

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000

โทร.(042)830434,813028 โทรสาร 830686

3 พฤษภาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบแบบสอบถาม

เรียน พระครูปริยัติสังญาณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

1 ชุด

ด้วยพระจิรัชศักดิ์ ปญฺญารโ (มาลา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาขารัฐศาสตร์ การปกครอง รุ่นที่ 2/2548 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนย่อยบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยมี ผศ. พิเศษ คร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และผศ.ไชยวุฒิ มนตรีรักษ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล มหาวิทยาลัยฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบแบบสอบถามดังกล่าว

มหาวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูกิตติสารสุนนท์)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

ที่ ศร 6016(2.2) /ว 0 21

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000

โทร.(042)830434,813028-โทรสาร 830686

3 พฤษภาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบแบบสอบถาม

เรียน พระมหาวัฒนา สุรจิตโต

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม 1 ชุด

ด้วยพระจิรัฏฐคึกดิ์ ปลูกษาโร (มาลา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาวิชารัฐศาสตร์
การปกครอง รุ่นที่ 2/2548 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำสารนิพนธ์
เรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนย่อยบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง
อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยมี ผศ. พิเศษ คร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และผศ.ไชยวุฒิ
มนตรีรักษ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
แบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล มหาวิทยาลัยฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบแบบสอบถามดังกล่าว

มหาวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูกิตติสารสุนนท์)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

ที่ ศร 6016(2.2) /ว 0๑1

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000

โทร.(042)830434;813028 โทรสาร 830686

3 พฤษภาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบแบบสอบถาม

เจริญพร ผศ.ภาสกร คอกจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

1 ชุด

ด้วยพระจรัสศรัทธา ปญญาโร (มาลา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาวิชารัฐศาสตร
การปกครอง รุ่นที่ 2/2548 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำสารนิพนธ์
เรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนย่อยบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง
อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยมี ผศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และผศ.ไชยวุฒิ
มนตรีรักษ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
แบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล มหาวิทยาลัยฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบแบบสอบถามดังกล่าว

มหาวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ

ขอเจริญพร

(พระครูกิตติสารสุเมตต์)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

ที่ ศธ 6016(2.2)/ว 021

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000

โทร.(042)830434,813028 โทรสาร 830686

3 พฤษภาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบแบบสอบถาม

เจริญพร ผศ.ชัชณพงศ์ ศรีจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม 1 ชุด

ด้วยพระจักร์ศักดิ์ ปญญาธโร (มาลา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านรัฐศาสตร์ การปกครอง รุ่นที่ 2/2548 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนย่อยบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยมี ผศ. พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และผศ.ไชยวุฒิ มนตรีรักษ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล มหาวิทยาลัยฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบแบบสอบถามดังกล่าว

มหาวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ

ขอเจริญพร

(พระครูกิตติสารสุนนท์)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

ที่ ศร 6016(2.2)/ว ๑๑1

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000

โทร.(042)830434,813028 โทรสาร 830686

3 พฤษภาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบแบบสอบถาม

เจริญพร นายทวีศักดิ์ ไกรบุตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

1

ชุด

ด้วยพระจิระศักดิ์ ปญญาโร (มาลา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านรัฐศาสตร์ การปกครอง รุ่นที่ 2/2548 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนย่อยบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยมี ผศ. พิเศษ คร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และผศ.ไชยวุฒิ มนตรีรักษ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล มหาวิทยาลัยฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบแบบสอบถามดังกล่าว

มหาวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ

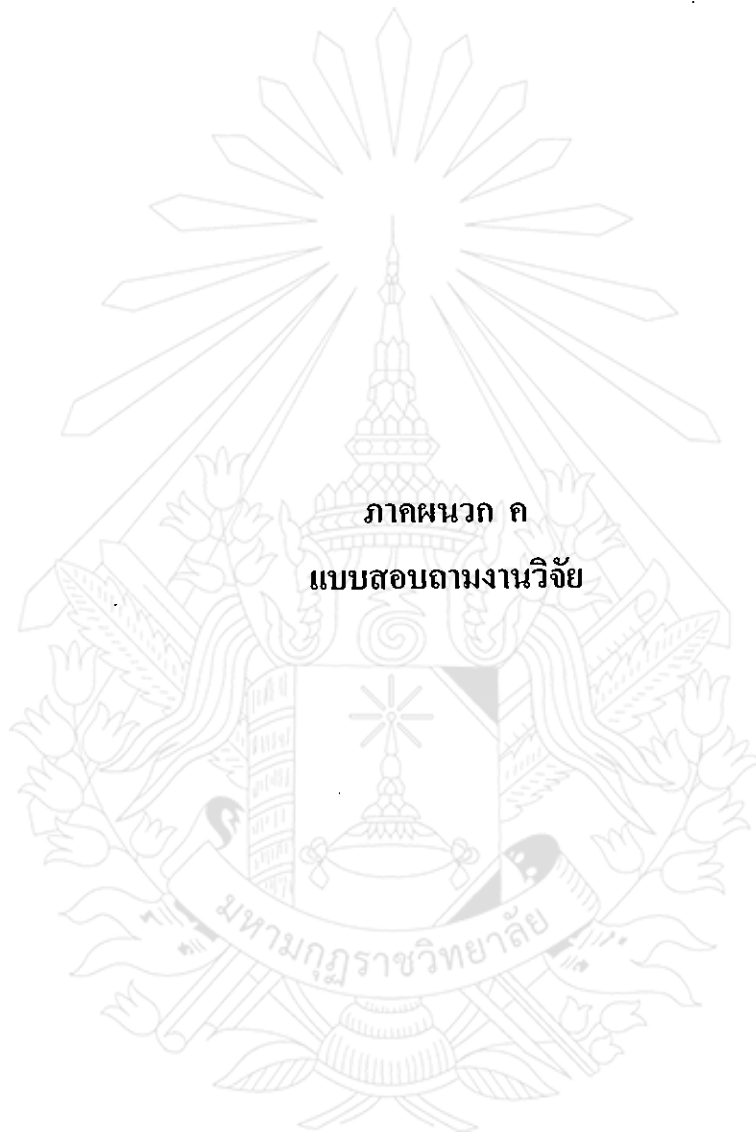
ขอเจริญพร

(พระครูกิตติสารสุนนธ์)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามงานวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

แบบสอบถาม

การศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณี
ชุมชน บ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

คำชี้แจงแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท คณะ
สังคมศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
จังหวัดเลย
  2. จุดมุ่งหมายของแบบสอบถามนี้ เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต
ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการให้คำตอบของท่านจึงมีคุณค่าต่อการศึกษาปัจจัยต่างๆ
ดังกล่าวเป็นอย่างมากและความกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้องและ
ครบถ้วน
  3. แบบสอบถามนี้แบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้
    - ตอนที่ 1 แบบสอบถามเป็นคำถามมีลักษณะส่วนบุคคล ของผู้ตอบคำถามโดยมี
ลักษณะแบบเลือกตอบ (Check List)
    - ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงระดับการปฏิบัติที่
แตกต่างของชุมชนบ้านฟากเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัด
    - ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับ
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
    - ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค
    - ตอนที่ 5 แบบสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลประกอบการวิจัย
    - ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะ
- จึงขอขอบพระคุณในความร่วมมือมา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระจรัสศักดิ์ ปญญาธโร (มาลา)

นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะสังคมศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์การปกครอง
มหาวิทยาลัย มหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จังหวัดเลย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

คำชี้แจง กรุณาขีดเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) ให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ

- ( ) ชาย ( ) หญิง

2. อายุ

1. ( ) 15-25 ปี   4. ( ) 48-58 ปี
2. ( ) 26-36 ปี   5. ( ) 59-69 ปี
3. ( ) 37-47 ปี   6. ( ) 70 ปี ขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

- ( ) ประถมศึกษา   ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย   ( ) อนุปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
( ) ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

4. อาชีพ

- ( ) เกษตรกร   ( ) รับจ้าง
( ) ข้าราชการ   ( ) พนักงานของรัฐ
( ) แม่บ้าน

5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

- ( ) 1-3 คน
( ) 4-6 คน
( ) 7-10 คน

6. ท่านมีรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละเท่าไร

- ( ) ต่ำกว่า 4,000 บาท   ( ) 4,001-6,000 บาท
( ) 6,001-8,000 บาท   ( ) 8,001-10,000 บาท
( ) 10,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านฟ้าก
 โดย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

คำชี้แจง กรุณาขีดเครื่องหมาย ✓ สำหรับข้อความที่เห็นว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ ที่	ยถาถาสันโดย ยินดีตามที่ได้,ตามทีฟังได้,ตามที ตนเองเพียรหามาได้,ไม่กระวนกระวายเพราะสิ่งทีตน ไม่ได้	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
1	สำรวจครอบครัวเกษตรกรที่มีที่ดินขนาดเล็ก และ พร้อมเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้การสนับสนุน					
2	ประสานขอรับการสนับสนุนจาก ภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน เพื่อสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายของเกษตรกร					
3	ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวเองได้ เช่น ผลิตข้าวพอเพียงประจำปี มีแหล่งน้ำเพิ่มเติม					
4	รัฐช่วยเหลือครัวเรือนยากจนให้ได้กู้ยืมเงินไป ประกอบอาชีพให้มีรายได้ พออยู่- พอกิน					
5	ผลิตภัณฑ์สินค้าที่จำหน่ายต้องเป็นสินค้าที่ผลิตได้ ในชุมชน					
6	ประสานขอรับการสนับสนุนจากรัฐ ท้องถิ่น เอกชน เพื่อสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่าย					
7	ควรมีเจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาประจำ ศูนย์ และจัดอบรมความรู้ด้านการเกษตร ให้แก่ เกษตรกรและประชาชนทั่วไป					
8	ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรับตามความต้องการ และ สภาพการณ์ที่เป็นจริงของชาวบ้าน เพื่อการพึ่งพา ตนเองและพึ่งพากันอย่างมีศักดิ์ศรี					
9	กระบวนการมุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชน และควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเอง					

ข้อ ที่	ยถาลกสันโดษ ยินดีตามที่ได้,ตามทีฟังได้,ตามที ตนเองเพียรหามาได้,ไม่กระวนกระวายเพราะ สิ่งทีตนไม่ไ้	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
10	การผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นหลังมีผลให้สมาชิกไม่จำเป็นต้องดิ้นรน ขวนขวายกับกิจกรรมเศรษฐกิจ					
11	รู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไข ปัญหาชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความ เป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น					
12	การดำรงชีวิต การรู้จักสามัคคี ไม่เอาใจเอาเปรียบ ไม่ทำลายเบียดเบียนซึ่งกันละกัน การให้มีเมตตา					
13	ความรู้จักพอในทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต การลดละและ เลิกความโลภตามกระแส					
14	ความพึงพอใจแม้ว่าจะได้เล็กน้อยแต่ตนเอง ครบครัน และชุมชนดำรงอยู่อย่างรู้จักสามัคคี					
15	การทำเกษตรผสมผสาน และเน้นการมีส่วนร่วม ของชาวบ้านชุมชนเป็นหลัก					
16	พอเพียงสำหรับมีผักมีไข่ให้พอกินพออิ่ม แต่ละมือ แต่ละวันเพียงเท่านั้นจะแก้วิกฤตในครอบครัวได้					

ข้อ ที่	ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลัง,เพียงพอแก่ร่างกาย สุขภาพ,วิสัยแห่งการใช้การสอยของตน,ไม่ยินดี อยากได้เกินกำลัง	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
1	ยึดการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลัก แบบคิดเอง ทำเอง โดยจัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจ					
2	สวัสดิการ สาธารณสุข เงินกู้ สามารถแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของหมู่บ้านท่านได้					
3	ให้ประชาชนประชุมปรึกษาหารือกันเอง คิดเอง วิเคราะห์แก้ปัญหาด้วยตนเอง					
4	การจัดร้านค้า ควรจัดแบ่งพื้นที่อย่างเป็นธรรมทั่วถึง โดยจัดหมวดหมู่สินค้า					
5	ค่านิยมจากศาสนธรรมที่สอนให้บริโภคพออยู่-พอ กิน เน้นการให้ทานและแบ่งปัน ก็มีอิทธิพลแบบ พอยังชีพ					
6	รู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน					
7	ประชาชนมีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบในการ ทำกิจกรรม รับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง					
8	มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน ที่ จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของ ตนเอง					

ข้อ ที่	สถาปณโดย ยินดีตามกำลัง,เพียงพอแก่ร่างกาย สุขภาพ,วิสัยแห่งการใช้การสอยของตน,ไม่ยินดี อยากได้เกินกำลัง	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
9	ส่งเสริมร้านค้าชุมชนจำหน่ายผลผลิตสินค้าที่ชุมชน ผลิตได้เองทดแทนสินค้าภาคธุรกิจ					
10	ผลิตภัณฑ์สินค้าที่นำจำหน่ายจะต้องเป็นสินค้าที่ผลิต ได้ในชุมชน					
11	สถานที่จัดร้านค้าชุมชนควรอยู่ในทำเลที่เหมาะสม สะดวกต่อการเดินทางและใกล้ชุมชน					
12	ให้ประชาชนประชุมปรึกษาหารือกันเอง วิเคราะห์ แก้ปัญหาด้วยตนเอง กำหนดปัญหา จัดลำดับ ความสำคัญเสนอแผนและแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง ส่วนราชการมีหน้าที่เพียงให้ข้อมูล					
13	ปรับปรุงทักษะและคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการ บริการของชุมชน					
14	สนับสนุนการพัฒนาทักษะฝีมือ แหล่งทุน วัสดุคิ บการจัดการ					
15	สำรวจข้อมูลกลุ่มอาชีพ ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ การ บริการของชุมชนเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของการผลิต การบริการ การบริหารจัดการ					
16	สร้างความเข้าใจแก่เกษตรกรรายครัวเรือน โดยเฉพาะผู้ที่ยังไม่มีความรู้ ประสบการณ์ ได้มี โอกาสดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ					

ข้อ ที่	ยถาธารูปปลันโศย ยินดีตามสมคกรแก่ภาวะ, ฐานะ, แนวทางชีวิต, จุคหมายแห่งตน	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
1	อำเภอจัดให้มีศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้าน การเกษตรประกอบด้วยหน่วยงานราชการที่ เกี่ยวข้องกับการเกษตร					
2	ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ในพื้นที่บริเวณ เดียวกันในด้านต่างๆ เช่น การเกษตร เลี้ยงสัตว์ การเมือง					
3	สนับสนุนให้องค์กรชุมชน เช่น องค์กรบริหาร ส่วนตำบล กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ จัดร้านค้า ชุมชนตน					
4	สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายร้านค้าชุมชนในระดับ อำเภอจังหวัด เพื่อรวมตัวกันซื้อ-ขาย สินค้าผลิต ของชุมชนรวมทั้งส่งเสริมขยายเครือข่าย					
5	ประสานความร่วมมือด้านข้อมูลสินค้า ระบบ บริหารจัดการ การขาย ขนส่งการตลาดกับส่วน ราชการ สหกรณ์ บริษัท ผู้ผลิต					
6	กำหนดจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นัดหมายวันเวลาที่ เหมาะสม ประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกันทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค					
7	จุดเวทีประชาคมระดับตำบล โดยมีเครือข่ายองค์กร ทุกชุมชนทุกหน่วยงานในพื้นที่ องค์กรเอกชน ภาค ธุรกิจ					
8	ควรมีหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาประจำศูนย์ และจัดห้องอบรมความรู้ด้านการเกษตร ให้แก่ เกษตรกรและประชาชนทั่วไป					

ข้อ ที่	ยถาฮารุปลันโดย ยินดีตามสมคอรแก้ภาวะ, ฐานะ, แนวทางชีวิต, จุหมายแห่งตน	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
9	ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการเกษตรควรเป็นศูนย์ ข้อมูลข่าวสารให้แก่เกษตรกร ติดต่อสื่อสาร และเวที ในการแลกเปลี่ยนความรู้ พบปะพูดคุยของ เกษตรกรและประชาชนทั่วไปที่สนใจการเกษตร					
10	แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกัน เช่น การลงแขก ปักดำ เกี่ยวข้าว					
11	การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใน ปัจจุบัน เช่น ดิน แหล่งน้ำ ไม้					
12	ดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ทั้งนี้เพราะ หัวใจของเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในกระบวนการทำงาน ร่วมกันในกลุ่ม					
13	นักพัฒนาองค์กร พัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่พัฒนา ของรัฐ นักวิชาการ ที่มีส่วนสำคัญในการทำ กิจกรรม					
14	ในกรณีที่มีกลุ่มกองทุนอยู่แล้วควรสนับสนุนให้มี การเพิ่มทุน เพื่อให้ชุมชนมีทุนหมุนเวียนมากขึ้น					
15	การสร้างเพื่อความคิด ร่วมวางแผน ร่วมระดม ทรัพยากร และร่วมปฏิบัติงานจากคนหลายกลุ่มใน สังคม					
16	ควรมีข้อมูลผู้นำชุมชนที่ประสบความสำเร็จ หรือ ปราชญ์ชาวบ้านและส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนหรือ ปราชญ์ชาวบ้านเข้าสู่เวทีประชาคมในระดับอำเภอ จังหวัดเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เผยแพร่ความรู้ แก่ชุมชนอื่นๆ					

ตอนที่ 3 ศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนา

ข้อที่	หลักมัชฌิมาปฏิปทาที่หลักสันโดษ 3 ที่นำมา ใช้ในชีวิตประจำวัน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
1	สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ)					
2	สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)					
3	สัมมาวาจา (วาจาชอบ)					
4	สัมมากัมมันตะ (ความระลึกรับชอบ)					
5	สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)					
6	สัมมากัมมันตะ (ความพยายามชอบ)					
7	สัมมาสติ (ระลึกชอบ)					
8	สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ)					
9	ยินดีตามที่ได้					
10	ตามสิ่งที่พึงได้					
11	ตามที่ตนเองเพียรหามาได้					
12	ไม่กระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้					
13	ยินดีตามกำลัง					
14	เพียงพอแก่ร่างกายและสุขภาพ					
15	เพียงพอแก่วิสัยแห่งการใช้การสอยแห่งตน					
16	ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง					
17	ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ					
18	ยินดีตามสมควรแก่ฐานะ					
19	ยินดีตามสมควรแก่แนวทางชีวิต					
20	ยินดีตามสมควรแก่จุดหมายแห่งตน					

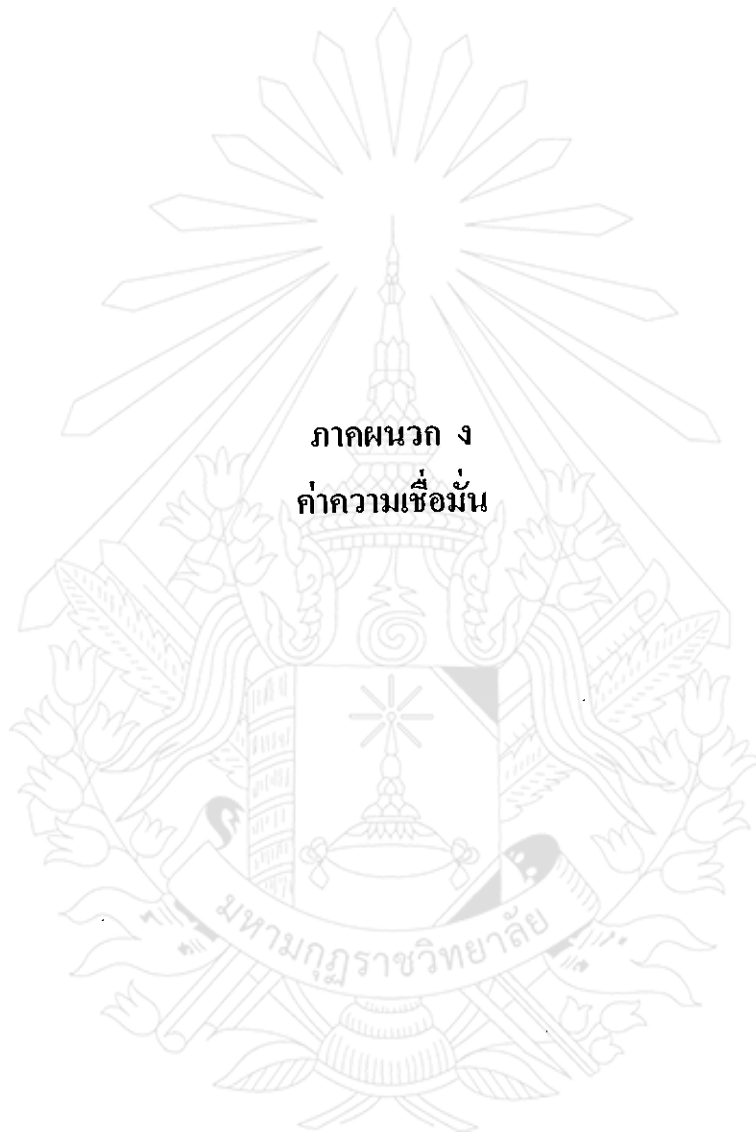

ตอนที่ 5 แบบสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลประกอบการวิจัยมีจำนวน 10 ข้อ ดังนี้

1. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเอาหลักสันโดษ 3 มาใช้มีผลต่อครอบครัวชุมชนอย่างไรบ้าง
2. การที่นำเอาหลักสันโดษ 3 มาใช้ในการดำเนินชีวิต พัฒนาชุมชนทำให้พบผลดีและผลเสียในด้านใดบ้าง
3. มีการจัดตั้งองค์กรหรือร่วมกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีโครงการอะไรบ้าง
4. เคยมีการรวมกลุ่มเพื่อทดลองนำมาใช้ว่ามีความเหมาะสมสำหรับพื้นที่ในชุมชนของเราให้ผลอย่างไรบ้าง
5. สิ่งที่ท่านต้องการนำเสนอแนะให้นำไปปฏิบัติหรือเป็นความรู้ในการดำเนินการที่ถูกต้องทำให้ ครอบครัวและชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
6. การดำเนินงานภายในชุมชน เช่น เรื่องที่ทำกิน การรวมกลุ่มในการสร้างรายได้ กองทุนสำหรับกู้ยืม ช่วยให้เกษตรกรหรือพ่อค้าในชุมชนสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข
7. ควรมีข้อมูลที่ประสบความสำเร็จ ประชาชนชาวบ้าน และส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนหรือประชาชนชาวบ้านเข้าสู่เวทีประชาคมระดับอำเภอ จังหวัดเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เผยแพร่ความรู้แก่ชุมชนอื่นๆ
8. เมื่อนำหลักสันโดษ 3 เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งรายได้ ครอบครัว และชุมชน เพราะสาเหตุอะไร
9. การที่จะทำให้ครอบครัว ชุมชน สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองนั้นจำเป็นจะต้องใช้หลักสันโดษ หรือไม่ อย่างไร
10. พื้นฐานของครอบครัว ชุมชน อ่อนแอเป็นสาเหตุที่จะต้องนำระบบเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วยเพื่อให้สามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยคนอื่น ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

ภาคผนวก ง
คำความเชื่อมั่น

มหาจุฬาราชวิทยาลัย

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Scale Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	164.3883	1629.9850	.6121	.9828
A2	164.7282	1608.1215	.7419	.9826
A3	164.7282	1603.2587	.7613	.9825
A4	165.3689	1624.2939	.6349	.9828
A5	165.1165	1624.4373	.6729	.9827
A6	165.2039	1627.8502	.7081	.9827
A7	165.0388	1610.9789	.8159	.9824
A8	164.9515	1604.8113	.8209	.9824
A9	164.8252	1605.5182	.7829	.9825
A10	165.3689	1634.6469	.5069	.9830
A11	160.7864	1607.3461	.7691	.9825
A12	165.2330	1607.4942	.7715	.9825
B13	165.1942	1614.3541	.7617	.9825
B14	166.0777	1649.7782	.3024	.9835
B15	165.1165	1609.3785	.6889	.9827
B16	165.0874	1607.8256	.7932	.9825
B17	164.8835	1618.1824	.7552	.9826
B18	165.3689	1627.8822	.6152	.9828
B19	165.3883	1624.2399	.6393	.9828
B20	165.2136	1614.4441	.7477	.9826

C21	166.1165	1666.0255	.1600	.9835
C22	164.8835	1593.6726	.8382	.9824
C23	165.2524	1610.6219	.6877	.9827
C24	165.2718	1600.1215	.8472	.9824
C25	165.0777	1579.4253	.8763	.9823
C26	165.0680	1600.9463	.8389	.9824
C27	165.1748	1608.2241	.7713	.9825
C28	165.1553	1614.2501	.7656	.9826
D29	165.5825	1607.3044	.7656	.9825
D30	165.2136	1597.2284	.8112	.9824
D31	165.2718	1588.4940	.8367	.9824
D32	165.4563	1605.0544	.8502	.9824
D33	165.4660	1611.3689	.6564	.9828
D34	164.8641	1592.0794	.8092	.9824
D35	164.9709	1596.3423	.8750	.9823
D36	164.9417	1611.4476	.7640	.9825
D37	165.2913	1612.8555	.7047	.9827
D38	166.1165	1651.5353	.2653	.9836
D39	165.4272	1611.6393	.7694	.9825
D40	165.4466	1621.9947	.7192	.9826
D41	165.2718	1588.4940	.8367	.9824
D42	165.6796	1634.2983	.5335	.9830
D43	165.2136	1597.2284	.8112	.9824
D44	165.2718	1588.4940	.8367	.9824
D45	165.4563	1605.0544	.8502	.9824
D46	165.4660	1611.3689	.6564	.9828
D47	164.8641	1592.0794	.8092	.9824
D48	164.9709	1596.3423	.8750	.9823
D49	164.9417	1611.4476	.7640	.9825
D50	165.2913	1612.8555	.7047	.9827

Reliability Coefficients

N of Cases = 292.0

N of Items = 50

Alpha = .8712

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ฉายา-สกุล	พระจิรศักดิ์ ปณฺญาโร (มาลา)
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2522
สถานที่เกิด	265 ชุมชนโปร่งวังม่วงตำบลนาเหล่า อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู
ที่อยู่ปัจจุบัน	61/7 บ้านชุมพล ตำบลนาซุง อำเภอนาซุง จังหวัดอุดรธานี
การศึกษา	
พ.ศ. 2529	ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านชุมพล
พ.ศ. 2535	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนยุงทองพิทยาคม
พ.ศ. 2542	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอนาซุง จังหวัดอุดรธานี
พ.ศ. 2548	ศาสตรบัณฑิต (ศนบ.) เอกการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จังหวัดเลย

